

**To Nafa We
Luk
E Sa:sa:lo:
Asuluma:no: to we**

Ya:suwa: to nafa we Luk e sa:sa:lo:. Luk elo: bugo: nowo: ko:lo: sa:sa:lo:wo:, Iliga:felo: kaluwa:lo: nanog dimido: a:no: sa:sa:lo:. To nafa Luk elo: sa:sa:lo: we, nili ba:ba: amio:, Ya:su eyo: Isolael kaluka:isale o:lia: ha:la: kaluka:isale o:lia:yo: a:ma:la: gasilia:ni mio:. Ya:suwa:lo: nanog dimido: o:lia:, e sowo: o:lia:, e a:ma:la: dasilia:ga: Hebenelo: ane a:no: tambo Luk eyo: bugo: wenami sa:sa:lo:.

Ya:su eyo: kaluka:isale hida:yo: ko:li ko:lilo: diab a:no: nofolaki asufa: ko:lo:, Luk bugo: wenamio: malolo: a:no: sa:sa:lo:. Ya:suwa:lo: dimido: malolo: nol o:lia: Ya:suwa:lo: bale sio: to nol o:lia:yo:, to nafalo: sa:sa:lo: bugo: nol amio: mo:sa:sa:lo: ko:sega Luk enen sa:sa:lo:.

Luk eyo: malolo: we Tiofelas emo: sa:sa:liga:fo:

¹⁻² Gode Elo: o:gdo: ni us amilo: hendele fa:la:do alifelo: a:no: Godeya: ene nanog dian kaluwa: inin siya:lo: ba:da:i mio: a:no: ko:lo: widabiki, kalu nolba:yo: towo: a:na sa:sa:lo:.

³ A:la:fo:ko:lo: niyo: to tamin amilo: sa:la:i mio: a:no: agele ba:da:ga:yo:, niyo: malolo: a:no: dinafa sa:sa:lo: ko:lo:, kalu alan, Tiofelas giyo: to we agelema:ki, gemo: sa:sa:liga:fa:no:.

4 Gemo:lo: to wido: a:no: giyo: hendele a:la:asuluma:ki, niyo: to we a:na sa:sa:liga:to:l.

Ma:mul kaluwo: Sekalayamo:wo: towo: dinali sio:

5 Ha:lod e misa: kalu iliki, Yudia hendo: bo:fo:len ho:len a:namio:, bobalo: so:mea:sen kalu nowo:, ene wiyo: Sekalaya ko:lo: elen. E Abiyaya: eso:lo:wa a:la:ta:ga: mio: ko:lo:, nanogo: diakiyo:, Abiyaya: eso:lo: o:lia: egele dia:sen. A:la:ta:ga: ene inga Elisabed elo: A:lona: ene so:lo:wa a:la:ta:ga: fa:la:dowo:.

6 A:la:yo: Godeya: ele saefa: o:lia: ene to man o:lia:yo: mada tambo kudu ha:na:liki, Godeya: si wa:l amio: a:la:yo: digalo: ko:lo: elen.

7 Ko:sega Elisabed e faino dowabiki, a:la:yo: so:walo:ma, anaso: ko:lo: elen.

8-9 Ho:len no amio: Sekalaya e o:lia:lo: nanogdo: dia:sen kalu iyo: nanogo: dimidabikiyo:, Sekalaya eyo:lo: Godeya: siwa:l amio: bobalo: so:mea:sen nanog a:no: dimido:. Iliyo: bobalo: so:mea:sen kaluwa: man a:no: ko:lo: kudu ha:naki, Godeya: malilo: a us a:namilo: mundo: so:fea:no: a:no: abe tina:nigaba:le a:la:liki, Godemo: da:fema:ki, iyo: ibuwo: a:na goda:sa:ga: sili ko:lo:, Sekalaya e tiniabiki, malilo: a usamio: e tiane.

10 Mun nafalo: da:ba:no: ho:lendeyo: fa:la:dowabiki, Isolael kaluka:isaleyo: ha:la:ya kegea:sa:ga:, Godemo: dulugu sa:la:labikiyo:, Sekalaya e mundo: da:ba:no: a:no: so:fa:ni tiane.

11 E a usa sofea:liki ba:ba: amio:, Godeya: ma:mula: kalu imilise nowo:, mun nafalo:

so:mea:sen mu gulu ililib doba:da: kagafo:lena ba:ba:.

¹² Sekalaya e ba:da:sa:ga: iligakiyo:, tagio: alan dowo:

¹³ Ko:sega ma:mul kalu eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Sekalaya, ge tagila:so:bo! Gilo: Godemo:lo: du-lugu sio:wo: Eyo: dabu ko:lo:, ga: ga Elisabeth eyo: kalu so:wayo: sa:la:lia:ib. Giyo: so:wa a:no: wiyo: Yo:n wikila:bi.

¹⁴⁻¹⁵ So:wa gilo: sa:la:lia:nigab a:ma:yo:, ga:go: mada sagale alifa:ib. Godeya: si wa:l amio: e halaido: doma:ib ko:lo:, e sa:la:lialikiyo:, kaluka:isale modo:wo: sagalema:ib. E wain ho:n o:lia: aluna: ho:n o:lia:yo: mea:so:bo. E anowa:yo: sa:la:lialikiyo:, Mama Malilo: a:no: e amio: wa:lifo: a:no:ko: dofo:mela:ib.

¹⁶ A:la:ta:ga: eyo: Isolael kaluka:isale modo:wo: nodoma:ki dimida:sa:ga:, Gode Alan inido:le a:no: a:na tililia: mia:ib.

¹⁷ Eyo: Elaiyaya: man o:lia: halaido: o:lia:yo: o:ngo: ko:lo: dia:ga: fa:la:dowalikiyo:, eyo: Alano: mea:nigaka: a:la:likiyo: tamina ha:na:ib. Yo:n eyo: iya ima:yo: so:wa o:lia:yo: ha:fa:nolo mesea:ki ta:fa:ib. A:la:ta:ga: eyo: yo:le dosodan kalu nolo: asulo: ilido:wo: a:ma:la: nodo alitalikiyo:, iyo: digalo: kaluwa: man a:no: ko:lo: kudu hamana:ki ta:fa:ib. Kaluka:isaleyo: Alan mia:nigab a:no: ko:lo: dimidalima:ki, Yo:n e a:na mia:ib.”

¹⁸ Ma:mul kaluwa:yo: a:la:sa:labiki, Sekalaya eyo: ma:mul kalumo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Na:no: anaso: ko:lo: niyo: to gilo: sa:lab ko hendele fa:la:doma:ib a:la:bo:, waga a:la: ba:ba:no:wo:?”

19 Ma:mul kalu eyo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, “Ne Ga:biol. Ne Godeya: ene wo:lokan amilo: dowas:eno: ne ko:lo:, to nafa we ge dabuma:ki, Gode eyo: ne wena iliga:fo: ko:lo: sa:ma:ni mio:.

20 Ge nilo: to so:lo:l we mo:tilida:dab ko:lo:, o:go: ge do:fo:f dowaki, towo: mo:toma:ib. To nilo: so:lo:l we hendele fa:la:dowalikiyo:, ge towo: a:na a:tola:ma:ib” a:la:sio:.

21 A:no: elo:wa fa:la:dowabiki, kaluka:isale iliyo: Sekalaya e yasisen ko:sega, ofa:si modo:wo: Sekalaya e malilo: a us a:naka o:a:labiki, iliyo: wangaba:le a:la:liki kele asulo:.

22 Sekalaya e ha:la:ya handalowakiyo:, e mego:fo: do:fo:f dowo:. Eyo: towo: mo:tolaki, imo:wo: dagiya: da:feabiki, ili asulakiyo:, e malilo: a us a:namio: kelego: nowo: ho:le ba:ba:lo:b a:la:asulo:.

23 A:la:ta:ga: nanog elo: a:namilo: dia:no:wo: kedetabiki, Sekalaya e a:ma:la: ene hena ane.

24-25 A:ma:la: ha:na:sa:ga:, ene aya sen amio:, inga Elisabedo: so:wayo: a:na alelo:. Alela:sa:ga:yo:, Elisabed eyo: a:la:sio:, “Kalu Alana:yo: hendele nemo:wo: nafale dimido:. Ne amilo: kaluka:isaleya:lo: sendelo alifa: a:no: ko:lo: dilaki go: ko:lo:, Gode eyo: ne mada sagale alifa:.” Eyo: a:la:asulakiyo:, e ele bila:fo: a:namio: ene a ka sen.

Ma:mul kaluwo: Maliamo:wo: towo: dinali sio:

26 Elisabed e alelo:wo: ele do:go:fe a:la:fo:wo: dufulabiki, Gode eyo: ma:mul kalu Ga:biol e amisa:n Nasala:t, Ga:lili hen a:na iliga:fo:.

27 Gode eyo: ma:mul kalu e, ga bolo: kalu o:lia:lo: mo:alila:sen elo:wa iliga:fo:. Ga a:ma: wiyo: Malia ko:lo: e kalumo: samefo:len. Kalu a:ma: wiyo: Yosa:b. E Da:ibida: ene eso:lo:wa a:la:ta:ga: mio:.

28 Ga:biolo: ha:na:sa:ga:, Malialo:wa fa:la:dowaki a:la:sio: “Malia, disi nafa. Gode eyo: gemo:wo: sagalaki, e ge o:lia: sab” a:la:sio:.

29 Maliayo: to a:no: da:da:sa:ga: iligakiyo:, to we o:bo:ngo: sa:laigabele a:la:kele asulo:.

30 Ko:sega ma:mul kaluwa:yo: emo:wo: a:la:sio: “Malia, ge tagila:so:bo. Gode eyo: ge o:lia:yo: sagalo:wo: alan dowab.

31 Ge so:wayo: alela:sa:ga:, kalu so:wa sa:la:lia:ib. So:wa a:no: giyo: Ya:su wikila:bi.*

32 E kalu halaido: doma:ib, a:la:ta:ga: kaluka:isale iliyo: e Gode Iwalulo: A:lab a:ma: so:waka:, a:la:sa:la:mela:ib. Gode Alan eyo:, e ma:mu Da:ibid misa: kalu sen o:leaumbo:, elo: misa: kalu mesea:ki, da:fe alifa:ib.

33 Ya:koba a:la:ta:ga:lo: so:lo: mio: a:no:, Ya:su E misa: dowaki bo:fo:mela:ib. A:la:fo:ko:lo: elo: bo:fo:likilo: ha:nab a:no: mo:elema:ib.”

34 A:la:sa:labiki, Malia eyo: ma:mul kalumo: dabu ba:daki, “Ne ga bolo:, kaluwo: o:semo: ane ko:lo:, to gilo: sa:lab ko waga fa:la:doma:iba:le?”

35 Ma:mul kaluwa: a:ma:la: sa:laki a:la:sio:, “Mama Malilo: a:no: gelo:wa mia:ib ko:lo:, Gode

---

1:27: Madi 1.16,18   **1:31:** Ais 7.14, Madi 1.21-23   * **1:31:** Ya:su a:la:do: wikilo: a:ma: ha:go: we, Kalu Alan a:ma:la: gasilian. Wi imilig a:no: Hibulu to amio: Yo:sua a:la:sa:la:sen. A:la:fo:ko:lo:, Ya:su o:lia: Yo:sua o:lia: a:ma: ha:go: imilise a:lab.   **1:32:** 2Sam 7.12,13,16, Ais 9.7

Iwalulo: A:lab a:ma: halaido:wa:yo: ge go:lu alifa:ib. A:la:fo:ko:lo: malilo: so:wa gilo: sa:la:liab a:no:, Godeya: Ene So:waleka: a:la:sa:la:mela:ib.

³⁶ A:la:ta:ga: ge so:lo: amilo: Elisabed, e anaso: dowo: ko:sega, o:go: e alelo: ko:lo: sab. Tamin amio: e fainoka: a:la:sa:la:sen ko:sega, o:go: e alela:leno: eleyo: do:go:fela:fo:wo: o:ma dufula:.

³⁷ Mo:wo: Gode eyo: kelego: tambowo: o:li dimidama:ib.”

³⁸ A:la:sa:labiki, Malia eyo: a:la:sio:, “Ne Alana: ene nanogdo: dian ga ko:lo:, eyo: gilo: sa:lab ko aumbo: nemo:wo: ka dimidama:ib.” A:la:do: sa:lab a:no: da:da:sa:ga:, ma:mul kalu e a:na ta:fo:gane.

Maliayo: Elisabedo: ba:ba:ni ane

³⁹ Ma:mul kaluwo: ta:ta:ga: ho:no:go:labiki, Malia e dimidalia:sa:ga:, Yuda hen misio:lo: dosdo: a:namida: amisa:n nowa bo:bo:ge ane.

⁴⁰ E ha:na:sa:ga: fa:la:dowakiyo:, Sekalaya ene aya tina:sa:ga:, sagalo: towo: Elisabedmo: sio:.

⁴¹ Elisabed e Maliaya:lo: sagalo: to sa:lab a:no: dabu amio:, so:wa ko:lo: kufa: usamilo: sen holoma:yo: iligaki nanogo: dimidabiki, Mama Malilo: a:no: Elisabed amio: wa:lifo:.

⁴² Wa:lita:ga:, eyo: towo: halaido: sa:laki, “Gode eyo: ge mada sagale alifa: ko:lo: ka:isale nol sab we tambo, gi tininilab. So:wa gilo: sa:la:lia:nigab ko, Gode eyo: mada sagale alifa:ib.

⁴³ Ne mo:ililo: ga ko:sega ni Kalu Alana: ano ge nelo:wa ya:sa:ga:, giyo: ne ko:lo: sagale alifa:.

⁴⁴ Sagalo: to gilo: sa:lab a:no: ne dabu amio:,
so:wa ni kufa: usamilo: sab wema:yo: sagalaki
iligi dasilab.

⁴⁵ Gode Elo: gemo:lo: to sio: a:no: hendele dim-
idama:ib a:la:bo:, giyo: mada tilidabu ko:lo:, ge
sagale alifa:.” Elisabed eyo: a:la:sio:.

Maliayo: sagalaki, Godeyo: wabulu sio:.

⁴⁶ Malia eyo: a:la:sio:,

“Ni asulo:wa:yo: Gode Alana: ene wiyo: dulugu
so:lo:l.

⁴⁷⁻⁴⁸ Ne ene nanog dian ga. Ne elo: dianba, ko:sega
Eyo: ne kanulu alitaki gasili ko:lo:,

No:no:n mamayo: iliga:sa:ga:, Godemo:wo: alan
sagalab.

O:g wena a:la:ta:ga: tif amio:lo:,
kaluka:isale ta:i ha:na:no: a:ma:yo:
ne wilo: di a:la:sa:la:mela:ib.

⁴⁹ Mo:wo: Gode Halaido:lolo: A:lab eyo: ne alan
asuwa:taki nafale dimido:.

Ene wiyo: malilo: nafale dofo:mela:ib.

⁵⁰ Kaluka:isale abeyo: Godeyo: tagilakilo: wabulu
sa:la:lab a:no:,

Godeya: ene kanulo: a:ma: iyo: go:lu alita:sen.
Kalu i a:ma: ini so:wamo:wo:lo:, i ma:mu i
ta:i ha:na:nigab o:mo:wo:lo: a:la:ka dimida:i
ha:na:mela:ib.

⁵¹ Gode ene dagiya: nanog halaido: dimido:.

Kalu inina:ma:la:yo: asulo: amio: kailo: dowab
a:no:,

Gode eyo: ha:la:ya o:luga:felo:.

⁵² Misa: kalu nolo: enena:ma:la:yo: alan dowab
a:no:, Gode eyo: iyo: ha:ga ta:felo: ko:sega,
wilo:ma kalu a:no: iwalu halona wabulun
ta:felo:.

⁵³ Kalu maiyo: alando: a:lab i a:no:, Gode eyo: ilili
alifa: ko:sega,
kalu kelego:wo: modo:lo: da:lab i a:no:,
madalile iliga:felo:.

⁵⁴⁻⁵⁵ Eyo: ene nanog dian kaluka:isale Isolael a:no:
ko:lo: asufa:
Imo:wo: nofolo:wo: alan wida:sen.
Dinali sio: a:no: Gode eyo: Ablaham o:lia: ene
eso:lo:wa a:la:ta:ga:lo: ta:i ha:na:mela:ib i
o:mo: sio: ko:lo: asuwa:ta:mela:ib.”

Malia eyo: a:la:wabulu sio:.

⁵⁶ Maliayo: e Elisabed o:lia: seno:, ele otaleno:
dufula:sa:ga:, e a:ma:la: ene hena ane.

Elisabed eyo: Yo:no: sa:la:li

⁵⁷ Elisabed e, so:wayo: sa:la:lia:no: ho:lenu:
dowabiki, eyo: kalu so:wa ko:lo: sa:la:li.

⁵⁸ A:la:ta:ga: Elisabed ene eso:lo: o:lia: ene
amisa:n o:lia:yo: Gode eyo: emo:wo: nofolaki as-
ufa: a:no: da:da:sa:ga:, iliyo: e o:lia:yo: sagalo:wo:
alan dowo:.

⁵⁹ Sa:la:lia:sa:ga: a:namio:, ho:len agelo:wo:
o fa:la:dowabiki, so:wa a:no: do:go:fo: hege
gedema:ni mio:. Iliyo: so:wa we iya Sekalaya
ko: wikilima:no: a:la:sio: ko:sega,

⁶⁰ ene anowa: sa:laki, “Iyayo: mo:wikilima:no.
Niliyo: so:wa we, Yo:n wikilima:niki” a:la:sio:.

⁶¹ Eyo: a:la:sa:labiki, iliyo: emo:wo: a:la:sio:, “Ge so:lo: us amio: wi ko:ngo:wo: tamin amio: mo:wikila:sen.”

⁶² A:la:sa:labiki, iyaya: asulo:wa:yo: so:wa we wiyo: o:b ko:lo: wikilima:nigaya a:la:liki, ene asulo:wo: ko:lo: dabu ba:dakiyo:, iliyo: dagiya: da:fe kedaka emo:wo: a:na dabu ba:ba:

⁶³ A:la:ta:ga: Sekalaya eyo: mo:fo:s nowo: dimina:ki, dagiya: da:feyo: ko:lo:, mo:fo:s a:namio: a:la:sa:sa:lo: “Ene wiyo: Yo:n.” A:la:sa:sa:labiki, iyo: tambo mada mologa:ifelo:

⁶⁴ Wigibo a:naka Sekalaya e do:fo:f elen a:no: kolaetabiki, e towo: tolaki, Godeya: wiyo: a:na dulugu sio:.

⁶⁵ A:la:ta:ga: ene amisa:n kalu iliyo: mada molo asulaki, Yudia hen misio:lo: doba:da:lo: ta:i ane a:no: dimido: a:no: da:da:sa:ga:yo:, iliyo: nenela:i ane.

⁶⁶ Kalu dimido: o:lo: dabu i a:no: tambo kele asulakiyo: a:la:sio:, “Tif amio: kalu so:wa we o:bo:ngo: ko:lo: fa:la:doma:nigaba:le?” a:la:asulo:. Mo:wo: Godeya: ene dagi wa:la ta:fo:liki, so:wa we a:na tili dofo:len.

Tif amilo: fa:la:doma:ibo: Sekalaya eyo: dinali sio:

⁶⁷ Godeya: Mama Malilo:wo: Sekalaya e amio: wa:lifo:liki, eyo: dinali sa:lakiyo: a:la:sio:.

⁶⁸ “Isolaela: Gode a:ma:yo: ene kaluka:isalelo:wa ya:sa:ga:, niyo: ga:li mesea:ki gasili ko:lo:, niliyo: Alana: wiyo: dulugu sa:ma:niki.

⁶⁹ Gode eyo: nilo: gasilia:no: kalu halaido: nowo: nimo: dimi.

- Kalu a:no: Godeya: ene nanog dian
 kalu Da:ibida: ene eso:lo:wa a:la:ta:ga:
 fa:la:dowo:.
- 70 Tamina Gode enedo: dinali sa:lan kaluwa:yo:
 a:la:dinali sio: ko:lo:,
 o:go: to we hendele fa:la:dowo:.
- 71 Ni o:lia:lo: gisdo: dimida:lab o:lia:
 nimo:lo: kulufa:yab kalu o:lia:ma: dagi amilo:
 elen a:no:
 kalu wema:yo: nio: ko:lo: asuwa:taki, a:ma:la:
 gasili.
- 72 Elo: dinali sio: a:no: asulufo:liki,
 ene nofolo: a:no: nili ma:mu imo: widaki go:.
- 73 Dinali saefa: a:no:, Gode eyo: nili ma:mu Abla-
 ham o:lia: dinali saefa:.
- 74 Nio: gisa: dagi usamilo: elen a:no: ko:lo: fage
 alitakiyo:,
 enedo: dinali sio: a:la:ka go:
 A:la:go:ko:lo: nio: mo:tagilaki, ene nanog
 dia:melea:ki ta:fo:.
- 75 Nio: nanogo: dimidakiyo:, ho:leno: tambo
 malilo: dofo:liki, man digalo: a:no: ko:lo:
 kudu ha:na:melea:ki ta:fo:.”
- 76 “A:la:ta:ga: ni so:wa Yo:n ge, Gode Iwalulo:
 a:ma: dinali sa:lan kaluwo: geka:
 a:la:sa:ma:ib.
 Alano: o:mia:nigab amio:, elo: mia:no: tog
 a:no: fadama:niki, ge ko:le ha:na:ib.
- 77 Gode eyo: kaluka:isale enedo:wo: a:ma:la: gasil-
 ima:kiyo:,
 mogago: inido: dimida:sen a:no: ga:lila:ma:ib.

1:71: Song 106.10

1:72: Mo:mo: 17.7, Song 105.8-9

1:73:

Mo:mo: 22.16-17

1:75: Tait 2.12-14

1:76: Ais 40.3

1:77:

Jer 31.34

Iliyo: a:la:asuluma:kiyo:, giyo: wida:liki ha:na:ib.
⁷⁸ Nili Gode eyo: ni o:lia:yo: ha:sa dowaki, nofolo
 alita:sen ko:lo:,
 nio: a:na a:la:ta:ga: gasili.
 A:la:go:ko:lo: Godeya:lo: Da:feyo: kalu a:no:
 ofa: ya:no: o:ngo: ko:lo: Hebene halona
 a:la:ta:ga: ni o:lia: mesa:no: mia:nigab.
⁷⁹ Kaluka:isale sololi usa siliki, soma:no:wo: tagi-
 lakilo: sab i a:no:, ho: a:ma:yo: ho:le alifa:ib.
 A:la:gakiyo: ha:salo: mesa:no: tog nafa a:no:
 eyo: imo:wo: walama:ib.”
 Sekalaya eyo: to a:no: a:la:sio:.

⁸⁰ Tif amio: so:wa a:no: kalu alan dowalikiyo:,
 ene mamayo:lo: halaido: dowo:. E kalulo:ma
 kalaleli hen a:na ha:na:sa:ga: silikiyo:, Isolael
 kaluka:isaleya: siwa:l amilo: fa:la:doma:no: ho:len
 a:no: yasilakiyo: a:na sen.

2

Maliaya: Ya:suwo: sa:la:li

¹ Ho:len a:namio:, Lom misa: kalu alan, Sisa
 Ogastus, eyo: ele nowo: a:la:saefa:. Kaluka:isale
 Loma: misa: kaluwa:lo: bo:fo:lab hen a:namilo:
 sab a:no:, wiyo: tambo bugo:wa dia:fa:niki,
 sa:sa:lima:ni ya:bika: a:la:sio:.

² Kilinius e Silia hen a:na gamani misa: kalu
 silikiyo:, wiyo: a:na mo:mo:da diaki sa:sa:lo:.

³ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isaleyo: tambo ene
 amisa:ndeya wiyo: a:na sa:sa:lima:ni ha:na:sio:.

⁴ Yosa:b e Da:ibida: ene eso:lo: ko:lo:, e hen
 Ga:lili a:namio: Nasala:t amisa:n a:no: ta:ta:sa:ga:,

Yudia hen a:namio:, Da:ibida: amisa:n Ba:diliha:m a:na ane.

⁵ Ga Yosa:bo:lo: same, Malia a:no: alela:len ko:lo:, a:la:yo: wiyo: sa:sa:lima:ki ane.

⁶ A:la:yo: amisa:n a:naka o:sena, Maliayo: so:wa sa:la:lia:no: ho:lenu: a:na fa:la:dowo:.

⁷ A:na fa:la:dowabiki, Malia eyo: kalu so:wa wa:la:bo: sa:la:li. Amisa:n a:namio: mageso: ayo: kaluwa: wa:lifo: ko:lo:, eyo: so:wa a:no: helebeso:ga: mela:sa:ga:, kaowa: ma:no:lo: na:sen i fofodo: wa:l a:na dinafa mali alifa:.

Ma:mula:kaluwo:sibilo:bo:fo:lowando:wa:mio:

⁸ Hen a:namio:, sibilo: bo:fo:lowan kalu nolo: amisa:n ha:la:ya siliki, nulu a:namio: sibiyo: bo:fo:len.

⁹ A:na sen amio:, Alana: ene ma:mul kaluwo: ilo:wa fa:la:dowakiyo:, Alana: ene ho:len halaido: fo:fo:lesodo: a:ma:yo: iyo: ho:lelia:ga: dia:tabikiyo:, iyo: mada tagio: alan dowo:.

¹⁰ Ko:sega ma:mul kaluwa:yo: imo:wo: a:la:sio:, “Gio: tagila:so:bo! Niyo: to nafa we gimo: sa:ma:ni mio:. To nafa wema:yo: kaluka:isaleyo: tambo sagale alifa:ib.

¹¹ O:g ho:len wenamio:, Da:ibida: ene amisa:n amio:, so:wayo: sa:la:liab. So:wa a:no: Kalu Alan, Godeya:lo: da:feyo: kaluwo:* o:m ko:lo:, gilo: a:ma:la:do: gasilia:no:wo: e.

¹² Giliyo: so:wa tuo:lun a:no: hendelelo:b a:la:do: ele ba:ba:no: a:no: niyo: walama:nigo:l. So:wa tuo:lun a:no: helebeso:ga: mela:sa:ga:,

---

* **2:11:** Nio: “Keliso” a:la:do: sio: a:ma: ha:go: we, Godeya:lo: da:feyo: kalu.

kaowa: ma:no:lo: na:sen fofodo: wa:l ami mali alifo:lana ba:ba:ib.”

¹³ A:la:sa:la:sa:ga: edabiki, wigibo a:naka ma:mula: kalu modo: nolo: Hebene a:la:ta:ga: a:na fa:la:dowa:sa:ga:, Godeya: wiyo: alan dulugu sa:laki a:la:sio:.

¹⁴ “Iwalu halonamio: Gode E mada alan wabulun a:lab.

Henfelo: kaluka:isale Gode elo: asulab i a:no;, ene ha:sa mesea:ki ta:tab.”

Sibilo: bo:fo:lowano: Ya:suwo: ba:ba:ni ane

¹⁵ Ma:mula: kaluwo: towo: sa:la:sa:ga:, a:ma:la: Hebene halona ha:na:ga: dotabiki, sibilo: bo:fo:lowan iliyo: egelebo: a:la:nenelo:. “O:gdo: fa:la:dowab a:no;, Kalu Alana: nimo: widab ko:lo;, nio:lo: ba:ba:niki, Ba:diliha:m hosona ha:na:n” a:la:sio:.

¹⁶ A:la:fo:ko:lo: iyo: bo:bo:ge keda:i aneyo;, Yosa:b dia: Malia o:lia:yo: a:na ba:ba:. A:la:ta:ga: so:wa tuo:lun a:no: kao ma:no:lo: na:sen fofodo: wa:la delena ba:ba:.

¹⁷ Iliyo: so:wa a:no: ba:da:sa:ga:yo;, ma:mula: kaluwa:lo: so:walo: doba:da:lo: sio: a:no: kalaba sa:la:i ane.

¹⁸ Kaluka:isaleyo: sibilo: bo:fo:lowana:lo: to sa:lab a:no: da:da:sa:ga:yo;, iyo: tambo iligi dabu.

¹⁹ Ko:sega Malia eyo: to sio: a:no: tambo ene asulo: usamio: sagala:li elen ko:lo;, to a:ma: ha:go: o:b sa:lakigaba:le a:la:asula:len.

²⁰ A:la:ta:ga: sibilo: bo:fo:lowan kalu ililo: dabu o:lia: ililo: ba:ba: o:lia: a:no;, ma:mula: kaluwa:lo: to sio: o:leaumbo: tambo hendele fa:la:dowabiki

ba:ba: ko:lo:, iliyo: Godeya: ene wiyo: a:na dulugu sa:la:liki a:ma:la: ha:na:sio:.

Ya:suwo: Godemo: dimia:niki, Ya:lusalem ane

²¹ Ho:len owo: fa:la:dowabiki, so:wa tuo:lun a:ma: do:go:fo: hege gedea:sa:ga:, ene wiyo: Ya:su wikilo:. Wi we, Maliayo: o:alela:ma:no: a:labiki, ma:mul kaluwa: tamina wikili alifa:.

²² Yosa:b o:lia: Malia o:lia:yo: Mo:sa:s elo: ele saefa: a:no: kudu ha:naki, Godeya: siwa:l amilo: malilo: doma:no: ho:len a:no: fa:la:dowabiki, a:la:ma:yo: so:wa a:no: ta:ulia:ga: Godemo: dimia:niki, Ya:lusalem ane.

²³ Mo:wo: Alana: ele difa: a:namio: a:la:sa:sa:lo:, “Kalu so:wa wa:la:b sa:la:liab a:no:, Gode Alanbo: tambo dimia:bi” a:la:saefa:.

²⁴ A:la:ma:yo: a:la:dimidama:no: a:la:ta:ga: ha:nakiyo:, a:la:yo: Godemo: boba nowo: so:mea:ni ane. Mo:wo: Alana: ele difa: a:namio: a:la:sa:sa:lo:, “O:ba: hi a:la:ya:le, mo: o:ba: hifun a:la:ya:le a:la: dimia:bi” a:la:saefa: ko:lo:, a:la:dimidama:ni ane.

Simeon dia: Analia:yo: Ya:suwo: ba:ba:

²⁵ Ho:len a:namio: kalu nowo: Ya:lusalem a:na sen. Ene wiyo: Simeon. E mada digalo: kalu a:la:ta:ga:, Godeya: ene mando: kudu ha:na:lono: e. Isolael kaluka:isaleyo: ha:sa mesea:kilo: mia:nigab a:no: ba:ba:no: ko:lo: yasisen. Mama Malilo: a:no: e amio: wa:lifo: ko:lo:

²⁶ Mamaya: emo:wo: widakiyo: a:la:sio:, “Ge o:semo:sowo: elen ami, Godeya:lo: Da:feyo: Kalu Alan a:no: go:no:n siya: ba:ba:ib” a:la:sio:.

²⁷ A:la:fo:ko:lo: Godeya: Mamayo: Simeon amio: wa:litabiki, Mama a:ma:yo: e tililia:ga:, Godeya: malilo: aya ane. A:la:ta:ga: Yosa:b o:lia: Malia o:lia:ma:yo: ele saefa: a:no: ko:lo: kudu ha:naki, Ya:su tuo:lun a:no: Godeya: malilo: aya ta:ulia:gane. A usa ta:ulia:ga: fa:la:dowabiki,

²⁸ Simeon eyo: so:wa tuo:lun a:no: fo:fo:lelia:ga: ta:lidotaki, Godeya: wiyo: dulugu sa:lakiyo: a:la:sio:,

²⁹ “Gode Ge, kelego: tambolo: Bisowo: imilise Ge. Ne gi nanog dian kalu.

Gilo: tamin amilo: dinali sio: a:no: dimido: ko:lo:, giyo: ne ha:sa mesa: hamana:ki fage alifoma.

³⁰ Mo:wo: nilo: a:ma:la: gasilia:no: kalu, gilo: iliga:fo: a:no: no:non siya: bo:do:l.

³¹ Henfelo: kaluka:isaleyo: tambo bo:ba:kiyo:, giyo: a:na dimidaefa:

³² E ho:len doma:ib ko:lo:, Yu kaluka:isalema iliyo: Godeyo: asuluma:kiyo:, ho:len a:ma:yo: walama:ib.

A:la:ta:ga: ho: a:ma:yo: Isolael kaluka:isale go:nondo:mo:wo: wi alano: ko:lo: dimia:ib.”

³³ A:la:sa:labiki iya o:lia: ano o:lia:yo: Simeon elo: to sa:lab a:no: da:da:sa:ga:yo:, a:la:yo: molo dabu.

³⁴ Simeon eyo: iyo: sagale alifoma:ki, Godemo: dulugu sa:la:sa:ga:yo:, to nowo: anomo:wo: a:la:sio:. “Dabuma. So:wa we, Gode Ene da:fea:sa:ga: iliga:fo:lo:biki, Isolael kaluka:isale nolo: hena sana to:loma:ib ko:sega, nolo:

2:30: Ais 52.10, Luk 3.6, Tait 2.11

2:32: Ais 42.6, 49.6, 52.10

2:34: Ais 8.14, Madi 21.42, 1Bid 2.8

gasilia:ga: iwalu ta:felema:ib. E ele ba:ba:no:wo: o:ngo: dowaliki, kaluka:isale modo: nolba:yo: emo:wo: mo:beaki gadi sa:ma:ib.

³⁵ Eyo: kaluka:isale ililo: wo:no:ledo: asulo:wo: kalaba walama:ki ta:fa:ib. A:la:ta:ga: nagalo: alan a:ma:yo: gi asulo: amio: helebe siya:lo: olo:wo: auma:ib.” Simeon eyo: a:la:sio:.

³⁶ Ho:len a:namio: Godeya:lo: dinali sa:lan ga nowo: Ana ko:lo: elo: us a:na elen. Ene iyayo: Fanuel. Ene so:lo: mio:wo:, Asel. E mada anaso: ulula:li. Tamin amio: e kaluwa:yo: dia:sa:ga:, dona dom a:la:fo:wo: ta:ta:ga:yo:, ene ino: a:na sowo:.

³⁷ Ino: sowabikiyo: ga a:no: sa:ba:lo: elen. E donayo: do: a:la:lowo:wo: o a:la:ta:ga: fa:la:da:in gulula: ko:lo: elen. E Godeya: malilo: a us a:na iliki, ma:no:wo: mo:naki, ho:lenowo:lo:, nu-luwo:lo: Godemo: dulugu sa:la:len.

³⁸ Simeon eyo: Maliamo: sa:la:labikiyo:, wi-gibo a:naka, Ana elo: ko:na:ma finda:ga: ka-gayaka, Godemo: mada o:m a:la:sio:. Ana eyo: so:wa we ko:lo: malolakiyo:, Godeya:lo: Ya:lusalem kaluka:isaleyo: ga:li mesea:kilo: sili alifa:no: yasila:len kaluka:isale i o:mo:wo: malolo: me.

Iyo: Nasala:t a:ma:la: ane

³⁹ A:la:fo:ko:lo: iyo: Alana:lo: ele to saefa: a:no: tambo dimida:sa:ga: ko:m a:la:takiyo:, iyo: ini amisa:n Nasala:t, Ga:lili hen a:na a:ma:la: ane.

⁴⁰ A:la:ta:ga: so:wa Ya:su a:no: mada halaido: anayakiyo:, asulo:lo: di kalu dowabiki, Godeya: kanulo:wo: e o:lia: elen.

Ya:suwo: malilo: aya ane

⁴¹ Donayo: tambo amio: Tinio: Asulo: Ma:no: ma:no: ho:len a:no: fa:la:dowab amio: Ya:suwa: ene iya o:lia: anolia:yo: Ya:lusalem a:na ha:na:sen.

⁴² Ya:suwo: donayo: kugula:fo: dowabikiyo:, iyo: Yuwa: man ko:lo: kudu ha:naki, Ya:lusalem halona ane.

⁴³ Tinio: Asulo: Ma:no: na:i mio:wo: a:na eda:sa:ga:, a:la:yo: a:ma:la: ini amisa:na ha:nabiki, so:wa a:no: Ya:lusalem a:naka sen. Ko:sega, a:la:ma:yo: e hende ta:fo: mio: a:la:bo: mada mo:asulo:.

⁴⁴ A:la:ma:yo: e iasi nol o:lia: yab a:la:asulaki, ho:len imiligo: ka ha:na:sa:ga: dotabikiyo:, a:la:ma:yo: so:lo: o:lia: iasi kalu i us a:namio: mo:mo:da kedo:.

⁴⁵ A:la:ma:yo: e kedo:wo: mo:ba:dabiki, a:la:yo: a:ma:la: Ya:lusalem a:na ane.

⁴⁶ Ho:lono: otalen ta:ta:ga: ami, e Godeya: malilo: a us a:na sena ba:ba: A:namio: e widan kalu o:lia: siliki, ililo: to sa:lab a:no: da:da:la:ga:yo:, imo: dabu ba:da:liki sena ba:ba:.

⁴⁷ Kalu Ya:su elo: a:ma:la: sa:labikilo: dabu iliyo: ene asulo:wo: ba:da:ga:, tambo molo asulo:.

⁴⁸ A:la:ma:yo: e ba:da:ga:, mada iligo:. Ba:da:sa:ga:, ene anowa:yo: emo:wo: a:la:sio:. “Ni so:wa, ge na:nbo:lo: a:la:do: dimidab ko waga dimidaya? Go:l na:no: kele asulaki, ge a:na kelelia:ga: mio:” a:la:sio:.

⁴⁹ Eyo: a:la:sio:, “Gaino: ne waga keda:i mio:wo:? Ne dowa: aya sab a:la:bo:, gaino: mo:asulo:wo:?” Ya:su eyo: a:la:sio:.

⁵⁰ Ko:sega elo: to sa:lab a:no:, a:la:ma:yo: ha:go: mo:fanda asulo:.

⁵¹ A:la:ta:ga: e a:la: o:lia: a:ma:la: Nasala:t holona ha:na:sa:ga: silikiyo:, e a:la:ma: ha:ga dowaki, to a:la:ma:lo: sa:lab a:no: ko:lo: kudu ha:na:len. Ko:sega kelego: tambo fa:la:dowo: a:no: Malia eyo: asulo: usa asulufo:liki elen.

⁵² Ya:suwo: analiakiyo:, ene asulo:wo: nafa halaido: dowabiki, Godeya: si wa:l amio:lo:, kaluka:isaleya: ba:ba: amio:lo:, emo:wo: sagala: mela:no: dowo: ba:ba:.

3

Yo:n eyo: towo: wido:

Madi 3.1-12, Mak 1.1-8, Yo:n 1.19-28

¹ Sisa Taibelias e Lom misa: kalu bo:fo:likilo: eleno:, donayo: do:la:ta:ga: bila:fo: gulula:sa:ga:yo:, Fondias Failat e Yudia hen a:namio: gamani misa: sen. O:g a:namio: Ha:lod e Ga:lili hen a:no: e bo:fo:liki, ene ao Filib e Idulia o:lia: Takonitis hen a:la: a:no: e bo:fo:len. A:la:ta:ga: Lisantias e Abilene hen a:no: e bo:fo:len.

² Kaiafas o:lia: Anas o:lia:yo: bobalo: so:mea:sen misa: kalu dowab ho:len a:namio:, Sekalayaya: inso: Yo:n e kalaleli hen a:na sabiki, Godeya: towo: eya a:la:ta:ga: fa:la:dowo:.

³ A:la:fo:ko:lo: eyo: ho:n Yodan anib doba:da:lo: amisa:n a:na wida:i sia:likiyo:, “Gode eyo: gili mo:gago: dimida:sen a:no: hala:ma:ki, gio: asulo:wo: nodolaki, ho:na to:loma” a:la:sa:la:liki wida:i ane.

⁴ Dinali sa:lan kalu Aisaya eyo: a:la:sa:sa:lo:, “Kalu imilig nowo: kalaleli hen a:na iliki

ho:le sa:lakiyo;
 ‘Kalu Alando: mia:no: togo: dinafama.
 Tog a:no: digale fadaifoma.

⁵ Hen gagodo: a:no: tambo ko:le alifelaki,
 hen misio: a:no: tambo dali ko:nela:bi.
 Tog kowagelo:wo: digale imili fadaitaki,
 tog mogago: a:lab a:no:lo: dinafale fadaita:bi.

⁶ A:la:dimidalikiyo: Godeya:lo: asuwa:takilo: gasil-
 ian man a:no: henfelo: kaluka:isaleyo:
 tambo ba:ba:ib.’ ” *

Aisaya eyo: Yo:n elo: nanog dia:nigab a:no: ko:lo:
 asulaki, to a:no: a:na sa:sa:lo:.

⁷ Kaluka:isale modo: a:no: Yo:n elo:wa ho:na
 to:loma:ki mio: ko:lo:, Yo:n eyo: imo:wo: a:la:sio:;
 “Gio: kisa:wa:lo: o:ngo: dowo:. Godeya:lo:
 mo:walilakilo: falasila:ma:nigab a:no:, gio: begele
 alita:ga: hamana:kiyo: abe hagugu sio:wo:?”

⁸ Gio: Godeya: gadio:wo: tininima:nikiyo:, asulo:
 nodolo: a:ma: fo nafayo:, gililo: man dimi-
 dan us a:namio: fowo: hele alita:bi. Ablahamo:
 nili ma:mu ko:lo: nio: o:li sili alifa:no:
 a:la:likiyo: gegelebo: sa:la:lowa:so:bo. Niyo:
 gimo:wo: a:la:so:lo:l. Gode eyo: Ablahama:
 ema:mu i nolo: u wena a:la:ta:ga:yo: o:lika fa:la:do
 alifa:ib.

⁹ Kabiyo: imo: amio: o:ma dia:fo:lab ko:lo:, iyo:
 tambo fo nafalo: mo:hedab a:no: gegedelia:ga:
 deya gilima:ib.”

¹⁰ Yo:n eyo: a:la:sa:labiki, kalu kegeo: iliyo:
 emo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “A:la:go:lo:biki, niliyo:
 waga dimidama:no:wa:le?”

---

* **3:6:** Aisaya 40.3-9   **3:7:** Madi 12.34, 23.33   **3:8:** Yo:n 8.33,39
3:9: Madi 7.19

11 Eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Kalu abeyo: helebeso:g ka:la:seno: a:la: da:lalega, nowo: kalu aundo:ma dowab emo: dimia:bi. A:la:ta:ga: kalu ge ma:no:wo: da:lalega, a:la:ka dimida:bi” a:la:sio:.

12 A:la:ta:ga: takis molelo: dia:sen kalu nolo: Yo:n elo:wa ho:na to:loma:ki mio: ko:lo:, iliyo: Yo:nbo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Widan kalu, niliyo: waga dimidama:no:wa:le?”

13 Eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Giliyo: gamani kaluwa:lo: saefa: o:leauka dia:bi. Moleyo: wa:l amio: nolo: bama:kiyo: ha:iya:so:bo.”

14 Da:la:di kalu nolba:yo: Yo:nbo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Niliyo:lo: waga dimidama:no:wa:le?” A:la:da:dabiki eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Mole gimo:lo: kililia:sen o:leauka dia:no: sagala:bi. Giliyo: mole nolo: dia:no: a:lakiyo:, go:no:n halaido:wa:yo: susuda:so:bo. A:la:ta:ga: dikili sa:lakiyo: diga:lila:so:bo.”

15 Kaluka:isale iyo: sagala:liki yasisen ko:lo: ili asulo: amio: “Yo:n e Godeya:lo: Da:feyo: Kaluwo: weya:le?” a:la:asula:len.

16 A:la:fo:ko:lo: Yo:n eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Niyo: gio: ho:ndeya to:lola:lo:l. Ko:sega kalu ni fa:s amilo: mia:nigab a:ma:, ene halaido:wo: alan ko:lo:, ne e tiniab. Ne wilo:ma kalu ko:lo:, niyo: e budi sa:ga:lo: a:namilo: me melealifa: a:no: ni fagela:ma:no:wo: mo:ililo:. Eyo: gio: Mama Malilo: o:lia: de o:lia: a:na to:loma:ib.

17 Eyo: bebo: dila:sa:ga:, wit fo hende a:no: kegenema:no: a:la:liki, uwa:fo: e dagi amio: ta:li sab. Eyo: wit fo hende a:no: kegea:sa:ga:, ene aya

dia:fa:ib. A:la:ta:ga: sebeb mogago: o:da:lab a:no:, de mo:dalima:no: a:lab a:na gilima:ib.”

¹⁸ Yo:n eyo: to widakiyo:, tog ko:li ko:lilo:wa wido:. Eyo: kaluka:isaleya: asulo:wo: digidali-takiyo:, Godeya: to nafa a:no: a:na wida:len.

Ha:lod eyo: Yo:no: dibolo aya disa:

¹⁹ Yo:n eyo: gamani misa: kalu Ha:lodbo:wo: a:la:sio:, “Ge gaowa: inga Ha:lodias o:lia:lo: mo-gago: dimido: a:no: mo:lilo:.” Ha:lod elo: man mo-gago: ko:li ko:lilo: nol dimida:sen a:no:lo: tambo Yo:n eyo: kalaba sio:.

²⁰ A:la:sa:labiki Ha:lod elo: mogago: tamin amilo: dimida:len a:no: wa:ka a:kudu dimidakiyo:, Yo:n e dibolo aya to:lo alifa:.

Ya:suwo: Yo:na: ho:na to:lolo:

Madi 3.13-17, Mak 1.9-11

²¹⁻²² Ho:len no amio: Yo:n eyo: kaluka:isale modo: nolo: ho:na to:lola:labikiyo:, Ya:su elo: ho:na to:lolo:. To:lola:sa:ga: Ya:su eyo: Godemo: dulugu sa:labikiyo:, Hebene a:no: kolaetabiki, Mama Malilo:wo:, o:ba: hi o:ngo: ko:lo: Hebene a:la:ta:ga: dalolia: tinda:ga:, elo:wa mio:. A:la:ta:ga: to nowo: Hebene a:la:ta:ga: sa:lakiyo:, “Ge no:no:n so:wa ha:fo:lo: disa:yo: ge. Giyo: ne mada sagale alitakigab” a:la:sio:.

Ya:suwa: ema:mu i mio:wo: we

²³ Ya:su e donayo: do: a:la:fo:wo: otalen a:no: gulula:sa:ga:yo:, Godeya: towo: a:na mo:mo:da wido:. Kaluka:isaleya:yo: Ya:su e Yosa:ba: ene inso: a:la:asulo:.

24 Yosa:b e Heliya: inso:
Heli e Madada: inso:
Madad e Libaiya: inso:
Libai e Melkiya: inso:
Melki e Yanaiya: inso:
Yanai e Yosa:ba: inso:
25 Yosa:b e Madatiasa: inso:
Madatias e A:mosa: inso:
A:mos e Nahuma: inso:
Nahum e Hesliya: inso:
Hesli e Nagaiya: inso:
26 Nagai e Mada: inso;
Mad e Madatiasa: inso:
Madatias e Semena: inso:
Semen e Yosega: inso:
Yoseg e Yodaya: inso:
27 Yoda e Yoanaya: inso:
Yoana e Lesaya: inso:
Lesa e Selubabela: inso:
Sa:lubabel e Seadiela: inso:
Seadiel e Neliya: inso:
28 Neli e Melkiya: inso:
Melki e Adiya: inso:
Adi e Kosama: inso:
Kosam e Elmadama: inso:
Elmadam e Ela: inso:
29 El e Yosua: inso:
Yosua e Eliesaya: inso:
Eliesa e Yolima: inso:
Yolim e Madada: inso:
Madad e Libaiya: inso:
30 Libai e Simeona: inso:
Simeon e Yudaya: inso:
Yuda e Yosa:ba: inso:
Yosa:b e Yonama: inso:.

Yonam e Eliakima: inso:
³¹ Eliakim e Meleaya: inso:
 Melea e Menaya: inso:
 Mena e Madadaya: inso:
 Madada e Natana: inso:
 Natan e Da:ibida: inso:
³² Da:ibid e Ya:siya: inso:
 Ya:si e Obeda: inso:
 Obed e Boasa: inso:
 Boas e Salamona: inso:
 Salamon e Nasona: inso:
³³ Nason e Aminadaba: inso:
 Aminadab e Admina: inso:
 Admin e Aniya: inso:
 Ani e Heslona: inso:
 Heslon e Belesa: inso:
 Beles e Yudaya: inso:
³⁴ Yuda e Ya:koba: inso:
 Ya:kob e Aisa:ga: inso:
 Aisa:g e Ablahama: inso:
 Ablaham e Telaya: inso:
 Tela e Nahola: inso:
³⁵ Nahol e Seluga: inso:
 Selug e Leuwa: inso:
 Leu e Belega: inso:
 Beleg e Ebela: inso:
 Ebel e Silaya: inso:
³⁶ Sila e Ka:ina:na: inso:
 Ka:ina:n e Alafasaga: inso:
 Alafasag e Sa:ma: inso:
 Sa:m e Noaya: inso:
 Noa e Lamega: inso:
³⁷ Lameg e Metuselaya: inso:

Metusela e Inoga: inso:
 Inog e Yaleda: inso:
 Yaled e Mahalalela: inso:
 Mahalalel e Ka:ina:na: inso:
³⁸ Ka:ina:n e Enosa: inso:
 Enos e Sa:da: inso:
 Sa:d e Adama: inso:
 Adam e Godeya: ene so:wa.

4

Ya:suwo: da:fe ba:ba:

¹ Ya:suwo: ho:n Yodan a:na to:lola:sa:ga: a:ma:la: mio: amio:, Mama Malilo:wo: e amio: wa:lifo: ko:lo:, Mama Malilo: a:ma: tililia:ga: kalaleli hena ane.

² Ya:su e ho:len do:la:fo: fa:la:da:in a:no: kalaleli hen a:na sabiki, Sa:da:na: eyo: Ya:suwo: a:na da:fe ba:da:len. Ho:len a:namio: Ya:suwo: ma:no:wo: mada mo:nabikiyo:, maiyo:wo: alan dowo:.

³ A:la:go:ko:lo: Sa:da:na: eyo: Ya:sumo:wo: a:la:sio:, “Ge Godeya: so:walelalega, u we ma:n fa:la:doma:ki sama.”

⁴ Ya:su eyo: emo: a:ma:la: sa:laki, “Godeya: bugo: amio: towo: a:la:sa:sa:lo: ko:lo:lab, ‘Ma:no:leko: na:lab a:ma:yo:, mela:no: hendeleyo: mo:dimia:sen.’ ”

⁵ A:la:sa:la:sa:ga: Sa:da:na: eyo: Ya:suwo: iwalu tililia:ga: fa:la:dowakiyo:, wigibole a:naka henfelo: amilo: amisa:n dila: we tambo emo: widabi ba:ba:.

⁶ Ba:da:sa:ga: Sa:da:na: eyo: Ya:sumo:wo: a:la:sio:, “Henfelo: amilo: amisa:n we tambo ge misa: kalu iliki bo:fo:melea:ki, niyo: halaido:wo:”

gemo: dimia:no: ko:lo:, ge wabulun kalu doma:ib.
Halaido: a:no: nemo: dimi ko:lo:, kalu o:bmo:wa:le
dimia:no: dowalega, niyo: o:lika dimia:no:.

⁷ A:la:fo:ko:lo: ge ni ha:ga dowaki, ne du-
lugu sa:lalega, niyo: kelego: we tambo gemo:
dimia:no:.”

⁸ A:la:sa:labiki Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:,
“Godeya: bugo: amio: towo: a:la:sa:sa:lo: ko:lo:
da:lab, ‘Giyo: go:no: Gode, Kalu Alan a:ma:
ha:ga dowakiyo:, imilig eko: wabudaki dulugu
sa:la:bi.’”

⁹ A:la:ta:ga: Sa:da:na: eyo: Ya:suwo: tililia:sa:ga:
Ya:lusalem a:na ha:nakiyo:, Godeya: Malilo: a
doga: wa:la fa:la: ha:na:sa:ga: kagayaki, emo:wo:
a:la:sio:. “Ge Godeya: so:walelalega, hen holona
ho:lufoma.

¹⁰ Mo:wo: Godeya: bugo: amio: towo:
a:la:sa:sa:lo: ko:lo: da:lab,

“ ‘Gode eyo: ene ma:mula: kalumo:wo:
ge asuwa:foma:ki sa:ma:ib.

¹¹ Gi gibo: u amio: walalabena:ki,
ili dagi wa:la talulia:ib.’ ”

¹² A:la:sa:labiki, Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:,
“Godeya: to sa:sa:lo: a:namio: a:la:sio: ko:lo:lab,
‘Giyo: go:no:n Gode, Kalu Alan a:no: da:feakiyo:
nodo ba:da:so:bo.’ ”

¹³ Sa:da:na: eyo: Ya:suwo: da:fe ba:da:i
ha:na:len a:no: eda:sa:ga:yo:, ho:len nafa
nowo: fa:la:dowalikilo: da:fema:no: a:no: ko:lo:
yasilakiyo:, Ya:suwo: ta:fo:gane.

*Ya:suwo: nanogo: Ga:lili a:na mo:mo:do:
Madi 4.12-17, Mak 1.14,15*

¹⁴ Mama Malilo:wa: halaido:wo: Ya:su e o:lia: iliki, e Ga:lili a:ma:la: ane. Ya:sulo: doba:da:lo: malolo: a:no: amisa:n us a:namilo: ta:i ane a:no: tambo da:da:i ane.

¹⁵ Ho:len a:namio: Ya:su eyo: tolo: wida:sen a usa ha:na:sa:ga:, mano: a:na widabiyo:, kaluka:isale iliyo: e a:na wabuda:len.

*Nasala:t kaluka:isaleya:yo: Ya:suwo: o:luga:fo:
Madi 13.53-58, Mak 6.1-6*

¹⁶⁻¹⁷ A:la:ga:sa:ga:yo: Ya:su e, elo: anayo: hen Nasala:t amisa:n a:na a:ma:la: ane. Ha:fo:lo: Dowan ho:lenu: dowabiki, Ya:su e enedo: dimida:sen au dimidaki, tolo: wida:sen a a:na tiane. E Godeya: to sa:sa:lo: a:na agelema:no: a:la:ta:ga: dasiliabikiyo:, iliyo: dinali sa:lan kalu Aisaya elo: sa:sa:lo: kombo: a:no: emo: dimi. Eyo: kombo: a:no: a:ma:la: fagela:sa:ga:, to sa:sa:lo: we ba:da:sa:ga: a:na agelo:.

¹⁸ “Godeya: Mamayo: neya sab.

Ne to nafa a:no: wa:feyo: kalumo:wo: walama:ki, eyo: ne a:na da:feyo:.

Eyo: ne kaluka:isalelo:wa iliga:takiyo:, dibolo amilo: sab kalu a:no: sili alifoma:kiyo:, a:la:ta:ga:

siyo: ko:n kalu sab a:no: fagela:sa:ga: a:bo:ba:kiyo:, a:la:ta:ga:

kaluka:isale nolba:lo: wa:la: sa:ndakilo: sab a:no: ga:li mesea:ki,

Ne a:na iliga:fo:.

19 A:la:ta:ga: o:go: Godeya:lo: nimo:lo: ha:fo:
 disa:ma:no: ho:len a:no: fa:la:dowab
 a:la:liki,
 nemo: sama:ki iliga:fo:.”

20 Ya:su eyo: to a:no: agela:sa:ga:, kombo:wo:
 a:ma:la: kambola:sa:ga:yo:, o:lo: dia:fo:len kalu
 o:mo: dimia:sa:ga:, e mesa:ni ane. E asitabiki
 kaluka:isale tolo: wida:sen ayamilo: sen a:no:
 tambo eko: sikudu ba:dabikiyo:,

21 Ya:su eyo: imo:wo: mo:mo:da widakiyo:
 a:la:sio:, “Godeya: to ko:lo: gilo: da:dab a:no: o:go:
 hendele fa:la:dowab” a:la:sio:.

22 Iliyo: to nafale elo: sa:lab a:no: da:da:sa:ga:,
 molo asulaki, “E nafaka:” a:la:duludakiyo:, iliyo:
 “Wai! Kalu we Yosa:ba: inso:wa:le?” a:la:sio:.

23 Eyo: imo:wo: a:la:sio: “Gio: nemo:wo:
 mada a:la:sa:ma:ib, ‘Falela:sen kaluwo: ge
 ko:lo: go:no:na:ma:la:yo: mada falele alifoma!’
 Giliyo: nemo: bale sa:lakiyo: a:la:sa:ma:ib,
 ‘Kabaniom amisa:n amilo: gilo: dimido: a:no: nio:
 dabu ko:lo:, giyo: go:no:n amisa:n wenamio:lo:
 a:la:dimidama.’

24 Niyo: mada hendele gimo: so:lo:l. Dinali
 sa:lan kaluwa:yo: towo: ene amisa:na widab
 amio:, kaluka:isale iliyo: e mo:wabuda:sen.

25 Niyo: to a:no: wa:ka kudu sa:ma:nigo:l. Dinali
 sa:lan kalu Elaiyalo: elen ho:len a:namio: dona
 otalen a:la:ta:ga: ele do:go:fela:fo: us a:namio:
 ho:no: mada mo:tinda:len ko:lo:, ma:n ma:no:wo:
 mo:fa:la:ndaki, iyo: maiyo:wo: alan dowo:. Ho:len
 a:namio: ga sa:ba:lo: modo: nolo: Isolael hen a:na
 sen.

26 Ko:sega Gode eyo: Isolael ga sa:ba:la:lo: a:namio: Elaiya e mo:iliga:fo:. A:la:ba. Gode eyo: Elaiya e Saido:n hen a:na iliga:taki, ga sa:ba:lo: nowo: Salefat amisa:n amilo: sabdo: a:na iliga:fo:.

27 O:leau ka, dinali sa:lan kalu Elaisalo: elen ho:len amio:lo:, aintalo: sen kalu modo:wo: Isolael hen a:na sen ko:sega, i amio: imilig noma:lo:wo: mo:falele alifa:. A:la:ba, Silia kalu, Naman eko: falele alifa:.”

28 Ya:suwa:yo: a:la:sa:labiki, kaluka:isale tolo: wida:sen ayamilo: sen a:no: tambo da:da:sa:ga:yo:, Ya:sumo:wo: gadio: alan dowo:.

29 Iyo: dasila:sa:ga: Ya:suwo: amisa:n ha:la:ya hamana:ki o:luga:fo:. Iliyo: e susululia:ga:, hen misio:lo: buluso:no: a:na kani to:loma:no: a:la:liki tililia:gane.

30 Ko:sega eyo: iyo: ka ta:takiyo:, kaluka:isale noldo: a:lab us a:namio: ga:li ane.

*Mama mogago: sen a:no: Ya:suwa:yo: o:luso:no:
Mak 2.21-28*

31 Ya:su e Ga:lili hen Kabaniom amisa:n a:na tina:sa:gayo:, Ha:fo:lo: Dowan ho:lono: dowabiki, eyo: kaluka:isalemo:wo: Godeya: towo: a:na mo:mo:da wido:.

32 Ya:su eyo: towo: halaido: wido: ko:lo: iliyo: to a:no: molo dabu.

33 Kalu nowo: mama mogago:lo: dowo: a:no: tolo: wida:sen ayami sen ko:lo: eyo: halale sa:laki a:la:sio:,

34 “A! Ya:su Nasala:t kalu ge, nilo: wiyo: wagama:ni mio:wo:? Ge nio: ko:lo: mogaila:ma:ni

mio:wo:? Ne ge asulab. Godeya: ene Malilo: kaluwo: ge.”

³⁵ A:la:sa:labiki Ya:su eyo: emo: halaido: sa:laki, “Ge tola:so:bo! Kalu ko ta:ta:ga:, ha:la:ya handaloma!” A:la:sa:labiki mama mogago:wa:yo: kalu a:no: ta:uliaki, ilo: elen milif a:na besea:sa:ga:, mama mogago: a:no: kaluwo: mo:mogagaki ta:fo:gane.

³⁶ Kaluka:isale tambo molo asula:sa:ga: egelebo: a:la:sio:, “Wai! Kalu wema:lo: to sa:lab we waga widakigaba:le? E halaido:wo: iliki, mama mogago:mo:wo: towo: halaido: sa:labikiyo:, iyo: a:no: ko:lo: kudu ha:naki, ha:la:ya handalota:ga: ha:na:sio:.”

³⁷ A:la:fo:ko:lo: Ya:su elo: dimido: a:no: malo:labikiyo:, kaluka:isale us a:namilo: ta:i ane a:no: tambo da:da:i ane.

Ya:suwa:yo: kalu modo:wo: falele alifelo:

Madi 8.14-17, Mak 1.29-34

³⁸ Ya:su e tolo: wida:sen ayo: ta:ta:sa:ga:, Saimon Bidaya: ene aya ane. Saimona: ingaya: anowo: ofo: walaf: alan bo:lo: ko:lo:, iliyo: Ya:sumo: asuwa:foma:ki dabu ba:ba:.

³⁹ A:la:gabiki Ya:su e ga elo: alifo:lab anib a:na kagayakiyo:, walafdo: delen o:mo:wo: halaido: sio: ko:lo:, walaf a:no: a:na bulufo:. Wigibo a:naka, ga a:no: dasilia:ga:, egeledo: ma:n ma:no: a:no: a:na mo:mo:da so:fa:.

⁴⁰ Ofo: tinaki Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:no: elema:no: dowabiki, kaluka:isale walaf ko:li ko:lilo:lo: dosdo: a:no: Ya:sulo:wa tililia:mio:. Ya:su e dagiyo: kaluka:isale ina:li ina:lilo:wa: wa:la golabikiyo:, iyo: falele alifelo:.

⁴¹ A:la:ta:ga: mama mogago:wo: kaluka:isale modo: a:namilo: sen a:no: tambo ha:na:sia:likiyo:, halale sa:laki, “Ge Godeya: ene so:waleka:” a:la:sio:. Ko:sega iyo: towo: mo:sama:ki, Ya:su eyo: imo:wo: halaido: sio:. Mo:wo: iliyo: e Godeya: Da:feyo: kalu a:labo: asulo:.

*Ya:suwo: amisa:n nola sia:mela:ni ane
Mak 1.34-39*

⁴² Kea:fo nulu amio: Ya:suwo: ina:li mesa:niki, kalaleli hen doba:da: ane. Kaluka:isale iliyo: e keda:li ha:na:sa:ga: ba:dakiyo:, iliyo: Ya:su e iyo: mo:ta:fo: hamana:ki susio:.

⁴³ Ko:sega eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Niyo: Godeya:lo: bo:fo:mela:nigab to nafa a:no: amisa:n nol amio: wida:li sia:mela:no:. Mo:wo: Gode eyo: ne nanog a:no: ko:lo: dimidama:ki iliga:fo:,” a:la:sio:.

⁴⁴ A:la:fo:ko:lo: e Yudia hen a:naka sia:likiyo:, tolo: wida:sen aya mano: a:na wida:len.

5

*Ya:suwa: enedo: tiliwida:sen kalu nolo: da:feyo:
Madi 4.18-22, Mak 1.16-20*

¹ Ho:len no amio: Ya:suwo: Genesalet ho:n golo:.* sa:ya kagafo:liki, kaluka:isale modo:wo: elo:wa kegea:sa:ga:, Godeya: to elo: widab a:no: ko:lo: da:da:len.

² Ka:lo: to:lolan kalu nolba:yo: ho:n ko:su a:la: a:no: sa:wa:la susululia:ga: dia:takiyo:, iyo: ini

---

4:41: Madi 8.29, Mak 3.11-12   **4:44:** Madi 4.23   **5:1:**
Madi 13.1-2, Mak 3.9-10   * **5:1:** Ho:n we wiyo: nowo: “Ga:lili”
a:la:sa:lan.

dageyo: ko:lo: hala:liki a:labikiyo:, Ya:su eyo: ho:n ko:su a:la: a:no: a:na ba:ba:.

³ E Saimona: ko:suwa asita:ga:, Saimonbo: ho:n mogan hononamida: aniga:foma a:la:sio:. E a:na siliki, kaluka:isale imo: towo: a:na wido:.

⁴ Eyo: towo: wida:la:ga: eletakiyo:, Saimonbo:wo: a:la:sio:, “Ge ho:n ko:su we ko:lalia:ga: ho:n golo: us a:na ha:na:sa:ga:, ka:yo: to:loma:niki, dageyo: fase to:lofelema.”

⁵ A:la:sa:labiki, Saimon eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Nio: o:g nuluwo: nanogo: halaido: dimidaki, dage to:lola:len amio: ka: imilig nowo: mada mo:di. Ko:sega o:go: giyo: sa:labo:lo:biki, niliyo: dageyo: ka to:loma:nigo:l.”

⁶ Iliyo: a:la:dimida:sa:ga:yo:, ka:yo: modo: walal-abiki, dage a:no: mada mo:mo:da gegedo:.

⁷ A:la:go:ko:lo: iliyo: egeledo: nanogdo: dia:sen kalu, ho:n ko:su no amilo: sab a:no: iyo: asuwa:fa: mena:ki, dagiya: da:feaki ho:ido:. I a:no: ya:sa:ga: ami ka: a:no: ko:su ilido:wa alobana disa:labiki, ho:n ko:su a:la: a:no: ka:ya: hida:yaki ho:na tina:no: dowo:.

⁸ Saimon Bida e a:no: ba:da:sa:ga:yo:, Ya:suwa: gido:fo:lo:wa gulalu misa:fu alilaki, a:la:sio:, “Kalu Alan, ne mada mogago: kalu ko:lo: giyo: ne ta:ta:sa:ga: hamana.”

⁹ Elo: a:la:do: sio:wo: mo:wo: we. E o:lia: iasi kalu o:lia:ma:yo: ka: modo: di a:no: ba:da:sa:ga:, iyo: molo tandeo:.

¹⁰ A:la:ta:ga: Saimon o:lia:lo: nanogo: ualo: dia:sen kalu a:la: nowo:, Sa:ba:diya: so:wa Ya:ma:s dia: Yo:n dia:yo:lo: ba:da:sa:ga: molo tandeo:.

A:la:ta:ga: Ya:su eyo: Saimonbo:wo: a:la:sio:, “Tag-ila:so:bo! O:g wena a:la:ta:ga: tif amio:lo: gilo: ka:dian o:leaumbo: kaluka:isaleyo: a:la:dia:ib.”

¹¹ A:la:sa:labiki iyo: ho:n ko:su a:la: a:no: susul-ulia:ga: ha:la:ya dia:ta:ga:yo:, kelego: a:no: tambo ta:taki, iyo: Ya:su kudu ha:na:ni ane.

*Ya:su eyo: aintalo: dowo: kaluwo: falelo:
Madi 8.1-4, Mak 1.40-45*

¹² Ya:su e amisa:n nowa sabikiyo:, aintalo: kan-dayo: kalu nowo: elo:wa mio:. Kalu a:no: Ya:suwo: ba:da:sa:ga:, Ya:suwa: milifdo: a:na gumisi alilaki ha:nolo sio:, “Kalu Alan giyo: ne falele alifa:no: asulalega, ne malilo:wo: o:li ta:fa:ib.”

¹³ Ya:suwa: dagiyo: talagalaki, kalu a:ma:do:mo:wa golakiyo: a:la:sio:, “Niyo: ge o:li asuwa:fa:nigo:l ko:lo:, do:mo: gilo:wo: falele alitaki malilo: ta:to:l.” Wigibole a:naka, aintalo: sen kalu a:no: imula:sa:ga:, do:mo: elo:wo: nafale dowo:.

¹⁴ Ya:suwa:yo: kalumo:wo: halaido: sa:laki a:la:sio:, “Gelo: falele alitab we, kalu nolbo:wo: mada sa:la:so:bo. Kaluka:isale tambowa:yo: gi ogen ko falelo:lo:b a:la:asuluma:ki, ge bobalo: so:mea:sen kalumo:wo: walama:ni ha:na:sa:ga:, Mo:sa:sa: ele saefa: a:no: kudu ha:nakiyo:, Godemo: boba so:kugulu mea:niki hamana.”

¹⁵ Ko:sega Ya:su elo: dimido: a:no: mada safoda:i ane ko:lo:, kaluka:isale modo:wo: elo: widab a:no: ba:ba:no: a:la:ta:ga: i amilo: walafdo: dosdo: a:no: falele alifoma:ki, Ya:sulo:wa ya:sio:.

¹⁶ Ko:sega ho:len nol amio:, e kaluka:isaleyo: ta:taki kalulo:ma hen a:na ha:na:sa:ga:, Godemo: dulugu sa:la:len.

Ya:su eyo: do:mo:wo: ko:go:neli kaluwo: falele alifa:

Madi 9.1-8, Mak 2.1-12

¹⁷ Ho:len no amio: Ya:suwo: kaluka:isalemo: mano: wida:len amio:, Fa:lisi kaluwo:lo: Yuwa: elelo: widan kaluwo:lo: Ya:suwa:lo: man wida:lab a:no: da:da:liki sen. Iyo: amisa:n ko:li ko:lilo: Ga:lili heno:lo: Yudia heno:lo: a:la:ta:ga: Ya:lusalem a:na a:la:ta:ga:yo:lo: mio:. A:la:ta:ga: Ya:su eyo: walaf kaluwo: falele alifelema:ki, Gode Alana: ene halaido:wo: e amio: elen.

¹⁸ Kalu nolba:yo: ko:go:neli kalu no:wo: sesega-sulia: yakiyo:, Ya:sulo: a:lab milif a:na a usa dia:fa:no: a:la:liki dia:mio:.

¹⁹ Ko:sega a uso: kaluwa: wa:lifo: ko:lo:, iliyo: dia: tina:no:wo: fogo: mo:dowabiki, iyo: a fa:sa: wa:la fa:la: ha:na:sa:ga:yo:, a fugo:wo: sudula:sa:ga:, kalu sesegasu a:no: kalu kegeo: us a:na to:lolakiyo:, Ya:sulo: a:lab milif a:na ti ali.

²⁰ Ya:su eyo: ililo: tilidabu a:no: ba:da:sa:ga: a:la:sio:, “Ni mili, mogago: gilo: dimida:sen a:no: hala:sa:ga: ga:lilo:l,” a:la:sio:.

²¹ A:la:gabiki, Fa:lisi kalu o:lia: elelo: wida:sen kalu o:lia:ma:yo: a:la:kele asulo:. “Mogago:wo: hala:sa:ga:lo: ga:lilan a:no: Gode eka dimida:sen. Kalu wema:yo: Godeya: heno: e diaki sa:laigaba:le? Kalu we o:bo:ngo: iliki dimidaba:le?”

22 Ya:su eyo: ililo: asulab a:no: ba:da:sa:ga:, imo:wo: a:la:sio:, “Gili asulo: us amilo: asulab a:no: waga asulakigaya?”

23 To sa:ma:no: halaido:leyo: ho:bo:ko:mo:? Niyo: tamin amio: a:la:sio:, ‘Mogago: da:labko o:go: Godeya: ga:lilab’ a:la:bo:, henfelo: kaluwa:yo: o:li sa:lano:? A:la:ta:ga: to nowo: we ‘Ge dasilia:ga: hamana!’ a:la:do: sa:lab a:no:, henfelo: kaluwa:yo: o:li sa:lano:? Giliyo: waga asulaya?”

24 Ko:sega Kalule Dowo: ne henfelo: wena ilikiyo:, mogago:wo: halakilo: ga:lila:ma:no: a:no: ne amio: halaido:wo: a:labo:lo:b, a:la:bo: giyo: asu-luma:kiyo: walama:nigo:l.” A:la:sa:la:sa:ga:yo:, ko:go:neli kalumo:wo: a:la:sio:, “Niyo: gemo:wo: a:la:so:lo:l. Ge dasilia:ga:, sesegasu we dia:ga:, go:non aya hamana.”

25 Wigibo a:naka kaluka:isale ili siwa:l amio: e dasilia:sa:ga:, ene geo:ndo:wo: dia:sa:ga:, a:ma:la: ene aya ha:nakiyo:, Godeya: wiyo: duluda:i ane.

26 Kalu iyo: tambo molo tandeakiyo:, Godeya: wiyo: dulugu sio:. Iliyo: iligakiyo:, “O:go: we nio: mada ko:li bo:do:lka:” a:la:sio:.

Ya:suwo: Libaiyo: ho:ido:

Madi 9.9-13, Mak 2.13-17

27 A:ma: fa:s amio: Ya:suwo: ha:na:sa:ga: takis molelo: dia:sen kalu nowo:, ene nanogdo: dia:sen aya sena ba:ba:. Ene wiyo: Libai ko:lo: Ya:suwa:yo: e ba:da:ga: a:la:sio:, “Ge ne kudu mena.”

28 A:la:sa:labiki, Libai e dasila:sa:ga:, ene kelego: a:no: tambo a:naka ta:ta:ga:, Ya:suwo: kudu ane.

29 Libai eyo: Ya:suwo: sagale alitakiyo:, ma:no: alan a:no: e aya dimidali ko:lo:, takis molelo: dia:sen kalu iyo: a:la:ta:ga: kalu nolo: a:na Ya:su o:lia: kegea:sa:ga:, ma:no:wo: a:na ma:ni sen.

30 Ko:sega Fa:lisi kalu i o:lia: elelo: wida:sen kalu i o:lia:ma:yo: Ya:suwa: enedo: tiliwida:sen kalumo:wo: eteaki a:la:sio:, “Gio: takis molelo: dia:sen kalu o:lia: mogago:lo: dimida:sen kalu nol o:lia:yo: ua silikiyo:, ma:no:wo: waga naya?”

31 Ya:suwa:yo: imo:wo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Kalu walafdo:ma a:no: mulumulo:lo: mean kalulo: amio: mo:ha:nan. Ko:sega kalu walafdo: bo:lo: a:no: mulumulo:lo: mean kalulo: amio: ha:na:ib.

32 O:leaumbo: ne digalo: kalu sab o:lo:wa mio:ma. Ne mogago:lo: dimida:lab kalu ili asulo:wo: nodola:sa:ga: foga:le sama:ki mio:.” Ya:su eyo: a:la:sio:.

*Ma:no:wo: mo:nan ele a:no: ko:lo: nenelo:
Madi 9.14, Mak 2.18-22*

33 Kalu nolba:yo: Ya:sumo:wo: a:la:sio:, “Yo:na:lo: tiliwida:sen kalu iyo: ho:len nol amio: ma:n ma:no:wo: eletakiyo:, Godemo: dulugu sa:la:len. A:la:ta:ga: Fa:lisiya:lo: tiliwida:sen kalu iliyo:lo: a:la:ka dimida:len. Ko:sega gilo: tiliwida:sen kalu iliyo: ma:n o:lia: ho:n o:lia:ko: na:lowa:sen.”

34 A:la:sa:labiki Ya:suwa:yo: imo:wo: a:la:sio:, “Galo: tili alitakilo: sagalab ho:len a:namio:, kalu galo: dia:nigab a:no: gi o:lia: silikiyo:, kalu kegeo:

o:mo:wo: ma:no:wo: na:so:boka: a:la:bo: giliyo:
mada mo:sa:ma:ib.

³⁵ Ko:sega tif amio: gis kaluwa:yo: galo: diab
kalu e dia:sa:ga: ha:nalikiyo:, ma:n ma:no:wo:
a:na o:li elema:ib.”

³⁶ A:la:ta:ga: Ya:suwa:yo: imo: bale sa:lakiyo:
a:la:sio:, “Kalu noma:yo: so:g sa:ga:la:sen
mo:luwo: bidi ane a:no: dowalega, eyo: so:g
sa:ga:la:sen ho:gi heb nowo: gedea:sa:ga:yo:, so:g
mo:luwo: a:namio: mo:dubinima:ib. Mo:wo:
eyo: a:la:dimidalega, so:g ho:gi a:no: mogagilaki,
a:la:ta:ga: so:g mo:luwo: a:namio:, ho:gi heb
a:no:lia:yo: mo:imilo: doma:ib.

³⁷ A:la:ta:ga:yo: kalu noma:yo: wain ho:n ho:gi
a:no: no: do:go:f dubio: mo:luwo: us a:namio:
mo:guma:ib. A:la:dimidalega, wain ho:gi a:ma: ho
ha:na:no:wo: ko:ndo:feaki, no: do:go:f mo:luwo:
a:no: bidi buluga:talikiyo:, wain ho:n a:no: hena
walaki, no: do:go:f dubio: a:no: mogago: doma:ib.

³⁸ A:la:go:ko:lo: wain ho:n ho:gi a:no: no: do:go:f
dubio: ho:gi a:na guma:ib.

³⁹ A:la:ta:ga: kalu abeyo: wain ho:n mo:luwo:
a:no: nalikiyo:, wain ho:n ho:gi a:no: ma:no:wo:
mo:asuluma:ib. Mo:wo: eyo: a:la:sio:, ‘Mo:luwo:
a:no: nafaka:’ a:la:sa:ma:ib.” Ya:su eyo: a:la: bale
sio:.

6

Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:no: nenelo:

Madi 12.1-8, Mak 2.23-28

¹ Ha:fo:lo: Dowan ho:len no amio:, Ya:suwo:
da:si wit egelo: usa ha:nakiyo:, enedo: tili

wida:sen kaluwa:yo: da:si fo nolo: tudu sa:la:la:i ha:nakiyo:, beb a:no: dagiya: haboba:liki, uso: na:i ane.

² Ko:sega Fa:lisi kalu nolba:yo: a:la:dabu ba:ba:, “Giliyo: Ha:fo:lo: Dowan ho:len wenamilo: ma:no: tulab a:ma:yo: ele saefa: a:no: o:go:sab ko:lo:, giliyo: waga dimidaya?”

³ Ya:su eyo: a:ma:la: sa:laki, “Tamin amilo: Da:ibido: a:la:ta:ga: e o:lia:lo: sia:lowan kalu iyo: maiyabikilo: dimido: sa:sa:lo:wo: giliyo: mo:agelo:wo:?”

⁴ Da:ibid e Godeya: aya ha:na:sa:ga:, ma:no: Godeya: siwa:la dia:ta:sen a:no:, e dia:sa:ga: mo:no:. A:la:ta:ga: ma:no: heb a:no: egeledo: sia:lowan kalumo:wo:lo: maiya:ki dimi. Ko:sega eleya: saetakiyo:, ma:n a:no: Godemo:lo: bobalo: so:mea:sen kalu ili ma:ib. Madali kalu nolba:yo: na:so:bo a:la:saefa:. A:la:fo:ko:lo: Da:ibid eyo: ele difa:yo: o:go:so:.”

⁵ A:la:ta:ga: Ya:su eyo: to nolo: a:la:sio:, “Kalule Dowo: ne, Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:ma: biso:wo: ne ko:lo:, no:no:n bo:fo:lo:l.”

Ya:su eyo: dagiyo: ga:ga:nuli kaluwo: falele alifa: Madi 12.9-14, Mak 3.1-6

⁶ Ha:fo:lo: Dowan ho:len no amio: Ya:su e Yuwa: tolo: wida:sen aya tina:sa:ga: widabiki, dagi ililibo: ga:ga:nuli dowo: kalu nowo: a:na sen.

⁷ Fa:lisi kalu o:lia: elelo: wida:sen kalu o:lia:ma:yo: Ya:su e hala dimidab a:la:likilo: mo:walilima:no: togo: keda:len ko:lo:, iliyo: Ya:su eyo: Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:namio: dagiyo:

ga:ga:nuli kalu a:no: falele alitaba:le a:la:liki bo:fo:len.

⁸ Ko:sega Ya:su eyo: ililo: asulo: a:no: ba:da:sa:ga:, dagiyo: ga:ga:nuli kalumo: sa:laki, “Ge dasilia:ga: kaluka:isale siwa:l wena kagama:ni mena.” A:la:sa:labiki, kalu a:no: dasilia:sa:ga: a:na kagayabiki,

⁹ Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Ele saetakiyo:, Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:namio: o:b ko:lo: dimidama:no: saefa:yo:? Man nafaleyo: o:li dimidama:no:wa:le? Mo: man mogago:wo: o:li dimidama:no:wa:le? Sana soma:no:wa:le? Mo: mela:no: a:ma:la: gasiliakilo: asuwa:fa:no:wa:le? Ele saefa: a:no: ho:bo:ko:mo:lo:bo:?”

¹⁰ A:la:sa:la:sa:ga: Ya:su eyo: iyo: sigiliga:takiyo:, kalu emo:wo: a:la:sio:, “Ge dagiyo: talagalema.” A:la:sa:labiki, kalu a:ma:yo: a:la:dimidakiyo:, dagi a:no: elen o:ngo: nafale dowo:.

¹¹ Ko:sega Fa:lisi kalu o:lia: elelo: wida:sen kalu i a:ma:yo: Ya:sumo:wo: kulufa:yo:wo: alan dowaki, “Niliyo: Ya:sumo:wo: waga dimidama:no:wa:le” a:la:liki o:g a:nami nenelo:.

Ya:suwa:yo: tili widan kalu kugula:fo:wo: da:feyo:

Madi 10.1-4, Mak 3.13-19

¹² Ho:len no amio: Ya:suwo: misio:wa Godemo: dulugu sa:ma:ni ha:na:sa:ga:, nulu a:na dulugu sa:la:len.

¹³ Kea:fo ho:le bidabiki, enedo: tiliwida:sen kaluwo: ho:le kegenelia:ga: ta:takiyo:, eyo: kalu kugula:fo: nowo: enedo: iliga:felo: kalu doma:ki da:feyo:.

14 Elo: kalu kugula:fo: da:feyo:wo: we. Nowo: Saimon, Saimon e Ya:suwa:lo: wi ho:gi wikilo:wo: Bida. Nowo: ene ao Andulu, nowo: Ya:ma:s, nowo: Yo:n, nowo: Filib, nowo: Batolomiyu.

15 Nowo: Madiyu, nowo: Tomas, nowo: Ya:ma:s, Aofiusa: inso:, nowo: Saimon, e gamani ho:giyo: e dimo:losa: a:lakilo: asula:sen ko:lo: Sa:la:t kalu a:la:sa:lan.

16 Nowo: Yudas, Ya:ma:sa: inso:, a:la:ta:ga: nowo: Yudas Iskaliot, Ya:sulo: teledowo:wo: e.

*Kaluka:isale modo:wo: Ya:suwo: kudu ane
Madi 4.24-25, Mak 3.7-12*

17 Ya:su o:lia: ene tiliwida:sen kalu o:lia:yo: a:ma:la: tina:sa:ga:, hen fua:lo: a:na kagayo:. Elo: kudu sia:sen kaluka:isale nolo:lo: a:na kegeo:. A:la:ta:ga: kaluka:isale modo: nolo:, Yudia hen a:namilo: kandayo:wo:lo: Ya:lusalemdo:wo: a:la:ta:ga: so:lu ho:n anib amilo: amisa:n Taya o:lia: Saido:n o:lia: a:namilo: kandayo: a:no:lo: tambo ya:sio:.

18 Kaluka:isale i a:no: Ya:suwa:lo: widab a:no: da:ba:no: a:la:ta:ga:, i amilo: walafdo: a:lab a:no:lo: falele alifelema:ki mio:. A:la:ta:ga: Ya:suwa:yo: kaluka:isale mama mogago:lo: dowo: a:no: falele alifelo:.

19 Kaluka:isale iliyo: Ya:suwo: golabikiyo:, ha-laido:wo: eya a:la:ta:ga: fa:la:dowakiyo:, walafdo: dowo: a:no: falele alifelo:. A:la:gabiki kaluka:isale tambowa:yo: e amio: goma:no: asulo:.

*Gode eyo: gio: sagale alifa:ib
Madi 5.1-12*

20 Ya:su eyo: enedo: tiliwida:sen kaluwo: ba:dakiyo: a:la:sio:.

“Wa:feyo: kaluka:isale gio:, Gode eyo: sagale alitakiyo:,
 Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen a:no: biso:wo:
 gi ko:lo: a:lab.

²¹ Kaluka:isale o:go: maiyo:wo: alando: dowab
 gio:, Gode eyo: sagale alitakiyo:,
 ma:no:wo: o:li ilili alifa:ib.
 Kaluka:isale o:gdo: ya:la:lab gio:, Gode eyo: sagale
 alitakiyo:,
 gio: o:ga:li mesea:ki ta:fa:ib.

²² Gio: Kalule Dowo: kalu a:no: kudu ha:nab amio:,
 kalu nolba:yo: gimo:wo: kulufa:yaki diani-
 lalikiyo:,
 Gode eyo: gio: sagale alifa:ib.
 Kalu nolba:yo: gimo:wo: dio:gelaki, gili wiyo: mo-
 gai sa:lalikiyo:,
 Gode eyo: gio: sagale alifa:ib.

²³ “Ho:len a:no: fa:la:dowalikiyo:, gio: sagalaki
 tiya:ba:bi. Mo:wo: Hebene a:namio: wa:l dia:no:
 alano: a:na da:lab. Asuluma. Gimo:lo: dimidab
 o:leaumbo:, ili ema:mu i a:ma:yo: dinali sa:lan
 kalu imo:wo:lo: a:la:ka dimido:.

²⁴ “Wai! Kelego:wo: modo:lo: da:lab kalu gio:
 hida:yo:wo: dia:ib.

Gio: ha:salo: mesa:no: a:no: o:ma di ko:m.

²⁵ Wai! O:go: ma:no:wo: modo:lo: da:lab kalu gio:
 hida:yo:wo: dia:ib.

Gio: maiyo:wo: alan doma:ib.

Wai! O:go: sagala:likilo: o:ga:lab gio: hida:yo:wo:
 dia:ib.

Gio: nofolakiyo: ya:lima:ib.

26 Wai! Kalu tambowa:yo: ‘ge nafaleka:’
 a:la:sa:lalikiyo:, ge hida:yo:wo: dia:ib.
 Mo:wo: ili ema:mu i a:ma:yo: madalilo: dinali
 sa:lan kalu imo:wo:lo: a:la:ka dimido:.

Gis kalumo:wo: ha:fo: disa:ma

Madi 5.38-48

27 “Kaluka:isale ni sio:lo: kudu ha:na:lab
 gimo:wo: a:la:so:lo:l. Gimo:lo: gisdo: dowab kalu
 imo:wo: giliyo: ha:fo:wo: disa:la:bi. Gimo:lo:
 kulufa:yab kaluka:isale imo:wo:, man nafa
 dimida:bi.

28 Kaluka:isale gimo:lo: wa:sa:le sa:lab a:no:
 giliyo: imo:wo: sagale alita:bi. Kaluka:isale
 gimo:lo: dianilab a:no:, giliyo: i a:no: Godemo:
 asuwa:foma:ki dulugu sa:la:bi.

29 Kalu noma:yo: gi babowa yamilalega, giyo:
 babo nodowo: emo: a:wida:bi. Kalu noma:yo: so:g
 gilo: wa:l amilo: sa:ga:la:sen a:no: dia:no: a:laki
 mo:walila:sa:ga: dialega, so:g nol gilo: sa:ga:la:sen
 a:no:lo: emo: dimia:bi.

30 Kaluka:isale iliyo: gemo:wo: dabu
 ba:dalikiyo:, giyo: madali dimia:bi. Iliyo: kelego:
 gilo:wo: dialega, giyo: go:no:na:ma:la: a:dia:no:
 a:lakiyo: towo: halaido:wo: sa:la:so:bo.

31 Man nafa kalu nolba:lo: gemo:lo:
 dimidama:kilo: asulab o:leau, giyo:lo: nolbo:wo:
 a:la:ka dimida:bi.

32 “Kaluka:isale gimo:lo: ha:fo:lo: disa:lab
 o:mo:wo: giliyo:lo: ha:fo:wo: disa:lalega, a:na
 ilikiyo: gio: wi alano: mo:doma:ib. Mo:wo: kalu
 nolba:yo: mogago:lo: dimida:sen kalu o:mo:wo:

ha:fo:wo: disa:lalega, mogago: kalu iliyo:lo:
ha:fo:wo: imo:wo: o:li disa:ma:ib.

³³ Kaluka:isale gimo:lo: man nafalo: dimidab
o:mo:wo: giliyo: imo:wo:lo: man nafa dimidalega,
a:na ilikiyo: gio: wi alano: mo:doma:ib. Mo:wo:
mogago: kalu iliyo:lo: a:la:ka dimida:len.

³⁴ A:la:ta:ga: giyo: kalu nolba:yo: wa:lo:
a:ma:la:yo: o:li dimia:ib a:la:asulaki dimialega,
a:na ilikiyo: gio: wi alano: mo:doma:ib. Mo:wo:
mogago:lo: dimida:sen kalu iliyo:lo: 'wa:lo: o:li
dimia:ib' a:la:asulaki, mogago: kalu nolbo:wo:
a:na dimia:sen.

³⁵ Ko:sega gimo:lo: gisdo: dowab kalu o:mo:wo:
gio: ha:fo:wo: disa:laki, man nafaleyo: dimida:bi.
Giliyo: wa:lo: a:ma:la:yo: mo:dia:no: a:la:asulaki,
moleyo: madali dimia:bi. Giliyo: a:la:dimidalega,
wa:l dia:no:wo: alan dowaki, gio: Gode Iwalulo:
A:lab a:ma: so:wale doma:ib. Mo:wo: Gode
eyo: mogago: kaluka:isale o:lia: emo:lo: mada
o:m a:la:sa:ma:no:lo: mo:asulab kaluka:isale i
o:mo:wo:lo:, Gode eyo: ha:fo:wo: disa:laki, man
nafale dimida:sen.

³⁶ Dowa:lo: kaluka:isalemo:lo: nofolas:en
aumbo:, giliyo:lo: kalu nolo: a:la:ka nofolabi.

Kalu nowo: aloba:da:so:bo

Madi 7.1-5

³⁷ "Giyo: kalu nowo: aloba:da:so:bo. Giyo:
a:la:bo: mo:dimidalikiyo:, Gode eyo: gelo:
mo:aloba:ma:ib. Giyo: kalu nowo: aloba:dakiyo:,
'Ge mogago: kalu' a:la:bo: sa:la:so:bo. Giyo:
a:la:bo: mo:dimidalikiyo:, Gode eyo: gemo:wo:
a:la:bo: mo:dimidama:ib. Giyo: kalu noma:lo:

mogago: dimido:wo: ga:lilema. Giyo: a:la:dimidalikiyo:, Gode eyo: mogago: gilo: dimido: a:no:lo: ga:lila:ma:ib.

³⁸ Gilo: kelego:wo: nolbo:wo: dimia:bi. A:la:dimidalikiyo:, giyo:lo: dia:ib. Gode eyo: gilo: dia:nigab a:no: ko:lo: dimidaliakiyo:, kali disa:la:sa:ga: wa:litab amilo: o:go:sab o:leau ililibo: gemo: dimia:ib. Giyo: kalu nolbo:lo: dimiab o:leauka, Gode eyo: gimo:wo: wa:lo: a:la:ka dimia:ib.”

³⁹ Ya:suwa:yo: to nowo: imo: bale sa:lakiyo: a:la:sio:, “Siyo: ko:n kalu noma:yo: siyo: ko:n kalu nowo: o:li tililia: ha:na:iba? A, a:la:dimidalega, a:la:yo: gana a:na sulfo: tina:ib.

⁴⁰ Tili wida:sen kalu a:ma:yo: elo: widan kaluwo: mo:tininima:ib. Ko:sega iyo: wida:sa:ga: eletalikiyo:, widan kalu o:ngo: fa:la:doma:ib.

⁴¹ Go:no:n si amilo: i dafen alan da:lab a:no: mo:asulaki ta:fo:likiyo:, giyo: gao noma: si amilo: i mu da:lab a:no: waga kele asulaya?

⁴² Go:no:n si amilo: i banala: da:lab a:no: mada mo:ba:dakiyo:, gao nowo:mbo:wo: a:la:sa:laki, ‘Nao, gi si amilo: i mu da:lab ko ni dila:ma:nigo:l’ a:la:bo: waga sa:ma:no:wo:? Madali tolo: sa:lan kalu giyo:, tamin amio: i banala: go:no:n si amilo: da:lab ko:le dila:sa:ga:yo:, gaowa: si amilo: i mu dila:ma:no: a:no: o:li fanda ba:ba:ib.

I fo hedan

Madi 7.16-20, 12.33-35

⁴³ “I nafa a:namio:, fo mogago:wo: mo:helema:ib. A:la:ta:ga: i mogago: a:namio:, fo nafayo: mo:helema:ib.

⁴⁴ I fo hedab a:no: ba:da:sa:ga:yo:, i we o:mo:lo:b a:la:bo: a:na asuluma:ib. Na:bo i amio: uka fowo: mo:tulan. A:la:ta:ga: bilisa: me amio: wain fo a:no: mo:tulan.

⁴⁵ Kalu nafa eyo:, asulo: nafa e amilo: dila:len a:no: kalaba handalowakiyo:, man nafale a:no: ko:lo: dimida:mela:ib. Kalu mogago: eyo:, asulo: mogago: e amilo: dila:len a:no: kalaba handalowakiyo:, man mogago: a:no: ko:lo: dimida:mela:ib. Asulo: usamilo: da:lab a:no:, mego:f amio: kalaba sahandaloma:ib.

*A dian man a:la:
Madi 7.24-27*

⁴⁶ “Giyo: nemo:wo: ‘Ni Misa: Alan’ a:la:sa:la:lab ko:sega, nilo: to saefa: a:no: mo:kudu ha:nab a:no:, mo:wo: ha:?”

⁴⁷ Kalu abeyo: nelo:wa ya:ga:lo:, ni tolo: sa:lab a:no: da:da:sa:ga:lo: kudu ha:nab a:ma: ene mano:, niyo: gimo:wo: walama:no:.

⁴⁸ Kalu a:no: alo: dian kaluwo: o:ngo: dowo:. Eyo: a diakiyo:, heno: tambo dali alifela:sa:ga:, aiko: halaido:wo: a:na gego: ko:lo: fufa alano: ya:sa:ga:, aya ba:labikiyo: mo:ida:lo:. Mo:wo: a a:no: mada halaido: di.

⁴⁹ Ko:sega kalu abeyo: ni towo: da:da:sa:ga:lo: mo:kudu ha:nab a:no:, kaluwa: a diakilo:, heno: abol daida:sa:ga:, aiko:wo: taiyo: gego:wo: o:ngo: dowo:. A a:namio: ho:n o:lia: fufa o:lia:yo: ya:ga: ba:labikiyo:, a a:no: dugu alilaki, tambo bidi ane.”
Ya:su eyo: a:la:sio:.

7

*Loma: ame kalu nowo: tilidabuwo: alan dowo:
Madi 8.5-13, Yo:n 4.43-54*

¹ Ya:su eyo: kaluka:isalemo:wo: to a:no: wida:la:ga: eletakiyo:, e Kabaniom amisa:n a:na a:ma:la: ane.

² Loma: ame kalu nowo:, da:la:di kalu modo:lo: bo:fo:lowa:sen a:no: a:na sen. Enen nanogdo: dian kalu nowo: e mada mo:ta:fa:no: asula:sen ko:sega, nanogdo: dian kalu a:no: walaf dowaki soma:no:wo: ko:na:ma dowo:.

³ Ame kalu eyo: Ya:suwa:lo: dimida:labo: da:da:ga:yo:, eyo: Yu misa: kalu nolo: Ya:sulo:wa iliga:fo:. Ya:su e elo:wa ya:sa:ga: ene nanogdo: dian kalu a:no: falele alifoma:ki, kalu i a:no: sa:ma:ni hamana:ki iliga:fo:.

⁴⁻⁵ I a:no: Ya:sulo:wa fa:la:dowakiyo:, Ya:suwo: mena:ki susiakiyo:, towo: a:la:sio:, “Ame kalu we mada nafa ko:lo:, giyo: e ko:lo: asuwa:fa:no:wo: mada o:li. Eyo: Yu kaluka:isale nio: mada alan asulakiyo:, nili tolo: wida:sen ayo: e di alifa:. E kalu nafa ko:lo:, giyo: e asuwa:fa: mena:ki asulo:l.”

⁶ A:la:dabu ba:dabiki, Ya:su e i o:lia: ane. Ya:suwo: ayamio: ko:na:ma fa:la:doma:ni ha:nab amio:, amelo: bo:fo:lowan kalu a:ma:yo: ene mili kalu nolo: Ya:sumo:wo: towo: sama:ki iliga:fo:. Iliyo: Ya:suwo: galiliakiyo:, ame kaluwa: to saga:fo:wo: we, “Alan, ne wilo:ma kalu ko:lo:, ge ni a usa mia:no:wo: mo:ililo:.

⁷ A:la:ta:ga:, neko: gelo:wa mia:no:wo:lo: mo:lilo:. Ko:sega ge konaka iliki, giyo: to ko:

sa:lalega, ni nanogdo: dian kalu a:no: o:li falele alifa:ib.

⁸ Ne a:la:asulo: mo:wo: no:no:n ne, misa: kalu noma: bo:fo:labikiyo:, niyo:lo: ame kalu nolo: bo:fo:lo:l. Niyo: ‘Hamana’ a:lab amio:, iyo: ha:na:sen, a:la:ta:ga: ‘Mena’ a:lab amio:, iyo: ya:sen. Ni nanogdo: dian kalumo:wo: ‘Dimidama’ a:la:sa:lab amio:, iliyo: dimida:sen.”

⁹ Ya:su eyo: to a:no: da:da:sa:ga: modakiyo:, e nodola:sa:ga:, kaluka:isale modo: elo: kudu ya:len imo:wo: towo: a:la:sio:, “Kalu wema: tilid-abuwo: hendele alan dowo: ko:lo:, Isolael hen tambo us wenamio: ne kaluka:isaleya: tilidabu we o:ngo:wo: mo:ba:ba:” Ya:suwa:yo: a:la:sio:.

¹⁰ Ya:sulo: amilo: iliga:fo: kalu i a:no: a:ma:la: aya ha:na:sa:ga: fa:la:dowaki ba:ba: amio:, nanogdo: dian kalu a:no: falelo:wa ba:ba:.

Ya:su eyo: ga sa:ba:lo:wa: inso:wo: dasi alifa:

¹¹ A:ma: fa:s amio:, Ya:suwo: Nain amisa:n a:na ha:nabiki, enedo: tili wida:sen kalu o:lia:, kaluka:isale modo: nolo: e o:lia: ane.

¹² Iyo: ha:na:sa:ga:, amisa:n toga:meya ko:na:ma fa:la:dowakiyo:, iyo: ba:ba: amio: amisa:n kaluwo: kalu sowo: nowo: i kalulia:ga: handalowabi ba:ba:. Kalu sowo: a:ma: anowo: sa:ba:lo: ko:lo:, eyo: kalu so:wa nowo: mada aundo:ma. A:la:go:ko:lo: amisa:n kaluka:isale modo:wo: e o:lia: ha:na:len.

¹³ Kalu Alan eyo: ga a:no: ba:da:sa:ga:, alan nofolakiyo: emo:wo: a:la:sio:, “Ge ya:la:so:bo!”

¹⁴ E ha:na:sa:ga: dagiyo: i kolo:wa golabikiyo:, iyo: a:naka kagayabiki, eyo: a:la:sio:, “So:wa, ge dasima!”

¹⁵ A:la:sa:labiki kalu sowo: a:no: a:ma:la: dasi asita:ga: mo:mo:da tolabikiyo:, Ya:su eyo: anomo:wo: a:la:sio:, “Gi so:wayo: we.”

¹⁶ Kaluka:isale iyo: iligaki tagio: alan dowo: ko:lo:, Godeyo: wabudaki a:la:sio:, “Dinali sa:lan kalu halaido: nowo: nilo: wenamio: fa:la:dowab. Godeyo: kaluka:isale enedo:wo: asuwa:fa:ni mio:.”

¹⁷ Ya:suwa:lo: dimido: a:no: sa:la:i aneyo:, Yudia hen a:na a:la:ta:ga: amisa:n ko:na:lo: kandayo: a:no: tambo da:da:i ane.

Yo:n ho:n amilo: to:lolan eyo: Ya:sumo:wo: towo: saga:fo:

Madi 11.2-19

¹⁸⁻¹⁹ Yo:n elo: tili wida:sen kalu iliyo:, Ya:suwa:lo: dimido: a:no: tambo emo: malolo: meabiki, Yo:n eyo: kalu a:la: nowo: da:fea:sa:ga:, Ya:sumo:wo: dabu bo:ba:ki iliga:takiyo: a:la:sio:, “Godeya:lo: da:feyo: kalu nimo:lo: iliga:fa:no: sio:wo: geya:le? Mo: niliyo: kalu nowo: o:yasilima:no:wa:le?” a:la:sama:ki iliga:fo:.

²⁰ A:la:yo: Ya:sulo:wa fa:la:dowakiyo: a:la:sio:, “Yo:n ho:n amilo: to:lolan a:ma:yo: na:no: gelo:wa iliga:takiyo:, gemo:wo: a:la:dabu ba:da:bika: a:la:sio:, ‘Godeya:lo: da:feyo: kalu nimo:lo: iliga:fa:no: sio:wo: geya:le? Mo: niliyo: kalu nowo: o:yasilima:no:wa:le?’” a:la:dabu ba:ba:.

²¹ Ho:len a:namio: Ya:suwa:yo: walaf ko:li ko:lilo:lo: dowo: a:no: falele alifelaki a:la:ta:ga: mama mogago:lo: dowo: a:no: o:luga:fela:b.

A:la:ta:ga: sio: ko:n dowo: a:no:lo: fage alifela:b a:lo:.

²² A:la:fo:ko:lo: eyo: Yo:na:lo: tolo: saga:fo: kalu o:mo:wo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Ga:go: a:ma:la: ha:na:ga:yo:, gaindo: ba:dab o:lia: da:dab a:no:lia:yo: Yo:nbo:wo: a:la:malolo: mea:bi. Siyo: ko:n kalu iyo: o:li a:ba:daki, gibo: ko:go:neli iyo: o:li ha:na:lab. Aintalo: dowo: i a:no: imulu alitaki, ka:la:no: ko:lo: i a:no: o:li da:da:lab. Sowu: kaluka:isale nolo:lo: a:ma:la: dasi alifela:b. A:la:ta:ga: wa:feyo: kaluka:isaleyo: Godeya: to nafa wida:lab a:no: da:da:lab.

²³ Kalu abeyo: nilo: dimidab we ba:da:ga:yo:, ene tilidabuwo: mo:ta:fo: ha:nalega, Gode eyo: e sagale alifa:ib.” Ya:su eyo: a:la:sio:.

²⁴ Yo:na: tolo: sa:ma: mio: kalu a:no: ha:na:ga: dowabiki, Ya:su eyo: Yo:na:lo: dimida:sen a:no: ko:lo: kaluka:isale kegeo: o:mo: widaki a:la:sio:, “Gio: kalaleli hen a:namio: o:b ba:ba:ni aneyo:? Gio: fa:fa:sa:lo: i ida:la:lab a:no: ko:lo: ba:ba:ni aneyo:?”

²⁵ O:ngo:ma ko:lo:, gio: a:namio: o:b ba:ba:ni aneyo:? Kalu nowo: so:g nafalelo: kafo:labiki ba:ba:ni aneyo:? A! So:g nafalelo: ko:lo: o:lia: kelego: nafa modo:lo: da:lab a:no:lo: misa: kaluwa: aya sena ba:dan.

²⁶ A:la:gan ko:lo:, gio: kalaleli hen a:namio: o:b ba:ba:ni aneyo:? Gio: dinali sa:lan kalu a:no: ba:ba:ni ane. A:no: hendele, a:la:ta:ga: dinali sa:lan kalu gilo: ba:ba: a:ma:yo:, dinali sa:lan kalu nolo: e tininila: ko:lo:lab.

27 Godeya:lo: to sa:sa:lo: a:namio:, kalu we ko:lo: da:feakiyo: a:la:sa:sa:lo:,

“Ge semo:fa:la:dowo: amio:,
tolo: sa:ma:no: kalu nowo: tamina
iliga:takiyo:,
gelo: mia:no: tog a:no: e fadama:ib.’

28 Ne hendele so:lo:l. Henfelo: kaluka:isaleyo: tambo Yo:n e tinio: ko:lo:lab. Ko:sega Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen us a:namio:, tilidabu kalu wilo:ma o:ngo: a:lab a:ma:yo: Yo:n e tininima:ib.”
Ya:su eyo: a:la:wido:.

29 Kaluka:isale modo: nolo: a:la:ta:ga:, takis molelo: dia:sen kalu iyo: Yo:nbo: ho:na to:loma:ki ane ko:lo:, Ya:suwa:lo: to widab a:no: da:da:likiyo:, iliyo: Godeya: man a:no: hendele a:la:sio:.

30 Ko:sega Fa:lisi kalu o:lia: elelo: asulo: kalu o:lia:yo: ho:na to:loma:kiyo:, Yo:ndo: amio: mo:ane ko:lo:, iyo: Godeya:lo: i asulakilo: dimadali a:no: gola ba:daki, mo:kudu ane.

31 Ya:su eyo: a:kudu sa:lakiyo: a:la:sio:, “Kaluka:isale o:gdo: sab wema: man a:no: fanda widakiyo:, niyo: waga bale sa:ma:no:wa:le?

32 So:wagalin iyo: amisa:n baya siliki, egelebo: a:la:nenelo:.

“Niliyo: ga tililiakiyo: ulunayo: folo:,
ko:sega gio: sagalakiyo: mo:ya:bale.

Niliyo: nofolo: gisalo:wo: mo:lo:,
ko:sega gio: mo:ya:lale.’

Kaluka:isale henfelo: wilo: o:gdo: sab we so:wagalin ililo: a:la:do: nenelo: o:leo:ngo: dowo:.

³³ Mo:wo: Yo:n ho:n amilo: to:lolan e ya:ga:yo:, wain ho:n o:lia: ma:n ma:no: o:lia:yo: ka:laki mo:na:sen. Man a:no: e kudu ha:nabikiyo:, giliyo: e gola ba:da sa:laki, ‘E mama mogago: dowab’ a:la:sa:la:lab.

³⁴ A:la:ta:ga: Kalule Dowo: ne gilo:wa ya:ga:yo:, ma:n o:lia: ho:n o:lia:yo: no:likiyo:, giliyo: ne gola ba:da sa:lakiyo:, ‘Kalu we ma:no: besagali naki a:la:ta:ga:, aluna: ho:no: na:sa:ga: no:nolab. E takis molelo: dia:sen kalu o:lia: mogago:lo: dimida:sen kalu o:lia:yo: mili dowab’ a:la:sa:la:lab.

³⁵ Ko:sega kaluka:isale Godeya:lo: asulab aundo: kudu ha:na:lab i a:ma:yo: Godeya: mano: hendele digalo:, a:la:widakigab.” Ya:su eyo: imo:wo: a:la:wido:.

Ya:suwa: gibo: mogago:lo: dimida:sen gaya: heyo:

³⁶ Ho:len no amio:, Fa:lisi kalu noma:yo: Ya:suwo: ene aya ma:no: ma:niki mena a:la:sa:labiki, Ya:suwo: a usa tina:sa:ga: hena sen.

³⁷ Amisa:n a:namio:, ga nowo: mogago:lo: dimida:lowano: elen ko:lo:, Ya:suwo: Fa:lisi kaluwa: aya sab a:la:da:da:ga:yo:, e wa ho:n mundo: nafayo:, u ho:lo: go:fo: amilo: wasu a:no: dia:sa:ga:, Ya:sulo:wa ha:na:sa:ga: fa:la:dowo:.

³⁸ Ga a:no: Ya:suwa: fa:sa kagafo:liki ya:la:likiyo:, Ya:suwa: gib a:no: si ho:na: badala:labiki, ene misa: fo:n a:ma: Ya:suwa: gibo: a:na hala:len. Eyo: gib a:no: mimila:liki, wa ho:n a:no: a:na tula:i ane.

39 Fa:lisi kalu Ya:sulo: tililia:mio: a:ma:yo: enena:ma:la:yo: a:la:asulo: “Kalu we dinali sa:lan kalu hendele kibo:bowo:, eyo: ga we o:ngo:ma: golabo:lo:b a:la:bo: o:li fanda asulumabe. Eyo: aloba:dakiyo:, ga we mogago:lo: dimida:sen a:la:bo: o:li asulumabe.”

40 Fa:lisi kalu eyo: a:la:asulabiki, Ya:su eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Saimon, niyo: gemo:wo: to sa:ma:no: nowo: da:lab.” A:la:sa:labiki, “Widan kalu, nemo:wo: sama.”

41 A:la:sa:labiki, Ya:su eyo: a:la:sio:, “Kalu a:la:ma:yo: kalu no amio: moleyo: di ko:lo: mewa:lo: da:lab. Noma:yo: mewa:lo: silba moleyo: fudo: bila:fo: di*, a:la:ta:ga: noma:yo: silba moleyo: do:la:fo: bila:fo: di.†

42 Kalu a:la:ma:yo: mole wa:l a:ma:la: dimia:no:wo: aundo:ma dowabiki, molelo: biso: a:ma: sa:laki, ‘Ga:go: molelo:malo:biki, niyo: ga:lilo:l ko:lo: ga:go: sagala:li ha:na:bi.’ A:la:sa:lab ko:lo: kalu o:mo:wo: abe mada alan asulaba?”

43 Ya:su eyo: a:la:dabu ba:dabiki, Saimon eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Kalu moleyo: alando: di ko:lo: ta:tab e mada alan asuluma:ib, niyo: a:la:asulo:l.” A:la:sa:labiki, Ya:su eyo: a:la:sio:, “Ge hendele sa:lab.”

44 A:la:sa:laki, Ya:su e galo: doba:da: nodolakiyo:, Saimonbo:wo: a:la:sio:, “Ga we ba:daya? Ne gi aya mio: amio:, giyo: ho:no: ni gib to:go:dema:kiyo: mo:wasumeale. Ko:sega ga wema:yo: si ho:n enedo:ma: ni gibo: to:go:daki,

---

* **7:41:** Iliyo: dona a:la: a:nami nanogo: diab amilo:, mole kililiano: o:m. † **7:41:** Iliyo: so:agelo: do:la:fo: a:nami nanogo: diab amilo:, mole kililiano: o:m.

misa: fo:n enedo:ma: halifa:.

⁴⁵ Ne gi aya fa:la:dowab amio:, giyo: ne mo:mimilale ko:sega, ne ho:gi fa:la:dowab amio: ga wema:yo: gib nilo: we mimila:fo: ko: a:lab.

⁴⁶ Giyo: o:lif wel ho:n a:no: ni misa: amio: mo:tulu alitale. Ko:sega ga wema:yo: wa ho:n mundo: nafa a:no: ni giba tulo:.

⁴⁷ A:la:fo:ko:lo: niyo: gemo:wo: a:la:so:lo:l. Ga wema:lo: mogago: modo: dimida:len a:no: niyo: halaki ga:lila: ko:lo:, eyo: ne mada alan asulaki-gab. Ko:sega kalu abeyo: mogago: ha:lulo: dimido: a:no: halaki ga:lilalikiyo:, eyo: ne ba ha:lu asu-luma:ib.”

⁴⁸ A:la:sa:la:sa:ga:, Ya:su eyo: gamo:wo: a:la:sio:, “Mogago: gilo: dimido:wo: tambo halaki ga:lilo:l ko:m.”

⁴⁹ A:la:sa:labiki, kaluka:isale nol ma:ndo: na:likilo: sen a:ma:yo: egele nenelaki a:la:sio:, “Mogago: dimido: a:no: halaki ga:lilo:ka:, a:la:do: sa:lab a:no:, kalu we o:ba:le?”

⁵⁰ A:la:ta:ga: Ya:su eyo: gamo:wo: a:la:sio:, “Go:no:n tilidabu koma: ge a:ma:la: gasiliab ko:lo: ge ha:sa dowai ha:na:bi.” Ya:su eyo: a:la:sio:.

8

Ka:isale nolo: Ya:su kudu ane

¹ Tif amio: Ya:su e amisa:n nowa nowa a:la:sia:likiyo:, Godeya:lo: bo:fo:mela:nigab to nafa a:no: ko:lo: wida:li sia:len. Enedo: tili wida:sen kalu kugula:fo: a:no: e o:lia: sia:len.

² A:la:ta:ga: ga nolo:lo:, nolo: mama mogago:lo: dowo: o:luso:no: a:no:lo:, nolo: walafdo: delen

falelo: a:no:lo: iyo: tambo egele sia:len. Ga nowo: wiyo: Malia, e Magdala amisa:n ga ko:lo:, mama mogago: dom a:la:fo:lo: o:luso:no:wo: o:m.

³ Ga nowo: Yoana. Ene ino: Kusa, Ha:loda: ene alo: bo:fo:lowan kaluwo: e. Ga nowo:, Susana, a:la:ta:ga: ka:isale nolo:lo: egele sia:len. Ka:isale i a:ma:yo: mole o:lia: kelego: inido: delen a:no:lia:yo: kegea:sa:ga:, egeledo: sia:len a:no: ko:lo: asuwa:ta:len.

Fo ffo:wa bale sio:

Madi 13.1-9, Mak 4.1-9

⁴ Kaluka:isale amisa:n ko:li ko:lilo: amilo: ya:sio: a:no: modo: kegea:sa:ga: dowabiki, Ya:su eyo: imo:wo: a:na bale sio:.

⁵ “Elo: gelan kalu nowo: ha:nakiyo:, fowo: egelo:wa fifa:li ane. Eyo: fowo: egelo:wa fifa:li ha:nab amio:, fo nolo: tog wa:la:la:sena ti ali. Fo a:no: kaluwa: wa:la: basiab amio:, o:ba:yo: ya:sia:sa:ga:, fo a:no: mo:no:.

⁶ Fo nolo: ulo: elena ti ali ko:lo:, musug a:no: fa:la:dowab amio:, ho:no: aundo:ma dowabiki, onaliaki sowo:.

⁷ Fo nolo: kido: a:lab a:na ti alilab amio: kis o:lia: fa:la:ne ko:lo:, e fa:la:ne a:no: ha:gulu dowo:.

⁸ Fo nolo: hen nafa solo:wa ti ali ko:lo:, musugo: nafa fa:la:nda:sa:ga:, fowo: nafale mada hedakiyo:, fudo: otalen o:leo:ngo: hedo:.” Ya:su eyo: to a:no: sa:la:sa:ga: eletakiyo:, eyo: towo: halale sa:laki, “Kaluka:isale ka:la:ndo: a:lab gio:, to we dinafa da:da:sa:ga:, fanda asula:bi.”

⁹ Ya:su eyo: to a:no: a:la:sio: ko:lo: enedo: tili wida:sen kalu iliyo: bale sio: a:ma: ha:go: fanda sama:ki, emo:wo: dabu ba:ba:.

¹⁰ Dabu ba:dabiki Ya:su eyo: a:ma:la:yo: imo:wo: a:la:sio:, “Godeya:lo: bo:fo:mela:no: to wo:no:le delen a:no: o:go: gio: o:li asuluma:ki fogo: dimi ko:lo:lab. Ko:sega Godeya:lo: dinali sio: to sa:sa:lo: a:no: ililima:kiyo:, niyo: kalu nolbo:wo: mobale sio:. Godeya: ene bugo: amio: towo: a:la:sa:sa:lo:, “‘Iliyo: ba:ba:ib ko:sega, hendeyo: mo:ba:ba:ib.

Iliyo: to sio:wo: da:ba:ib ko:sega, ha:go: mo:fanda asuluma:ib.’

¹¹ “Bale sio: a:ma: ha:go: we. Fo fifo: a:no:, Godeya: towo: o:m.

¹² Kaluka:isale nolo:, fo ko:lo: tog wa:la:la:sen amilo: ti ali o:ngo: dowab. Kaluka:isale i a:no: Godeya: towo: da:da:labiki, Sa:da:na: e ya:sa:ga:, ili asulo: amilo: to dabu a:no: e dila:lab. A:la:gab amio:, iyo: mo:tilida:daliki, a:ma:la:yo: mo:gasilia:ib.

¹³ Kaluka:isale nolo: fo ko:lo: ulo: elen wa:l amilo: ti ali o:ngo: dowab. Kaluka:isale a:no: Godeya: to nafa a:no: iligi da:da:sa:ga:, sagala:li di. Ko:sega ili asulo: us amio: towo: mo:tefele ane ko:lo:, ili tilidabuwo: ho:len abolda:su dowo:. Da:fe ba:ba:yo: fa:la:dowalikiyo:, iyo: bo:e sulufo: tina:lab.

¹⁴ Kaluka:isale nolo: fo kisdō: a:lab a:na ti ali o:ngo: dowo:. Kaluka:isale a:no: Godeya: towo: dabu ko:sega, henfelo: wilo: dimidama:no: kele asulo: o:lia:, mole alan dia:no: asulo: o:lia:, sagalema:no: man o:lia:ma:yo: ili tilidabuwo: go:lulaki, iyo: mo:halale anama:ib.

¹⁵ Ko:sega kaluka:isale nolo: fo hen nafa solo:wa ti ali o:ngo: dowo:. Kaluka:isale ili mano: nafale dowaki, Godeya: towo: da:da:sa:ga:yo:, dinafa tilidabu ko:lo:, iyo: halale kagayaki, fowo: nafale hedo:.” Ya:suwa:yo: a:la:sio:.

Nafayo: kalaba do:lia: difa:

Mak 4.21-25

¹⁶ Ya:su eyo: towo: imo:wo: a:la:sio:, “Kalu noma:yo: nafayo: do:lia:ga:yo:, fafowo: wa:l amio: mo:go:lu alitan. A:la:ta:ga: wo:no:lebo: mo:dia:tan. A:la:bo: mo:gan ko:lo: kalu eyo: nafayo: do:lia:sa:ga:yo:, kalu a usamilo: yab i a:no: ho:lono: bo:ba:ki, kalaba iwalu dia:ta:sen.

¹⁷ A:la:gab amio:, kelego: wo:no:lolo: delen a:no:, tif amio: tambo kalaba fa:la:doma:ib. A:la:ta:ga: kelego: wo:no:lolo: difa: a:no: tambo kalaba fa:la:dowalikiyo:, kaluka:isaleyo: tambo fanda asuluma:ib.

¹⁸ A:la:fo:ko:lo: giliyo: ni towo: da:da:likiyo:, dinafa dabuma. Kalu abeyo: asulo:wo: heb dowalega, Gode eyo: emo:wo: asulo: nolo: a:dimia:ib. Ko:sega kalu abeyo: asulo:wo: aundo:ma da:lab a:no:, asulo: ha:lu e amilo: delen a:no:, tambo a:ma:la: dila:ma:ib.”

Ya:suwa: ene ano o:lia: ao o:lia: mio:

Madi 12.46-50, Mak 3.31-35

¹⁹ O:g a:namio: Ya:suwa: ano o:lia: ao i o:lia:yo: e ba:ba:ni mio: ko:sega, kaluka:isaleyo: modo: Ya:sulo:wa banagalifa: ko:lo:, iyo: ma:uwa: amio: mo:tiane.

²⁰ A:la:go:ko:lo: kalu noma:yo: Ya:sumo: sa:laki, “Go: o:lia: gao nol o:lia:yo: ge ba:ba:no: asulaki, iyo: ha:la:ya yasisab.”

²¹ A:la:sa:labiki Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Kaluka:isale abeyo: Godeya: towo: da:da:sa:ga:lo: kudu ha:na:lab i a:no:, ni no:leyo:, ni naoleyo: o:m.”

Ya:suwo: fufalo: biso:

Madi 8.23-27, Mak 4.35-41

²² Ho:len no amio: Ya:su eyo: enedo: tili wida:sen kalumo:wo: a:la:sio:, “Nio: ho:n golo: we nodo honona ha:na:n.” A:la:sa:labiki iyo: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga: a:na ane.

²³ Iyo: ho:n golo: usa ha:na:labikiyo:, Ya:su e alifo:len. Wigibo a:naka fufa alano: ya:sa:ga:, ho:n ko:su a:na ba:labikiyo:, ho:no: do:lilia:ga: tinaki, ho:n ko:suwo: ko:na:ma kandama:no: dowo:.

²⁴ A:la:gabiki tili wida:sen kalu iyo: Ya:sulo:wa ha:na:sa:ga:, e digida:yakiyo: a:la:sio:, “Kalu Alan, Kalu Alan, nio: mada kanda soma:nigab.” A:la:sa:labiki Ya:su e dasilia:ga:, fufa o:lia: ho:n ma:feya:len o:lia:mo:wo: bulufoma:ki, towo: halaido: sio:. A:la:sa:labikiyo: fufa ya:len o:lia: ho:n gon halaido: fa:la:da:len a:no:lo: a:naka bulufo:

²⁵ A:la:ta:ga: Ya:su eyo: imo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Tilidabu gililo:wo: ha:?” Iyo: tagilaki, molo asulo: ko:lo:, egelebo: a:la:nenelo:, “Kalu we o:bo:ngo:wa:le? Eyo: halaido: sa:labikiyo:, fufa o:lia: ho:n o:lia:yo: elo: sa:lab ko: da:da:sa:ga: kudu ane.”

*Ya:suwa:yo: mama mogago:wo: o:luga:felo:
Madi 8.28-34, Mak 5.1-20*

²⁶ Iyo: Ga:lili hen a:no: ta:ta:ga: ho:n ko:suwa ha:nakiyo:, Gelasa kalulo: sa:sen hen a:namida: ha:na:ni ane.

²⁷ A:na fa:la:dota:ga:yo:, Ya:su e ho:n ko:suwa handalota:ga: kagayabikiyo:, amisa:n kalu nowo:, mama mogago:lo: dowo: a:no: Ya:sulo:wa mio:. Kalu a:no: ayamio: mo:silikiyo:, e helebeso:go: mo:ka:laki, kalu daido:lo: hen a:na dowo:sen.

²⁸⁻²⁹ Ho:lenu: tambo mama mogago: a:no: kalu a:namio: ililitab amio:, ili bo:fo:lowa:sen. Amisa:n kalu iliyo: kalu we sa:niya: melea:taki bo:fo:len ko:sega, eyo: sa:ni a:no: gegedela:sa:ga:, mama mogago: a:ma: tililia: ha:nakiyo:, kalulo:ma hena ane. Kalu a:no: Ya:sulo:wa ya:sa:ga:yo:, Ya:su eyo: mama mogago: o:mo:wo: ha:la:ya handaloma a:la:liki sio:. A:la:sa:labiki, kalu a:no: Ya:suwo: ba:da:sa:ga:yo:, e gib aniba gulalu misa:fu alilaki, halaido: gana giliyo:, “Ya:su, Gode Iwalulo: a:lab a:ma: So:wa giyo: nemo:wo: waga dimidama:ni gaya? Ne hida:yo:wo: dimiakiyo: mogaila:so:bo.”

³⁰ A:la:go:ko:lo: Ya:su eyo: emo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Ge wiyo: o:ba?” A:la:sa:labiki, “Ne wiyo: Modo:” a:la:sio:. Mo:wo: mama mogago: modo:wo: eya tiane.

³¹ Iyo: hen alu dondo:ma a:namio: mo:iliga:foma:ki, Ya:sumo: susio:.

³² Misio: anib a:namio:, kabo fofow: modo: ko:lo: ma:no: na:li sen. A:la:ta:ga: mama mogago:wa:yo: Ya:sumo:wo: ha:nolo sa:laki, “Nio: kabowa doma: ha:na:no:wo: o:liyo:?” A:la:sa:labiki, Ya:su eyo: “O:lika:”

³³ A:la:gabiki mama mogago: iliyo: kalu a:no: ta:ta:sa:ga:yo:, kabowa tiane ko:lo:, kabo a:no: tambo do:mo: gedo to:lolo: a:na nai dalale ha:na:sa:ga:, ho:n go:lo: a:na tinabiki kanda sowo:.

³⁴ Kabolo: bo:fo:len kalu iyo: a:no: ba:da:sa:ga:yo:, iyo: nai ha:na:ga:, amisa:n kaluka:isale o:lia: hena usamilo: sen i o:mo:wo:lo: dimido: a:no: malola:i ane.

³⁵ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isaleyo: dimidab a:no: iyo:lo: ba:ba:no: a:la:ta:ga: ane. Iyo: Ya:sulo:wa fa:la:dowakiyo:, kalu mama mogago: modo:lo: dowo:sen a:no: o:li dowo: ko:lo:, Ya:suwa: gib aniba sena ba:ba:. Kalu a:no: asulo: elo:wo: nafale dowakiyo:, e helebeso:g ka:la:liki elena ba:da:sa:ga:, i a:no: tagio: dowo:.

³⁶ Kaluka:isale dimido: welo: ba:ba: iliyo:, kalu we waga falele alifa:ya:le a:la:liki kaluka:isale nolbo:wo: malolo: me.

³⁷ Gelasa kaluka:isale iyo: tagi alan dowabiki, Ya:suwo: ili heno: ta:ta:sa:ga: hamana:ki, towo: halaido: sio:. A:la:go:ko:lo: Ya:su o:lia: ene tili-wida:sen kalu o:lia:yo: ho:n ko:suwa disa:la:sa:ga:, iyo: ta:fo:gane.

³⁸ Iyo: semo: ane amio: kalu mama mogago:lo: dowo: ko:lo: ga:li dowo: a:no:, Ya:sulo: ha:naba ha:na:no: a:la:ta:ga: susio:. Ko:sega Ya:su eyo: e iliga:fa:nikiyo: a:la:sio:.

³⁹ “Ge a:ma:la: go:no:n aya ha:na:ga:, Godeya:lo: gemo:lo: dimido: a:no: malolo: mea:bi.” A:la:fo:ko:lo: kalu e ha:na:sa:ga:yo:, Ya:suwa:lo: e amilo: dimido: a:no: amisa:n a:na malolo:.

*Walaf ga o:lia: ka:isale so:wa sowo: o:lia: falelo:
Madi 9.18-26, Mak 5.21-43*

⁴⁰ Kaluka:isale modo: a:no: Ya:su e Ga:lili a:ma:la:lo: mia:nigab a:no: yasila:len ko:lo:, e fa:la:dowabikiyo:, iliyo: e sagala:liki ba:ba:.

⁴¹ Tolo: wida:sen alo: bo:fo:lowan kalu nowo:, Yailes elo: a:namio: elen. E Ya:suwo: galilia:sa:ga:, Ya:suwa: gido:fo:lo:wa gumisi asifo:liki, Ya:suwo: e aya mena:ki susio:.

⁴² Mo:wo: ida: imilig a:no: donayo: kugula:fo: ko:lo:, e soma:no: ko:na:ma dowo:.

Ya:su e Yailes o:lia: ene aya ha:nabikiyo:, kaluka:isale modo:wo: e o:lia: ha:na:siakiyo:, Ya:su e anetandeyo:.

⁴³ Ga imili nowo: tin hoda:likilo: eleno:, dona kugula:fo: ko:lo: gulula:fo:len. Ga a:ma:yo: ene moleyo: tambo mulumulo:lo: mean kalumo: kililia:liki wala: ko:sega, walaf elo: a:no: mo:falele alifa:no: dowo: ko:lo: elen.

⁴⁴ Ga a:no: Ya:suwa: fa:sa ya:ga: yakiyo:, e so:g sa:ga:lo: migif a:na golabikiyo:, tin hoda:len a:no: a:na bulufo:.

⁴⁵ Wigibo a:naka Ya:su eyo: a:la:dabu ba:ba:, “Ne abe golaba?” Kaluka:isale iyo: tambo sa:laki “Nilo: mo:go:” a:la:sa:la:i ha:nabiki, Bida eyo: a:la:sio:, “Kalu Alan, kaluka:isaleyo: modo: ya:siakiyo:, geya anitandeab.”

⁴⁶ Ko:sega Ya:su eyo: a:la:sio:, “Noma:yo: ne amio: go:lo:ka: Halaido: ne amilo: elen a:no: ha:la:ya handalowo: a:la:asulo:l.”

⁴⁷ Ga wema:yo: e wo:no:lebo: mo:doma:nigabo:lo:b a:la:asulaki, e bibisoda:liki, Ya:suwa: gibdo: a:na gumisi ali. Kaluka:isale kegeo: ili si wa:l amio:, elo: Ya:su ko:lo: golo: mo:wo: widakiyo:, “ne wigibole ka falele alitaka:”

a:la:liki imo: wido:.

⁴⁸ A:la:sa:labiki Ya:su eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Na:la:, ge go:no:n tilidabu koma:yo:, ge falele alitab ko:lo: ha:sa dowaki hamana.”

⁴⁹ Ya:suwo: towo: ga o:mo:wo: o:sa:la:labikiyo:, kalu nowo:, tolo: wida:sen alo: bo:fo:lowan kalu Yailesa: aya a:la:ta:ga: sa:ma:ni yakiyo:, Yailes emo:wo: a:la:sio:, “Ga:la:yo: sowo: ko:m. Gilo: widan kalu we tililia: ha:na:no:wo:, mo:wo: aundo:malo:ka:.”

⁵⁰ Ya:su eyo: to a:no: da:dakiyo:, Yailesbo:wo: a:la:sio:, “Ge tagila:so:bo! Ge neko: tilida:da:bi. A:la:galega, ga:la: a:no: falele alifa:ib.”

⁵¹⁻⁵³ A:la:sa:la:sa:ga:yo: iyo: ha:na:ga:, Yailesa: aya fa:la:dowakiyo:, kaluka:isale kegeo: a:no: ya:foda:li a:labiki, Ya:suwa:yo: imo:wo: a:la:sio:, “Gio: ya:la:so:bo! E sowo:lema. E ba mida:iyo: alifo:lab” Kaluka:isale ili asulakiyo: so:wa a:no: hendele sowo: ko:m a:laki, Ya:suwa:lo: to sa:lab a:no: da:da:sa:ga:yo:, iliyo: e o:go:. Ya:su eyo: kaluka:isale nolo: a usamio: mo:timena:ki ka:la:sa:ga:, eyo:, Bidayo:, Yo:no:, Ya:ma:so:, a:la:ta:ga: iyalia: anolia: i a:no:ko: a usa tiane.

⁵⁴ Ko:sega Ya:suwa:yo: so:wa a:ma: dagiya ta:li dota:ga: sa:laki, “Ni so:wa, ge dasima.”

⁵⁵ A:la:sa:labiki so:wa a:ma: mamayo: a:ma:la: ya:ga: dowabikiyo:, wigibole a:naka e dasili. A:la:ta:ga: Ya:su eyo: so:wa o:mo:wo: ma:n ma:no:wo: dimina:ki sio:.

⁵⁶ Iya o:lia: anolia:ma:yo: mada molo asulo: ko:sega, Ya:su eyo: a:la:mo:wo: fa:la:dowab we nolbo:wo: sa:la:so:boka: a:la:sio:.

9

*Ya:su eyo: tili wida:sen kalu kugula:fo:wo:
iliga:fo:*

Madi 10.5-15, Mak 6.7-13

¹ Ho:len no amio:, Ya:su eyo: enedo: tili wida:sen kalu kugula:fo:wo: kegenelia:sa:ga:, iliyo: mama mogago:wo: tambo o:lusanaga:felema:ki, a:la:ta:ga: walaf ko:li ko:lilo:lo: a:lab a:no:lo: falele alifelema:ki, halaido:wo: imo: dimi.

² Iliyo: kaluka:isalemo:wo: Godeya:lo: bo:fo:mela:nigab a:no: widaki, a:la:ta:ga: walaf ko:li ko:lilo: a:lab a:no: falele alifelema:ki iliga:fo:.

³ Ya:su eyo: iyo: iliga:takiyo: a:la:sio:, “Gio: ha:nakiyo:, kelego: nolo: dia:ha:na:so:bo. Ido:mo:, aso:, ma:no:wo:, moleyo:, a:la:ta:ga: helebeso:g sa:ga:lema:no: ko:li nowo: dia:ha:na:so:bo.

⁴ Gio: ha:na:sa:ga:, amisa:na fa:la:dowakiyo:, gio: a gelo: fa:la:dowab imilig a:naka sa:ga:, gio: amisa:n a:no: ta:ta:ga: ha:naki a:na eda:bi.

⁵ Ge amisa:na fa:la:dowo: amio:, kaluka:isale iliyo: gio: migi widalega, giliyo: amisa:n a:no: mogago: da:fe alitakiyo:, gili gido:fo: amilo: hena:mu bo:lo: a:no: a:naka fifila:sa:ga: ta:fo: ha:na:bi.”

⁶ A:la:wida:sa:ga:yo:, iyo: ha:na:siakiyo:, Godeya: to nafa a:no: amisa:n nowa wida:liki, nowa wida:liki a:la:i ha:nakiyo:, kaluka:isale walafdo: a:lab a:no: falele alifela:i ane.

⁷ A:la:fo:ko:lo: amisa:n a:namilo: dimida:i ane a:no:, Ga:lili misa: kalu Ha:lod e da:da:sa:ga:yo: kele asulo:. Mo:wo: kalu nolba: sa:lakiyo:, “Yo:n

ho:n amilo: to:lolan kalu a:no: a:ma:la: dasi ko:lo:lab” a:la:sio:.

⁸ A:la:ta:ga: kaluka:isale nolba:yo: “Elaiya e a:ma:la: handalowaki dimidab.” A:la:ta:ga: nolba:yo: “Godeya: tolo: dinali sa:lan kalu, mo:lulo: elen a:no: ko:lo: a:ma:la: dasilia:ga: mio:lo:b” a:la:sa:la:li ane.

⁹ Ko:sega Ha:lod eyo: a:la:sio:, “Niyo: Yo:n e ko:la:fo: gedela: ko:m ko:lo:, to nelo: da:dab we abe dimidaba?” Eyo: a:la:asulakiyo:, Ya:su e ba:ba:no: asulo:.

Ya:su eyo: kaluwo: daosen bila:fo:mo: ma:no:wo: me

Madi 14.13-21, Mak 6.30-44, Yo:n 6.1-13

¹⁰ Iliga:felo: kaluwo: a:ma:la: kegeakiyo:, ililo: dimido: a:no: tambo Ya:sumo: malolo: me. A:la:ta:ga: Ya:suwa: enedo: tili wida:sen kalu a:no: egelese doma:ki, iyo: tililia:ga: Besaida a:na ane.

¹¹ Ko:sega kaluka:isale kegeo: a:no: Ya:sulo: ane a:no: da:da:sa:ga:yo:, iyo: e kudu ha:na:sio:. Elo:wa fa:la:dowabikiyo:, Ya:su eyo: imo:wo: sagalakiyo:, Godeya:lo: bo:fo:mela:nigab to a:no: widaki, a:la:ta:ga: walafdo: a:lab kaluka:isale a:no:lo: falele alifelo:.

¹² Ga:lo dowabiki, enedo: tili wida:sen kalu kugula:fo: a:no: elo:wa ya:sa:ga: a:la:sio:, “Nio: kalulo:ma hena so:bo:lo:biki, kaluka:isale kegeo: we ma:no: ma:no:wo: a:la:ta:ga: a alima:no:wo: kelema:ki, amisa:n anib amilo: kandayo: a:na iliga:felema.”

¹³ A:la:sa:labiki Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Ma:no: ilido: ma:no:wo:, gili dimina.” Iliyo:

a:ma:la: sa:lakiyo:, “Niliyo: falawa dowo:fa: bila:fo: a:la:ta:ga: ka: a:la: a:no:ko: da:lab. Kalu modo: kegeo: wema:lo: ma:no:wo: nili kililima:ki asulaya?”

¹⁴ Ilido: a:la:do: sio:wo: mo:wo: we, kalule kegeo: a:no: daosen bila:fo: ko:lo: sen. Ko:sega Ya:su eyo: tili wida:sen kalumo:wo: a:la:sio:, “Giliyo: kaluwo: aloba:daki a:namio:, do:la:fo: bila:fo: a:la:ta:li hamana.”

¹⁵ A:la:sa:labiki iliyo: a:la:dimida:sa:ga:, kaluka:isaleyo: tambo hena sen.

¹⁶ Ya:su eyo: falawa dowo:fa: bila:fo: o:lia: ka: a:la: o:lia:yo: dia:sa:ga:, akino: alolo bo:fo:liki, mada o:m a:la:dulugu sa:la:sa:ga:yo:, ma:no: a:no: aloba:da:sa:ga:, kaluka:isalemo: sagama:ki, enedo: tiliwida:sen kalumo: dimi.

¹⁷ Kaluka:isale kegeo: a:no: ma:no:wo: tambo o:li na:sa:ga: ililitabiki, ma:no: heb ta:felab a:no: enedo: tili wida:sen kalu iliyo: kegeo: amio: fafowo: kugula:fo: ko:lo: wa:litabi difa:.

Bida eyo: Ya:suwa: wiyo: kalaba sio:

Madi 16.13-19, Mak 8.27-30

¹⁸ Ho:len no amio: Ya:su e dulugu sa:la:labiyo:, enedo: tili wida:sen kalu a:no:ko: e o:lia: ka sen ko:lo:, Ya:su eyo: imo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Kaluka:isale kegeo: a:ma:yo: ne kalu o:bka: a:la:sa:laba?”

¹⁹ Iliyo: a:ma:la: sa:lakiyo:, “Kalu nolba:yo: ge Yo:n ho:n amilo: to:lolano: ge a:la:sio:. Nolba:yo: ge Elaiya a:la:sio:. A:la:ta:ga: nolba:yo: ge Godeya: tolo: dinali sa:lan kalu, mo:lulo: elen ko:lo: a:ma:la: dasilia:ga:lo: mio:wo: ge a:la:sio:.”

20 A:la:sa:labiki, Ya:su eyo: a:la:sio:, “Ko:sega gi wema:yo: ne kalu o:b a:la:asulaya?” Ya:suwa: a:la:dabu ba:dabiki, Bida eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Ge Keliso, Godeya:lo: da:feyo: kalu.”

21 A:la:sa:labiki, Ya:su eyo: to a:no: kaluka:isale nolbo:wo: mada sa:la:so:boka: a:la:liki hagugu sio:.

Ya:su eyo: e soma:no: a:la:dinali sio:

Madi 16.20-28, Mak 8.30-9.1

22 A:la:sa:la:sa:ga:yo: eyo: imo:wo: a:la:wido:, “Kalule Dowo: nemo:wo: hida:yo: alan dimia:ib. Godemo: bobalo: so:mea:sen misa: kalu o:lia: elelo: wida:sen kalu o:lia: Yu ko:go:do: kalu i o:lia:ma:yo: tambo gola ba:dakiyo:, ne sana soma:ib. A:la:ta:ga: ho:len otaleno: ta:ta:sa:ga:yo:, ne a:ma:la: dasima:no:.”

23 A:la:sa:la:sa:ga: Ya:su eyo: kaluka:isale kegeo: imo:wo: a:la:sio:, “Kaluka:isale abeyo: ne kudu mia:no: asulalega, eyo: enen asulano: ka ta:ta:sa:ga:, ho:lono: tambo ene i malano: dia:liki soma:no:wo: o:lika: a:laki, ne a:na kudu ya:bi.

24 Mo:wo: kaluka:isale abeyo: ene mela:no:wo: halale ta:li dofo:lalega, ene mela:no:wo: sulu ha:na:ib. Ko:sega kaluka:isale abeyo: ne kudu yakiyo:, ene mela:no:wo: walalega, e mela:no:leyo: dia:ib.

25 Gio: kelego: henfelo: wilo: da:lab a:no: ko:lo: tambo asula:sa:ga: kegenela:len amio:, mela:no: gilo:wo: sulu ha:nalega, kelego: a:ma:yo: gio: waga asuwa:fa:iba?

²⁶ Kaluka:isale abeyo: ni wi sa:ma:no: o:lia: ni to walama:no: a:no:lia:yo: sendelowalega, tif amio: Kalule Dowo: ne yakiyo:, ni ho:len fo:fo:lesodo: o:lia:, Do Godeya: ene ho:len fo:fo:lesodo: o:lia:, ma:mula: malilo: a:ma: ene ho:len fo:fo:lesodo: o:lia: yakiyo:, niyo:lo: e wi sa:ma:no:wo: sendeloma:no:.

²⁷ Niyo: gimo:wo: hendele so:lo:l. Kaluka:isale gi usamio: nolo: o:semo:sowalikiyo:, Godeya:lo: bo:fo:mela:no:wo: a:na ba:ba:ib.” Ya:su eyo: a:la:sio:.

Ya:suwa: do:mo:wo: ko:li fa:la:dowo:

Madi 17.1-13, Mak 9.2-13

²⁸ Ya:su eyo: to a:no: sa:la:sa:ga:yo:, ho:len ola:fo:wo: ta:ta:ga:, eyo: Bida, Ya:ma:s, Yo:n a:no:ko: tililia:ga:, Godemo: to sa:ma:niki, iyo: hen misio:wa tililia:gane.

²⁹ Ya:su eyo: dulugu sa:la:lana, ene wo:lokano: ko:li fa:la:dowaki, a:la:ta:ga: ene helebeso:g ko:lo: a:no: ho:len halaido: fo:fo:lesodo: fa:la:dowakiyo:, wabeleg sililakilo: ho:len o:ngo: dowo:.

³⁰⁻³¹ A:la:ta:ga: Mo:sa:s dia: Elaiya o:lia:yo: wigibo a:na fa:la:dowabikiyo:, a:la: a:namio:lo: ho:len halaido: a:no: fo:fo:lesodo:. A:la:yo: Ya:su o:lia: tolakiyo:, e sowa:sa:ga:lo: ha:na:no: a:no:, Ya:lusalem a:namilo: ko:na:ma fa:la:doma:nigab a:no: ko:lo: nenela:len.

³² A:no: fa:la:dowab amio:, Bida e o:lia:lo: mio: kalu a:no: alifo:len ko:lo:, dasila ba:ba: amio:, ho:len Ya:su amilo: fo:fo:lesodo: a:no:lia: kalu a:la: nowo: e aniba kagafo:lana ba:ba:.

³³ Kalu a:la: a:no: Ya:suwo: ta:ta:ga: ha:na:no: dowabikiyo:, Bida eyo: Ya:sumo: a:la:sio:, “Kalu Alan, o:go: nio: wilo: dowo:wo: o:li go: ko:lo:, a ha:lu otaleno: dia:niki. A nowo: gino:, nowo: Mo:sa:s eno:, nowo: Elaiya eno:.” Bida eyo: to we ko:lo: so:lo:l a:la:bo:, babale dowaki sio:.

³⁴ Bida e a:no: ko:lo: sa:la:len amio:, kolo: tinda:sa:ga:, iyo: go:lulabikiyo:, tagio: alan dowo:.

³⁵ To nowo: kola: us a:na a:la:ta:ga: sa:lakiyo:, “Kalu we ni so:wa, no:no:ndo: da:feyo:wo: we. To elo: sa:labo: da:da:bi.”

³⁶ To a:no: sa:la:sa:ga: eletabiyo:, iyo: Ya:su e ina:li elena ba:ba:. Ko:sega o:g ho:len a:namilo: ililo: ba:ba: a:no: kaluka:isale nolbo:wo: mada mo:malolo: me.

Ya:su eyo: so:wa mama mogago:lo: dowo: a:no: falele alifa:

Madi 17.14-21, Mak 9.2-13

³⁷ Kea:fo iyo: misio: a:na a:la:ta:ga: tindabikiyo:, kaluka:isaleyoy: modo: ko:lo: Ya:suwo: galima:ni mio:.

³⁸ Kegeo: us a:namio: kalu noma:yo: Ya:sumo:wo: ho:le susiaki a:la:sio:, “Widan kalu, niyo: kalu so:wayo: mada imilig we ko:lo:, giyo: nofolakiyo: o:li ba:ba:no:wo:?”

³⁹ Mama mogago: nowo: so:wa wena ti ha:nab amio:, so:wa we wigibole a:naka ganagilia:sen. Mama mogago: eyo: e da:ba:nama:ki ta:tab amio:, mesuba:s o:lia: fa:la:dowa:sen. Mama mogago: eyo: emo:wo: nagalo:wo: dimia:liki, bo:ebo: mo:ta:fo: ha:na:sen.

40 Niyo: gilo: tiliwida:sen kalumo:wo: mama mogago: a:no: o:lusanama:kiyo: susio: ko:sega, i o:lia:yo: mo:ililo:.”

41 A:la:sa:labiki Ya:su eyo: a:la:sio:, “Ha:iyo:, o:g ho:len wenamilo: kaluka:isale sab gili asulo:wo: babale dowaki, ne amilo: tilidabuwo: aundo:ma dowo: ko:lo:, Ne gi o:lia:lo: doma:no:wo: halaido:. Ne gio: asulo:wo: nodoma:kiyo: ho:len o:biba:s yasilima:no:wa:le? Gi so:wako: nelo:wa tililia: mena” Ya:su eyo: a:la:sio:.

42 So:wa a:no: Ya:sulo:wa yabikiyo:, mama mogago: a:ma:yo: e hena beseakiyo:, da:ba:nama:ki ta:fo:. Ko:sega Ya:su eyo: mama mogago:mo:wo: gadi sa:la:sa:ga:yo:, so:wa a:no: falele alitaki, a:ma:la: iyamo: dimi.

43 A:la:dimidabikiyo: kaluka:isale kegeo: a:ma:yo: Godeya: halaido: a:no: ba:da:sa:ga:yo:, iyo: molo asulo:.

*Ya:su e soma:no:wo: wa:ka sio:
Madi 17.22-23, Mak 9.30-32*

Kaluka:isale kegeo: a:no: Godeya: ene halaido: a:no: ba:da:sa:ga: iligo:. Iyo: Ya:su elo: dimido: a:no: molo tandea:labikiyo:, Ya:su eyo: enedo: tiliwida:sen kalu imo:wo: a:la:sio:.

44 “To nilo: sa:ma:nigo:l we, dinafa da:da:ga:, tifa a: asula:bi. Kalule Dowo: Ne, kalu noma: teledowaki, gis kalumo: gasimea:ib.”

45 Ya:suwa:yo: a:la:sio: ko:sega, iyo: to a:ma: ha:go: babale dowo:. To a:ma: ha:go: wo:no:le delen ko:lo: iyo: mo:fanda asulo:. A:la:ta:ga: iyo: tagilaki, Ya:sumo:wo: mo:dabu ba:ba:.

*Ya:suwa:yo: kalu alano: o:bo:ngo:ma:
doma:iba:le a:la:liki wido:*

Madi 18.1-5, Mak 9.3-40

⁴⁶ Ya:suwa: enedo: tiliwida:sen kalu i a:no: in-
ina:ma:la: usa alo: banatakiyo:, “ni wenamio:
wabulun alandeyo: abe dia:nigaba:le” a:la:likiyo:
egelebo: towa:yo: kego:.

⁴⁷⁻⁴⁸ Ko:sega Ya:su eyo: ililo: asulufo:lab a:no:
ba:da:sa:ga:, so:wala:su nowo: tililia:ga:, e aniba
kagafo:melea:ki ta:takiyo:, imo:wo: a:la:sio: “Kalu
abeyo: ne wiya a:la:ta:ga:yo:, so:wala:suwo:
sagala:liki tili dowalega, eyo: ne ko:lo: tili
dowakigab. A:la:ta:ga: kalu abeyo: ne sagala:liki
tili dowalega, eyo: nelo: iliga:fo: o:mo:wo:lo:
sagalaki tili dowaki auma:ib. Gi usamio:, kalu
abeyo: e o:ngo:malo:ngo: a:laki ha:ga dowalega,
hendele wa:la:b alano: e dowab.”

⁴⁹ Ya:su eyo: a:la:sa:labiki, Yo:n eyo:
a:ma:la:bo: a:la:dabu ba:ba:, “Widan kalu,
niliyo: kalu noma:yo: gi wiya a:la:ta:ga: mama
mogago:wo: o:luga:felabi ba:da:ga:, nilo: gasalo:
mo:dowa:sena: gab ko:lo:, niliyo: emo:wo:
dimida:so:boka: a:la:liki ele alifa:.”

⁵⁰ A:la:sa:labiki Ya:suwa:yo: a:ma:la:bo: a:la:sio:,
“Elo: dimidab a:no: ka:la:so:bo. Mo:wo: kalu
abeyo: gi o:lia:lo: gisdo: mo:dowab a:no:, gilino:le
dowab.”

*Samalia amisa:n noma:yo: Ya:suwo: mo:tili
dowo:*

⁵¹ Ya:suwo: Hebene a:ma:la: ha:na:no: ho:lono:
ko:na:ma dowabikiyo:, e mada Ya:lusalem
ha:na:no: a:la: asululi.

⁵² Ya:su e Samalia hen amisa:n nowa al-ima:niki, eyo: amisa:n a:no: dimidalima:kiyo:, towo: saga:fo:.

⁵³ Ko:sega iliyo: Ya:su e Ya:lusalem ha:nab a:la:asulaki, iliyo: e ili amisa:na mena:kiyo: mo:ho:leli.

⁵⁴ Tiliwida:sen kalu a:la:, Ya:ma:s o:lia: Yo:n o:lia:yo:, ililo: man dimidab a:no: ba:da:sa:ga:, a:la:ma:yo: Ya:sumo:wo: dabu ba:ba:, “Kalu Alan, naino: de Hebene a:la:ta:ga:lo: tima:no: a:ma:yo: kaluka:isale we tambo yasala:ma:kiyo:, de a:no: ho:lema:ki asulaya?”

⁵⁵ A:la:dabu ba:ba: ko:sega, Ya:su e a:ma:la: nodola:sa:ga:, a:la:ma:lo: hala sa:lab a:no: digalaki halaido: sio:.

⁵⁶ A:la:sa:la:sa:ga:yo: iyo: amisa:n nowa ha:na:ni ane.

*Ya:su kudu ha:na:no: mano: wido:
Madi 8.9-22*

⁵⁷ Iyo: toga ha:na:ga: ha:nakiyo:, kalu noma:yo: Ya:sumo:wo: a:la:sio:, “Gelo: ha:nab amio:, ne ge kudu sia:mela:no:.”

⁵⁸ Ko:sega Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Saila gasalo: mesa:no:wo: aluwo: da:lab a:la:ta:ga: o:ba:ya:yo: us silia:fa:no:wo: ayo: da:lab. Ko:sega Kalule Dowo: e, a enedo:leyo: mada aundo:ma.”

⁵⁹ A:la:ta:ga: Ya:su eyo: kalu nowo:mbo:wo: a:la:sio:, “Ge ne kudu mena.” Ko:sega eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Alan, ni amisa:na a:ma:la: ha:na:sa:ga:, do sowo: ko:le dali alita:ga:yo:, ge a:na kudu mia:no:wo: o:liya:le?”

60 Ko:sega Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Kaluka:isale ne amilo: mo:tilida:dab a:no: sowo: o:ngo: sab ko:lo: i a:no: sowo: egele dalima:ki ta:foma. Ge Godeya:lo: bo:fo:mela:no: man a:no: ko:lo: walama:ni hamana.”

61 A:la:ta:ga: noma:yo: Ya:sumo:wo: a:la:sio:, “Ne ge kudu mia:no: asulo: ko:sega, ne a:ma:la: ha:na:sa:ga:, so:lo:mo:wo: ta:biyo: a:la: ko:le sa:la:sa:ga: mia:no:.”

62 Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Kaluka:isale abeyo:, ne mo:mo:da kudu yakiyo:, man tamin amilo: dimida:sen a:no: a:ma:la:yo: asuluma: ha:nalega, e Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen us amilo: nanog dimidama:no:wo: mo:ego: doma:ib.”

10

Ya:su eyo: kalu do:la:lowo: dom a:la:ta:ga: a:la: a:no: iliga:felo:

¹ A:ma: fa:s amio: Alan eyo: elo: kudu mio: kalu do:la:lowo: dom a:la:ta:ga: a:la: a:no: da:fea:sa:ga:, amisa:n ko:li ko:lilo: elo: ha:na:no: asulab a:namida: tamina hamana:ki, eyo: kaluwo: a:la: a:la:, a:la: iliga:felo:

² Iyo: o:iliga:fa:nikiyo:, eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Egelo: amilo: fowo: nafaliabdo: tuma:no:wo: modo: dowab ko:sega, kalu o:lo: tuma:no:wo: a:la:se dowab. A:la:fo:ko:lo: giliyo: egelo:lo: biso:mo: dulugu sa:lakiyo:, eyo: fowo: nafaliab o:lo: tuma:no: kaluwo: modo: iliga:foma:ki dabu ba:da:bi.

³ O:go: gio: ha:na:nigab ko:sega tamin amio: asuluma. Gio: sibi inso: o:ngo: ko:lo:, niyo: saila gasaya:lo: gilo: yasala:ma:no: hen o:ngo:wa iliga:fa:nigo:l.

⁴ Gio: ha:nakiyo:, moleyo:, budiyo:, kelego: nolo: dimida sa:la: a:no: ka ta:ta:sa:ga: ha:na:bi. Gio: kalu nolo: tog amio: gidakiyo:, i o:lia: towo: modo:wo: kuda:so:bo.

⁵ Gio: aya fa:la:dowakiyo:, tamin amio: imo:wo: sagalo: towo: a:la:sa:la:bi, 'Gode eyo: kaluka:isale a wilo: sab a:no: ha:sa mesea:ki ta:fa:ib.'

⁶ Gio: a:la:sa:lalikiyo:, kalu a a:namilo: sa:sen a:no: ha:sa san o:lalega, gilo: ha:salo: mesa:no: to sa:lab a:no: e amio: doma:ib. Ko:sega e ha:sayo: mo:dowa:sen o:lalega, to a:no: a:ma:la: go:no:na a:doma: mia:ib.

⁷ A gilo: fa:la:dowab a:naka dowaki, a nowa a:la:bo: sia:so:bo. A a:na silikiyo:, ma:no:wo:lo:, ho:no:lo: ililo: gimo:lo: meab a:no: ko:lo: na:lubi. Mo:wo: nanogdo: dian kaluwo: wa:lo: o:li dian ko:lo:, gilo: nanog di wa:lo: o:m.

⁸ Gio: amisa:n nowa fa:la:dowo: amio:, iliyo: gio: tilidowalega, ma:no:wo: ililo: gimo:lo: dimiab a:no: ko:lo: na:bi.

⁹ Walaf kaluka:isale a:namilo: sab a:no: giliyo: falele alita:bi. A:la:ta:ga: imo:wo: towo: a:la:wida:bi, 'Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:len a:no: gilo: amio: ko:na:ma ya:ga: a:lab.'

¹⁰ Ko:sega gio: amisa:n nowa fa:la:dowo: amio:, iliyo: gio: mo:tilidowalega, gio: baya kagayakiyo:, imo:wo: towo: a:la:sa:labi,

¹¹ ‘Gililo: hala dimido: a:no: widakiyo:, gili hen wenamilo: hena:mu nili gib amilo: oga:do: a:no:, a:ma:la: wena fifila:sa:ga: ha:na:no:. Ko:sega gio: to we asuluma. Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:len a:no: gilo: amio: ko:na:ma ya:ga: a:lab.’

¹² A:la:ta:ga: niyo: gimo:wo: a:la:so:lo:l. Godeya: kaluka:isalelo: mo:walilab ho:len a:namio:, amisa:n kaluka:isale we falasilakilo: hida:yo: dia:nigab a:no:, Sodom kaluka:isaleya:lo: hida:yo: ba:ba:ib a:no: wema: tininima:ib.

Amisa:n nolo: mo:tilidabu ko:lo: hida:yo:wo: dia:ib

Madi 11.20-24

¹³ “Wai, Kolasin amisa:n kaluka:isale gilo: amio: hida:yo:wo: alan fa:la:doma:ib. A:la:ta:ga: Besaida amisa:n kaluka:isale gilo: amio:lo: hida:yo:wo: alan fa:la:doma:ib. Gilo: amio: molo ha:na:no:wo: modo: dimido:. Molo ha:na:no: wengo:wo: Taya amisa:n o:lia: Saido:n amisa:n a:na dimido: kibo:bowo:, iliyo: man mogago: dimida:len a:no: ka ta:ta:sa:ga:, asulo:wo: nodolo:ka: a:la:widakiyo:, iliyo: nofolo: so:g a:no: sa:ga:la:sa:ga:, dufuna:yo: mulumabe.

¹⁴ Godeya: kaluka:isalelo: mo:walilab ho:len a:namio:, Taya o:lia: Saido:n kaluka:isaleya:lo: hida:yo: ba:ba:ib a:no:, gilo: falasilakilo: hida:yo: dia:ib a:ma: tininima:ib.

¹⁵ A:la:ta:ga: Kabaniom kaluka:isale gili wiyo: Gode eyo: iwalu duluba:iba:le? A:la:ba, gio: mada dane ane hen a:na ti ha:na:ib.

10:11: Ilig 13.51, 18.6
11.24

10:12: Mo:mo: 19.24-25, Madi 10.15,

16 “Kaluka:isale abeyo: gili to sa:labdo: dabu a:no:, ni towo: da:dan. Kaluka:isale abeyo: gilo: gola ba:dab a:ma:yo: nelo: gola ba:dab. A:la:ta:ga: kaluka:isale nelo: gola ba:dab a:ma:yo:, Gode nelo: iliga:fo: a:no:lo: gola ba:dakigab.”

Kalu i a:no: nanogo: dimida:la:ga:yo:, sagala:liki a:ma:la: mio:

17 Nanog a:no: dimida:la:ga:yo:, kalu do:la:lowo: dom a:la:ta:ga: a:la: a:no: sagala:li a:ma:la: yakiyo: a:la:sio:, “Alan, niliyo: gi wiya iliki to sa:lab amio:, mama mogago: iliyo:lo: nili to a:no: kudu ane.”

18 A:la:sa:labiki Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Niyo: Sa:da:na: e, wabeleg o:ngo: ko:lo: Hebene halona a:la:ta:ga: sulufo: tindabiki ba:ba:.”

19 Dabuma. Gio: kisa:wal o:lia: ma:ilagana o:lia:yo: wa:la: sa:nda:i hamana:ki, a:la:ta:ga: gili gis kalu, Sa:da:na:ya: halaido: a:no: tambo gili tininima:kiyo:, halaido:wo: gimo: dimi ko:lo:, kelego: imilise noma:yo: gio: mada mo:mogagima:ib.

20 Ko:sega mama mogago:wa:lo: gili to sio: ko:lo: kudu ha:nab a:no:, gio: sagala:so:bo. Hebene a:namilo: gili wi sa:sali alifa: a:no: ko:lo: sagala:bi.” Ya:su eyo: towo: a:la:sio:.

Ya:su eyo: Iyamo: dulugu sio:

Madi 11.25-27, 13.16-17

21 Ho:len a:naka, Mama Malilo: eyo: Ya:suwo: sagalo:wa: ililitabiki, Ya:su eyo: a:la:dulugu sio:. “Do Gode, Hebene o:lia: henfelo: we

10:16: Madi 10.40, Luk 9.48, Yo:n 5.23
12.8-9 **10:19:** Song 91.13, Mak 16.18

10:18: Yo:n 12.31, Kala
10:20: Fili 4.3, Kala 3.5

o:lia:lo: biso:wo: ge. Giyo: to we asulo:lo: di kaluka:isalemo:wo: wo:no:le dia:taki, kaluka:isale so:wala:su o:ngo: dowab o:mo:wo: kalab amio: wida:sen ko:lo:, niyo: ge wabulu sa:laki, dulugu so:lo:l. Hendele Do gilo: dimido: a:no:, go:no:n ge sagalema:no:wo: au dimido:.

²² Dowa:yo: kelego:wo: tambo ni dagiya difa:. Kaluka:isaleyo: tambo ene So:wa a:no: mo:asulo: ko:sega, Iya Gode imilig eka So:wayo: asulo: ko:lo:lab. A:la:ta:ga: kaluka:isaleyo: tambo Iyayo: mo:asulo: ko:sega, So:wa eneno: a:la:ta:ga: kaluka:isale So:waya:lo: kalab amilo: wido: i a:ma:yo:lo:, Iyayo: asulufo:lab.” Ya:su eyo: a:la:dulugu sio:.

²³ A:la:dulugu sa:la:sa:ga:yo:, Ya:su e nodola:sa:ga:, enedo: tili wida:sen kalu imo:wo: towo: ha:sa sa:laki a:la:sio:, “Kalu abeyo: kelego: gilo: ba:ba: a:no: ba:dakiyo:, iyo: mada sagalema:ib.

²⁴ Mo:luwo: Godeya: dinali sa:lan kalu o:lia: misa: kalu modo: o:lia:ma:yo:, gililo: ba:ba: a:no: iliyo:lo: bo:bo:losa: a:la:li yasila:len ko:sega mo:ba:ba:. A:la:ta:ga: gililo: dabu a:no: iliyo:lo: mada da:ba:no: a:la:li yasi elen ko:sega mo:dabu.”

Samalia kaluwa: man nafa dimido:wo: we

²⁵ Ho:len no amio: Ya:su e to wida:labiki, elelo: asulo: kalu nowo: dasilia:sa:ga:, Ya:suwo: da:fe ba:dakiyo:, emo:wo: a:la:dabu ba:ba:. “Widan kalu, nilo: mela:no: mela:no: dia:no: a:no:, waga dimidaliki dia:no:wa:le?”

26 A:la:dabu ba:dabiki, Ya:suwa: a:ma:la: emo: sa:laki, “Godeya: ene to sa:sa:lo: a:ma:yo: waga sio:wo:? Giyo: agelakiyo:, ha:go: waga asulo:wo:?”

27 Eyo: a:ma:la: sa:laki a:la:sio:, “Go:no:n Gode Alano: mada alan asulaki, go:no:n kufa: us o:lia:, go:no:n mama o:lia:, go:no:n do:mo:wa: halaido: o:lia:, go:no:n asulo: o:lia:ma:yo: tambo Godemo:wo: ha:fo: disa:la:bi. A:la:ta:ga: gio: go:no:n asulan o:leaumbo:, giasi kaluka:isale nolo:lo: a:la:asulaki ha:fo:wo: disa:la:lubi.”

28 Ya:su eyo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, “Gio: hendele sa:lab. Giyo: a:la:dimidalega, ge mela:no: mela:no:wo: dia:ib.”

29 Ko:sega kalu a:ma:yo: eneno: mo:sendeloma:ki, wi duludakiyo:, Ya:sumo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Niasi kaluka:isale a:la:do: sa:lab a:no: kalu o:b ko:lo: sa:laba?”

30 A:la:dabu ba:dabiki, Ya:su eyo: bale sio: we a:na malolo: me. “Kalu nowo: Ya:lusalemo: ta:ta:sa:ga:, Ya:liko holona ha:na:ni ane. E toga ha:nab amio:, afalo: dian kalu nolo: wo:no:le banaefo:la:ga: handalowakiyo:, kelego: elo:wo: tambo ho:go:fe sa:la:la:sa:ga:, e habaya sanaeta:ga: a:na ha:na:sio:.

31 O:g ho:len a:namio:, bobalo: so:mea:sen kalu nowo: tog a:na ti ha:na:ni ane ko:lo:, kalu a:no: toga sanaefo:lana ba:da:sa:ga:, e ha:la:ya begele ane.

32 A:ma: fa:s amio:, Godeya: alo: bo:fo:lowan kalu* nowo: ya:sa:ga:, kalu a:no: ba:da:ga:yo:, elo:

10:27: Lo 6.5, Wkp 19.18   10:28: Wkp 18.5   * 10:32: Godeya: alo: bo:fo:lowan kalu iyo: Libaiya: eso:lo: mio:wo: o:m.

begele ane.†

33 “Ko:sega Samalia kalu nowo: toga ha:na:ga: ha:nakiyo:, kalu o:lo:wa fa:la:dowakiyo: ba:da:sa:ga:, e nofolo:wo: alan dowo:.

34 E elo:wa ha:na:sa:ga: fa:la:dowakiyo:, wain ho:n o:lia: wa ho:n o:lia:yo: yame tandeo: a:na mulu:sa:ga: mebe alifelo:. A:la:ta:ga: eyo: kalu a:no: fo:fo:la:sa:ga:, ene donki wa:la dia:ta:ga:, mageso: kaluwa: aya dia:ha:na:sa:ga:, a:na bo:fo:len.

35 Ho:len a:ma: fa:s amio: e ha:na:nikiyo:, eyo: silba mole a:la:yo: alo: biso:mo: dimiakiyo: a:la:sio:, ‘Kalu we gi bo:fo:lubi. Giyo: kalu we bo:fo:len amio:, mole we kedeta:ga:, go:ndo:ma: kililialega, ne a:ma:la: yakiyo:, wa:lo: gemo:wo: dimia:no:.’ ”

36 Ya:su eyo: malolo: a:no: sa:la:sa:ga:, elelo: wida:sen kalumo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Kalu i otalen us a:namio:, afalo: dian kaluwa:lo: kalu sanaefa: a:ma: ene iasileyo: ho:bo:ko:mo:lo:bo:?”

37 Elelo: asulo: kalu eyo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, “Kalu nofolo:sa:ga:lo: asufa: a:no:, ene iasi kaluwo: o:m.” A:la:sa:labiki, Ya:su eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Ge man o:leo:ngo:ka dimidama:ni hamana.”

Malia o:lia: Mata o:lia:

38 Ya:su o:lia: ene tiliwida:sen kalu i o:lia:yo: Ya:lusalem o:ha:na:ga: ha:nakiyo:, iyo: amisa:n nowa tiane. Amisa:n ga nowo: ene wiyo: Mata ko:lo:, eyo: Ya:suwo: e aya tililia:gane.

---

† **10:32:** Kalu a:la: a:ma:yo: Godeya: siwa:l amio: heyabena:ki, sowo: kalu do:mo: a:namio: mo:goma:no: a:la:ta:ga: begele ane.

³⁹ Mataya: ene adowo: wiyo: Malia. E Ya:suwa: gib aniba siliki, Ya:suwa:lo: to wida:lab a:no: da:da:li sen.

⁴⁰ Ko:sega Mata e ma:no: ma:no: dimidala:likiyo:, kele asulo:wo: alan dowo:. A:la:gabiki e Ya:sulo:wa ha:na:sa:ga: a:la:sio:, “Alan, nadowa:yo: ma:no: dimidalia:no: nanog a:no: nina:li nemo: ta:tab a:no: giyo: waga asulaba? Ne asuwa:foma:ki, giyo: emo:wo: sama.”

⁴¹ A:la:sa:labiki Ya:su eyo: a:la:sio:, “Mata, Mata, kelego: ko:li ko:lilo: amio: ge kele asulo:wo: modo: dowab.

⁴² Ko:sega kelego: imilise nowo: mada alan asulufo: mela:no: ko:lo:lab. Malia elo: asulakilo: dimidab we mada nafale dowo: ko:lo:, noma:yo: elo: asulakilo: dimidab a:no: mo:dila:ma:ib.”

11

Godemo: dulugu sa:lan mano: we

Madi 6.9-15, 7.7-11

¹ Ho:len no amio: Ya:suwo: hen nowa siliki, Godemo: dulugu sa:la:len. Eyo: dulugu sa:la:la:leno: eletabikiyo:, enedo: tiliwida:sen kalu noma:yo: emo:wo: a:la:sio:, “Alan, Yo:na: enedo: tili wida:sen kalumo:lo: dulugu sa:lan man wido: o:leaumbo:, giyo: nimo:wo:lo: walama.”

² A:la:sa:labiki Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Giliyo: dulugu sa:lakiyo: a:la:sa:la:bi.

“Dowa,
kaluka:isaleya:yo: ge wiyo: wabuluma:ki so:lo:l.

Ge misa: kalu dowakilo:, tambolo: bo:fo:mela:no:
ho:len a:no: ko:lo: fa:la:doma:ki so:lo:l.

³ Gio: ma:no:wo: ho:lenu: tambo nililo: ma:no:
ililo: aumbo: dimia:lubi.

⁴ Mogago: nolba:lo: nimo:lo: dimida:lab amilo:
ga:lila:sen o:leaumbo:,

Giyo:lo: mogago: nililo: dimida:lo:l a:no:
hala:sa:ga: ga:lila:bi.

A:la:ta:ga: nio: mogago:lo: dimidama:no:
a:namida:yo: ha:nabena:ki,

giyo: nio: tili dowa:bi.' ”

⁵⁻⁶ A:la:sa:la:sa:ga:yo: Ya:su eyo: imo:wo: bale
sa:laki malolo: me. “Kalu nowo: nulu us amio: ene
mililo:wa ha:na:ga: fa:la:dowakiyo: a:la:sa:ma:ib,
'Ni mili, na: mili nowo: sia:la:ga: o:go: nelo:wa
fa:la:dowab ko:lo:, nilo: ma:no: emo:lo:
mea:no:wo: aundo:ma dowab. A:la:fo:ko:lo:
giyo: ma:n dowo:fa: otaleno: nemo: dimia:no:wo:
o:liyo:?’

⁷ Eyo: a:la:dabu ba:dabiki, kalu a usamilo:
elen a:ma:yo: a:la:sa:ma:ib, 'A, ne digida:ya:so:bo.
Togo: o:ma uluda:sa:ga:, ne so:lo:wo: tambo
uwo:ba alilo:l. Ne a:dasia:sa:ga:yo:, kelego:wo:
gemo:wo: mada mo:dimia:no:' a:la:sa:ma:ib.

⁸ Malolo: a:no: gio: asuluma:kiyo:, niyo: to we
gimo: so:lo:l. Kalu a usamilo: elen a:ma:yo: ene
mili kalu tamina ya:sa:ga: dabu ba:dabikiyo:,
ma:no: mo:dimi. Ko:sega mili kalu a:no:
mo:sendelowaki, ha:nifo:ko: dowa:labiki, mo:wo:
a:na ilikiyo:, kalu a usamilo: elen a:no: dasilia:ga:
elo: dia:no: asulab aumbo: emo:wo: o:li dimia:ib.

⁹ “A:la:fo:ko:lo: niyo: gimo:wo: a:la:wido:l.
Giliyo: Godemo: dabu ba:da:lubi. A:la:galikiyo:
giliyo: dia:ib. Giliyo: kelefo:ko: dowa:lubi.

A:la:galikiyo: giliyo: ba:ba:ib. A:la:ta:ga: toga godogodola:lubi. A:la:galikiyo: togo: gimo:wo: kolalia:ib.

¹⁰ Mo:wo: kaluka:isale abeyo: Godemo:lo: dabu ba:dab iliyo: dia:ib. Kaluka:isale abeyo: keda:lab iliyo: mada ba:ba:ib. A:la:ta:ga: kaluka:isale abeyo: tog amilo: godogodolab imo:wo: Gode eyo: togo: kolalia:ib.

¹¹ So:walo: iya gio: asuluma. So:wa gilo:wo: maiyakiyo: ka: ha:iyalega, giyo: kisa:wa:lo: dimia:no:wa:le?

¹² A:la:ta:ga: so:wa gilo:wo: o:ba: uso: ha:iyalega, giyo: ma:ilaganayo: dimia:no:wa:le? A:la:bo: mo:dimia:ib.

¹³ Mogago: kalu giliyo: go:no:n so:wamo:lo: kelego: nafayo: dimia:sen a:no: ko:lo: asuluma. A:la:fo:ko:lo: Do Gode Hebenelo: sab a:ma:yo:, kaluka:isale emo:lo: dabu ba:dab o:mo:wo: Mama Malilo: a:no: mada hendele dimia:ib.”

Ya:su e Sa:da:na:ya: ene nanog dian kalu a:la:sio:

Madi 12.22-30, Mak 3.20-27

¹⁴ Kalu nowo: mama mogago: dofo:liki, mego:fo: do:fo:f ta:fo: ko:lo:, ho:len no amio: Ya:suwa: o:lusa:ndabiki, mama mogago: a:no: a:na ane. Ha:nabikiyo: kalu a:no: towo: wa:ka tolabiki, kaluka:isaleyo: mada molo asulo.

¹⁵ Ko:sega kaluka:isale nolba:yo: a:la:sio:, “Kalu we, mama mogago:wa:lo: bo:fo:lowan misa: kalu, Bia:sabul* a:ma: halaido:wa iliki, mama mogago:wo: a:na o:luga:felab” a:la:sio:.

11:15: Madi 9.34, 10.25 * **11:15:** Bia:sabul a:la:do: sio: a:no:, Sa:da:na:ya: wiyo: nowo: o:m.

16 A:la:ta:ga: kaluka:isale nolba:yo: Ya:su e ko:lo: da:fe ba:dakiyo:, emo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Ge hendele Godelo:wa a:la:ta:ga: mio: a:la:liki widakiyo:, molo ha:na:no: nowo: dimidama” a:la:sio:.

17 Ko:sega Ya:su eyo: ililo: asulab a:no: ba:da:sa:ga:yo:, imo:wo: a:la:sio:, “Amisa:n imilig no amio: kaluwo: aloba:da:sa:ga: egele bubalega, amisa:n a:no: mada mogaila:ma:ib. A:la:ta:ga: so:lo: imilig nowo: aloba:da:sa:ga: egele gis dialega, so:lo: a:no: mada sudu ha:na:ib.

18 A:la:do: gan o:leaumbo:, giliyo: ne Bia:sabul a:ma: halaido:wa iliki, mama mogago:wo: o:luga:felab a:la:sa:lait. Ko:sega Sa:da:na:ya: ene so:lo:wo: usa aloba:da:sa:ga: egele a:bubalega, iyo: halaido:wo: mo:doma:ib.

19 Niyo: Bia:sabul† a:ma: halaido:wa iliki, mama mogago:wo: a:na o:lusa:ndai kibo:bowo:, gilo: tili wida:sen kalu i a:ma:lo: mama mogago: o:lusa:nda:sen a:no:, halaido: dowakiyo: abe dimidamabeyo:? A:la:fo:ko:lo: gilo: to hala sa:lab a:no:, gilo: tiliwida:sen kalu iliyo: to a:no: hendelemaka: a:lakiyo:, gimo:wo: widakigab.

20 Ko:sega niyo: Godeya: halaido:wa: mama mogago:wo: a:na o:luso:no:lalega, Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:lono: o:ma fa:la:dowo: ko:lo:lab a:la:li widakigab.

21 “Kalu halaido: nowo: ene buban kelego: a:no: dia:sa:ga:, ene ayo: dinafa yasi dowo:lalega, a elo: a:no: o:li dofo:mela:ib.

22 Kalu wema:yo: buban kelego: enedo: a:no:

11:16: Madi 12.38 † 11:19: Bia:sabul wi a:no:, Sa:da:na: ene wi nowo: o:m. 11:22: Kolo 2.15

ko:lo: tili asulufo:lab. Ko:sega kalu halaido:lelo: a:lab noma:yo: elo:wa fa:la:dowa:sa:ga:, e o:lia: buba:la:ga: tinialega, tiniab kalu a:ma:yo: buban kelego: elo: a:no: afale dia:b a:la:ta:ga:, ayamilo: kelego: delen a:no:lo: afale dia:ha:na:sa:ga: sagama:ib.

²³ Kaluka:isale abeyo: ne o:lia:yo: mo:ege dowab a:no:, ne o:lia: gis dowakigab. Kaluka:isale abeyo: kaluka:isale noldo: mo:kegene alita:lab a:ma:yo:, kaluka:isale a:no: ko:lo: o:luga:felakigab.”

*Mama mogago: o:luso:no: a:no: a:ma:la: mia:ib
Madi 12.43-45*

²⁴⁻²⁵ Ya:su eyo: to heb a:kudu sa:lakiyo: a:la:sio:, “Mama mogago:wo: kalu amilo: elen a:no: handalota:ga: ha:nakiyo:, mama mogago: a:no: elo: ha:salo: mesa:no: hen a:no: kedaki, kalaleli hena sia:len. Ko:sega elo: mesa:no: hen nafa nowo: mo:ba:dalikiyo:, eyo: a:la:sa:ma:ib, ‘A nelo: tamin amilo: sen a:na a:ma:la: ha:na:nigo:l.’ A:la:sa:la:sa:ga:yo: e a:ma:la: ya:ga: ba:ba: amio:, a a:no: tabe alitaki, momade alifo:labiki ba:ba:.

²⁶ A:la:fo:ko:lo: eyo: ba:da:sa:ga:yo:, man mogago:lo: dimidakilo: tinia:sen mama mogago: doma:la:fo: nolo: tililia:sa:ga:, iyo: tambo a:na mesa:ni tiane. Tamin amio: kalu a:no: hida:yo:wo: dowo: ko:sega o:g a:namio: hida:yo:wo: mada alande dowab.”

²⁷ Ya:su eyo: to a:no: sa:la:labikiyo:, kegeo: usamilo: ga imilig noma:yo: Ya:sumo:wo: ho:le sa:laki a:la:sio:, “Go: gelo: sa:la:lia:sa:ga:lo: bolo: me o:mo:wo: Gode eyo: sagale alifa:ib.”

²⁸ A:la:sio: ko:sega Ya:su eyo: a:ma:la: sa:laki,
 “Kaluka:isale abeyo: Godeya: towo: da:da:sa:ga:
 kudu ha:na:lab o:mo:wo: Gode eyo: alan sagale
 alifa:ib” a:la:sio:.

Kaluka:isaleyo: Ya:suwo: mo:tilidabu

Madi 12.38-42, Mak 8.12

²⁹ Kaluka:isale modo:wo: Ya:sulo:wa
 o:ya:sia:labiki, Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:,
 “Ho:len wenamilo: kaluka:isale sab we mada
 mogago:le elen. Iliyo: ne Godelo:wa a:la:ta:ga:
 mio:lo:b a:la: ele ba:ba:nikiyo:, niyo: molo
 ha:na:no:wo: dimidama:ki asulab. Ko:sega
 imo:wo: ele ba:ba:no: nowo: mo:widaki, Yona
 elo: dimido: a:no:ko: asuluma:ki walama:no:.

³⁰ Yona elo: amio: fa:la:dowo: a:no:,
 Ninifa kaluka:isaleya:yo: e hendele Godeya:
 iliga:fo:lo:b a:la: ele bo:ba:ki a:na dimido:.
 A:la:ta:ga: o:g wenamio:, Kalule Dowo: ne
 amilo: fa:la:doma:nigab a:no:, kaluka:isale o:g
 wenamilo: a:lab a:ma:yo: ne Godeya: iliga:fo:lo:b
 a:la: ele bo:ba:ki fa:la:doma:nigab.

³¹ Godeya:lo: henfelo: kaluka:isalelo:
 mo:walilima:no: ho:len a:namio:, Seba hen amilo:
 misa: ka:isale e gi o:lia: kagafo:liki, gililo: hala
 dimido: a:no: eyo: kalaba walama:ib. Mo:wo:
 mo:luwo: e Solomona: ene asulo: nafale a:no:
 da:ba:no: yakiyo:, heno: ko:na: a:la:ta:ga: mio:.
 A:la:ta:ga: Solomona: asulo:lo: tinio: kalu nowo:
 o:go: wena sab ko:sega gio: e mo:fanda ba:dab.

³² Godeya:lo: henfelo: kaluka:isale
 mo:walilima:no: ho:len a:namio:, Ninifa kalu
 iyo: gi o:lia: kagafo:liki, gililo: hala dimido: a:no:

iliyo: kalaba fanda sa:ma:ib. Mo:wo: Yona eyo: kaluka:isalemo:wo: wida:labikiyo:, ili asulo:wo: nodolo:. O:go: gio: bo:ba! Yona elo: tinio: kalu nowo: o:go: wena sab.” Ya:su eyo: a:la:wido:.

*Do:mo:wa: ho:len
Madi 5.15, 6.22-23*

³³ A:la:ta:ga: Ya:su eyo: towo: a:la:sio:, “Kaluka:isaleya:yo: nafayo: do:lia:ga:yo: wo:no:lebo: mo:dia:tan. A:la:ta:ga: nafa a:no: fafo usamio: mo:go:lu alitan. A:la:bo: mo:gan ko:lo: nafayo: do:lia:ga:yo:, kalu a usamilo: yab i a:no: ho:lenu: bo:ba:ki, kalaba iwalu dehele alitan.

³⁴ Gi siko, do:mo:wa: ho:len ko:lo:lab. Si gilo:wo: nafa dowalega, ho:lenu:yo: gi do:mo:wo: tambo wa:lifo:lab. Ko:sega si gilo:wo: mogago: dowalega, ge do:mo:wo: tambo sololiab.

³⁵ Giyo: ho:len ta:liso:l a:la:liki, ta:lisab amio: sololiyo: ko:lo: a:ta:lisena ba:dabena:ki, dinafa asululia:bi.

³⁶ A:la:fo:ko:lo: gi amio: sololi heb nowo: aundo:ma dofo:liki, ho:lenu: gi mela:no: usamio: tambo wa:lifo:lalega, nafa ho:len so:so:lesodo: o:leo:ngo:wo:, ge amio: ililitakiyo:, sololiyo: ge amio: mo:doma:ib.”

*Fa:lisi kalu ililo: man mogago: dimidan a:no:
Ya:su eyo: kalaba sio:*

Madi 23.1-36, Mak 12.38-40

³⁷ Ya:su eyo: towo: wida:sa:ga: eletabikiyo:, Fa:lisi kalu noma:yo: e o:lia:yo: ma:no: ma:ni

mena:ki sio: ko:lo:, Ya:suwo: a a:na tina:sa:ga: ma:no: ma:ni asifo:.

³⁸ Ya:suwa: ene dagiyo: mo:to:go:do:ka ma:no:wo: a:na nabiyo:, Fa:lisi kalu eyo: a:no: ba:da:ga:yo: modaki kele asulo:.

³⁹ A:la:go:ko:lo: Ya:su eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Fa:lisi kalu gio:, kab o:lia: disi o:lia:yo: ha:la: amilo: ka to:go:da:sen o:ngo: dowo: ko:sega, gili asulo: usamilo: kelego: noma:lo: asu sa:la:lan man o:lia: man mogago:le dimidan o:lia:yo: wa:lifo: ko:lo:lab.

⁴⁰ Gio: babale dowo: kalu! Gode eyo: ha:la: amilo: da:lab a:no: dimidaki, a:la:ta:ga: us amio:lo: eka dimido:.. Gio: a:no: mo:asulaba:le?

⁴¹ Giliyo: kelego: disi usamilo: da:lab a:no: wa:feyo: kaluka:isalemo: dimia:bi. A:la:galikiyo: Godeya: siwa:l amio: gi do:mo:wo: tambo go:go:do: doma:ib.

⁴² “Wai! Fa:lisi kalu gilo: amio: hida:yo: alano: fa:la:doma:ib. Giliyo: siabulu fo:g ha:lu nolo: kililia:sa:ga:yo:, molela:su diab a:no: di-nafa aloba:da:sa:ga:, heb imilise nowo: Godemo: dimian. Ko:sega giliyo: man digalo:wo: kalu nolbo:wo: mo:dimidaki, a:la:ta:ga: Gode asulan man a:no:lia:yo: ka ta:ta:sen. Giliyo: ele saefa: nolo:lo: mo:ga:lilaki, man digalo: o:lia: Gode asulan man a:no:lia:yo: dimida:lubi.

⁴³ “Wai! Fa:lisi kalu gilo: amio: hida:yo: alano: fa:la:doma:ib. Giliyo: tolo: wida:sen ayamio: misa: kalulo: sa:sen a:no: dia:no: asula:sen. A:la:ta:ga: amisa:n bayamio:lo: kaluka:isale iliyo: gi wiyo: wabuluma:ki asula:sen.

44 “Wai! Fa:lisi kalu, gilo: amio: hida:yo: alano: fa:la:doma:ib. Gio: kalu sowo:lo: daido: amilo: ele ba:ba:no:wo: mo:difa: o:leo:ngo: ko:lo:lab. Ele ba:ba:no:wo: mo:dia:tab amio:, kalu nowo: hes-eyo: us amilo: da:lab a:no: mo:asulaki, daido: wa:l a:naka ha:na:lab.”

45 Ya:su eyo: a:la:sa:labiki, elelo: asulo: kalu noma:yo: emo:wo: a:la:sio:, “Widan kalu, to gilo: sa:lab koma:yo:, nio:lo: dio:ge sa:lakigab.”

46 Ya:su eyo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, “Wai! Elelo: asulo: kalu gilo: amio:lo: hida:yo: alano: fa:la:doma:ib. Giliyo: ele ko:li ko:lilo:wo: kaluka:isaleyo: a:no: kudu hamana:ki dia:taki, hida:yo: alano: imo: dimia:sen ko:lo:, iyo: a:no: kudu ha:na:no:wo: halaido: dowab amio:, giliyo: i asuwa:takiyo: nanog ha:lu nowo: mada mo:dimida:sen.

47 Gilo: amio: hida:yo: alano: fa:la:doma:ib! Mo:luwo: gi ma:mu ima:yo: dinali sa:lan kalu iyo: yasala: ko:lo:, o:go: dinali sa:lana: towo: giliyo: mo:kudu ha:na:lab ko:sega dinali sa:lan kalu i a:no: wa:ka asula:melea:ki, ili hen daido:lo: a:no: giliyo: momade alita:sen.

48 Gio: a:la:dimidakiyo:, gi ma:mu ima:lo: dimido: a:no: nafale a:la:li widaki, a:na dimido: Iliyo: dinali sa:lan kaluwo: yasala: ko:lo:, giliyo: daido: a:no: momade alita:sen.

49 A:la:fo:ko:lo: asulo:lo: di alan Gode eyo: tamina sa:lakiyo:, ‘Niyo: dinali sa:lan kalu o:lia: iliga:felo: kalu o:lia:yo: iliga:fa:no: ko:lo:, kaluka:isale iliyo: nolo: sana sowaki, a:la:ta:ga: nolo: hida:yo: dimia:ib.’ Gode eyo: a:la:sio:.

50 A:la:fo:ko:lo: henfelo: we ho:gi dimido: a:na a:la:ta:ga:lo: mio: a:namio:, dinali sa:lan kalu ililo:

yasala:likilo: ho:bo: tulo: a:ma: wa:l a:no:, kalu o:gdo: sab wema: dia:ib.

⁵¹ A:iboldo: sana sowo: a:na a:la:ta:ga:lo: mio:wo:, Sekalaya‡ elo: sana sowab a:na edakiyo: wa:lo: tambo o:gdo: kaluka:isale sab wema: dia:ib. Sekalaya e bobalo: so:mea:no: u dibido: a:no: nol a:la:ta:ga: Godeya: malilo: ayo: nol a:lo: us a:na sana sowo:.

⁵² “Wai! Elelo: asulo: kalu gilo: amio: hida:yo:wo: alan fa:la:doma:ib. Kaluka:isale Godelo: asulo:lo: dia:no: tog a:no: gili asifo:lab. Gio: tog a:namio: mo:ti ha:naki, kaluka:isale nolo:lo: ti ha:nabena:ki, togo: gili uludu alifo:lab.” Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:.

⁵³⁻⁵⁴ Ya:su e iyo: ta:ta:ga: ha:na:nigab amio:, elelo: wida:sen kalu o:lia: Fa:lisi kalu o:lia:ma:yo: e o:lia:yo: gis alan dia:no: mo:mo:daki, Ya:su eyo: towo: hala sama:kiyo:, emo:wo: ko:li ko:lilo:wo: a:na dabu ba:da:len.

12

Ya:su eyo: towo: hagugu sio:

Madi 10.26,27

¹ O:g ho:len a:namio: kaluka:isaleyo: daosen modo:wo: a:na kegeo: ko:lo:, iyo: dedelakiyo:, noma: giba: wa:la: tandea:i ane. Ya:su eyo: enedo: tili wida:sen kalu imo: ko:le widakiyo: a:la:sio:, “Fa:lisi kalu ili falawalo: anayan kelego: yis a:no: dinafa bo:fo:lubi. Yis a:la:do: bale sa:lab a:ma:

---

‡ **11:51:** Kalu Sekalaya we, Yo:n ho:n amilo: to:lolan a:ma: iyayo: o:mba. Kalu we mo:lu elen ko:lo: Godeya: bugo: amio: 2 Stori 24.20-22 a:na ba:da:bi.

ha:go: we, to ililo: widab a:no: inin man dimidan a:no:lia:yo: mo:imilab.

² Kelego: ga:lula:folikilo: da:lab a:no:, tif amio: tambo kalaba fa:la:doma:ib. A:la:ta:ga: kelego: wo:no:lolo: delen a:no: kaluka:isaleyo: tambo asuluma:ib.

³ A:la:fo:ko:lo: gililo: sololi amilo: sio: a:no:, ho:len amio: kaluka:isale iliyo: da:ba:ib. A:la:ta:ga: to gililo: wo:no:le ilikilo: nunugulu sio: a:no:, nolba:yo: amisa:n amio: baya ho:le sa:ma:ib.”

Kaluwa:yo: Godeyo: tagila:bi

Madi 10.28-31

⁴ Ya:su eyo: towo: kudu sa:laki a:la:sio:, “Ni mili, to nowo: we gimo: sa:ma:nigo:l. Gio: kalu nowo: tagila:so:bo! Iliyo: gi do:mo: ko o:li sana soma:ib ko:sega, a:ma: fa:s amio: ge amio: kelego: imilise nowo: mo:dimidama:ib.

⁵ Ko:sega gilo: tagima:no:wo:, niyo: gimo:wo: fanda sa:ma:nigo:l. Gode eyo: gio: sana sowa:sa:ga:yo:, tif amio: de hen amilo: sandifa:no: a:no: e halaido:wo: a:lab ko:lo:, gio: e ko:lo: mada tagila:bi.

⁶ O:ba: galin bila:fo: a:no: mole us imiliseya: kililia:sen a:no: gio: tambo asulo:. Ko:sega Gode eyo: o:ba: imilise nowo: mada mo:ga:lilaki asula:sen.

⁷ A:la:ta:ga: Gode eyo: o:ba: asula:sen ko:mba! Eyo: gili misa: fo:no: tambo ageleli ko:lo:lab. A:la:go:ko:lo: gio: tagila:so:bo! Godeya: siwa:l amio: gio: o:ba: galin modo: a:no: gili tinio:.

*Ne Keliso a:la:do: sa:ma:no:wo: sendelowa:so:bo
Madi 10.32,33, 12.32, 10.19,20*

⁸ “Niyo: to we gimo: so:lo:l. Kaluka:isale abeyo: ‘Ne Ya:su amio: tilidabuka:’ a:la:liki kalaba sa:lalega, Kalule Dowo: eyo:lo: kalu a:no: Godeya: ma:mula: kaluwa: si wa:l amio: ‘E nino:’ a:la:liki sa:ma:ib.

⁹ Ko:sega kaluka:isale abeyo: nolba: siwa:la ilikiyo:, ne gola ba:dalega, niyo:lo: kalu a:no: Godeya: ene ma:mula: kaluwa: si wa:l amio: gola ba:ba:no:.

¹⁰ Kaluka:isale abeyo: Kalule Dowo: nemo:wo: mogagi sa:lalega, kalu elo: hala dimidab a:no: Gode eyo: o:li hala:sa:ga: ga:lila:ma:ib. Ko:sega kaluka:isale abeyo: Godeya: Mamamo:wo: mogagi sa:lalega, Gode eyo: kalu elo: hala dimidab a:no: mo:ga:lila:ma:ib.

¹¹ “Gio: ta:lia:sa:ga: tolo: wida:sen ayami mo:walilalikiyo: a:la:ta:ga: gamani kaluwa: siwa:l amilo: mo:walilab a:namio:, giliyo: a:ma:la:yo: waga sa:ma:no:wa:le a:la:likiyo: kele asula:so:bo!

¹² Gilo: mo:walilab ho:len a:namio: Godeya: Mama eyo: to gililo: sa:ma:no: a:no: gimo:wo: walama:ib.” Ya:su eyo: a:la:wido:.

Kelego: modo:lo: da:lab a:no: ko:lo: bale sio:

¹³ Kaluka:isale kegeo: us a:namio: kalu noma:yo: Ya:sumo:wo: a:la:sio:, “Widan kalu, giyo: naomo:wo: do sowo:ma: dabun kelego: ta:fo:gane a:no: nolo: aloba:da:sa:ga: nilo:wo: dimina:ki emo:wo: sama.”

¹⁴ A:la:dabu ba:dabiki, Ya:su eyo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, “Ne gain hida:yo: a:no: digala:sa:ga:,”

kelego: gaindo:ko usa alobanalifoma:kiyo:, kalu abe da:feo:wo:?”

¹⁵ Ya:su eyo: a:la:sa:la:sa:ga:yo:, kaluka:isale kegeo: o:mo:wo: a:la:sio:, “Kelego: modo: gi amilo: da:lab a:ma:yo: mela:no: nafaleyo: mo:dimia:ib. A:la:fo:ko:lo: gio: kelego:wo: meselabena:ki, gin:ina:ma:la:yo: dinafa bo:fo:lubi.”

¹⁶ A:la:sa:la:sa:ga:yo: Ya:su eyo: imo:wo: bale malolaki a:la:sio:, “Ho:len no amio:, moleyo: modo:lo: delen kalu nowo: elen ko:lo:, ene egelo: amio: fowo: modo: ko:lo: heda:len.

¹⁷ Kalu a:ma:yo: enena:ma:la: asulaki a:la:sio:, ‘Niyo: ma:no: dia:fa:no: ayo: fogo: aundo:ma ko:lo: waga dimidama:no:wa:le?’

¹⁸ Niyo: a:la:dimidama:nigo:l. No:no:n ma:no:lo: dia:fa:no: ayo: bidila:sa:ga:yo:, alande a:dia:sa:ga:, egelo: amilo: ma:no: di o:lia: na: kelego: o:lia:yo: tambo a:na dia:fa:no:.’

¹⁹ Niyo: a:la:dimida:sa:ga:yo:, no:no:no: a:la:sa:ma:no:, ‘No:no:n kelego: modo: nafale dio:l wema:yo: dona modo:wo: ne o:li doma:no:. A:la:go:ko:lo: ne ha:sa siliki, ma:no: a:no: na:likiyo:, ne sagala:li mesa:no:.’

²⁰ Kalu a:ma:yo: a:la:asulaki sio: ko:sega Gode eyo: emo: sa:laki ‘Ge asulo:lo:ma! O:g nulu wenamio: ge soma:ib ko:lo: kelego: ga:no: a:la:ta:ga:lo: dila: a:no: kalu abe dia:iba?’

²¹ A:la:fo:ko:lo: kaluka:isale abeyo: ene kelego:wo: modo: kegenela:liki Godeya:lo: asulab aumbo: mo:dimida:lab a:no:, kalu welo: amilo: fa:la:dowo: aumbo: elo:wa fa:la:doma:ib.”

Godeyo: tilida:dakiyo: kele asula:so:bo

Madi 6.25-34

²² Ya:su eyo: enedo: tiliwida:sen kalumo:wo: o:kudu sa:lakiyo: a:la:sio:, “Gio: henfelo: we-namilo: mesa:no:wo: kele asula:so:bo. Ma:no: nan o:lia: helebeso:g do:mo: amilo: ka:lan o:lia:yo: giliyo: alano: kele asula:so:bo.

²³ Mo:wo: mela:no: a:no: mada ko:lile ko:lo:, gililo: ma:n o:lia: ho:n o:lia: nab ko:mba. A:la:ta:ga: do:mo: gililo: koma:yo: helebeso:g ka:ma:no: a:no: tinio: ko:lo:lab.

²⁴ Gio: o:ba:yo: asuluma! Iyo: eyo: gelakiyo: mo:tili downan. A:la:ta:ga: o:ba:yo: fowo: tula:sa:ga:yo: mo:kegene dila:sen. Ko:sega Gode eyo: imo:wo: maiya:kiyo: mea:sen. A:la:fo:ko:sega Godeya: siwa:l amio: o:ba:yo: kaluka:isale gili mada tinio: ko:lo:lab.

²⁵ Gilo: kele asulab a:ma:yo:, gi mela:no: a:namio: ofa:si imili nowo: gigili dia:fa:iba:le?

²⁶ Giliyo: a:la:bo: mo:dimidama:no: dowalega, gio: henfelo: wena silikiyo: ko:li ko:lilo: a:kele asuluma:no:wo: mo:wo: ha:?

²⁷ Gio: mammo fa:la:ndan a:no: asuluma! Iyo: nanogo: mo:diaki, a:la:ta:ga: ene helebeso:g ka:ma:no:wo: mo:dubiasen. Tamin amio: misa: kalu Solomon eyo: e ego:le dowaki, helebeso:go: nafale momada:sen. Ko:sega mammo momado: nafale a:ma:yo:, Solomona: momado: a:no: mada tininila:.

²⁸ Mammo a:no: ho:lono: abolda:su dota:ga: on-aliab amio:, deya sandifa:ib. Ko:sega Gode eyo: mammo a:no: tili dowa:sen. A:la:fo:ko:lo: Gode eyo: gio:lo: mada dinafa tili dofo:mela:ib. A:la:bo: giliyo: mo:tili asulalega, tilidabu gililo:wo: mada

ha:lu ko:lo: a:lab.

²⁹ A:la:ta:ga: gio: ma:n o:lia: ho:n o:lia:yo: o:b ma:no:wa:le a:la:likiyo:, mada keda:so:bo. Kelego: a:no: gio: kele asula:so:bo.

³⁰ Henfelo: amilo: ha:la: kaluka:isale iliyo: kelego: a:no: ko:lo: dia:no: a:la:likilo: kele sab. Ko:sega kelego: gililo: kele dowab a:no: Go:l Hebenelo: a:lab a:ma:yo: o:ma asululi ko:lo:lab.

³¹ A:la:fo:ko:lo: giliyo: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: man a:no: ko:le asulaki kudu hamana. A:la:dimidalikiyo: kelego: nolo:lo: gimo:wo: dimia:ib.”

Hebeneyo: wa:lo: dia:niki dimidaita:bi

Madi 6.19-21

³² “Nilo: tiliwida:sen kalu gio: kaluka:isale a:la:se dowaki, halaido:wo: aundo:ma ko:sega, Do Godeya: enedo: bo:fo:mela:no: hen us a:na mesea:ki ta:fa:no: asulab ko:lo: gio: tagila:so:bo.

³³ Kelego: gililo:wo: kalu nolbo: kililia:sa:ga:, mole a:no: kelego:lo:ma kalumo:wo: dimia:bi. Molelo: disa:ma:no: as, mo:mogaima:no: a:no: ko:lo: dimidalia:bi. Mole Hebenelo: da:lab a:no: mada mo:kedefa:ib. Mole a:no: walabo a:ma:yo: mo:gegedaki, a:la:ta:ga: kalu noma:yo: afayo: mo:dia:ib.

³⁴ Gili kelego: nafalelo: da:lab a:namio:, asulo: alan gililo:wo:lo: a:na doma:ib.

Giliyo: dimidalia:sa:ga: bo:fo:lubi

Madi 24.42-44

³⁵ “Gio: helebeso:go: ka:laki, nafayo: do:itakiyo:, nanog dimidama:no:wo: dimidalia:sa:ga: yasila:lubi.

³⁶ Misa: kalu nowo: ga tililiakilo: sagalo: ma:no: ma:ni ane amio:, ene nanogdo: dian kalu iyo: e a:ma:la: mia:nigab a:no: ko:lo: yasilima:ib. Ililo: dimido: o:leaumbo:, giliyo:lo: a:la:dimida:lubi. Ili misa: kalu a:no: fa:la:dowa:sa:ga: toga godogodolalikiyo:, iliyo: bo:eka ko:lalia:no: a:la:ta:ga: dimidalia:sa:ga: yasisen.

³⁷ Misa: kalu e a:ma:la: ya:sa:ga: ba:ba: amio:, enen nanogdo: dian kaluwo: mo:alilaki, bo:fo:li yasiseno:lalega, eyo: iyo: o:li sagale alifa:ib. Niyo: gimo:wo: hendele so:lo:l. Misa: kalu a:ma:yo: ene nanogdo: dian kaluwa: heno: e diakiyo:, ma:n sa:gakilo: so:g ka:la:sen a:no: ene sa:ga:la:sa:ga:, iyo: ma:no: ma:ni mesea a:la:ta:ga:yo:, eyo: ma:no: a:no: imo: sagama:ib.

³⁸ Misa: kaluwo: nulu usamiya:le, kea:fo nu-luwa:le yalikiyo:, ene nanogdo: dia:sen kalu iyo: mo:alilaki sikaga sena ba:dalega, eyo: iyo: o:li sagale alifa:ib.

³⁹ “To we gio: asuluma. Alo: biso: a:ma:yo: afalo: dian kalu mia:no:wo: ofa:siyo: asulo: kibo:bowo:, eyo: a a:no: bidila:sa:ga: usa timana:kiyo: mo:ta:fabe.

⁴⁰ A:la:go:ko:lo: Kalule Dowo: ne, ho:len gio: ne mo:mia:ib a:la:do: asulufo:lab a:na fa:la:doma:no: ko:lo:, giliyo:lo: dimidalia:ga: bo:fo:lubi.”

*Nanogdo: dian kalu nafale a:no: ko:lo: bale sio:
Madi 24.45-51*

⁴¹ Ya:su eyo: a:la:sa:labiki, Bida eyo: emo:wo: dabu ba:daki a:la:sio:, “Alan, bale sio: gilo: sa:lab a:no:, nimo: ka sa:laya, mo: kaluka:isale tambomo: sa:laya?”

⁴² Ya:su eyo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, “Misa: kalu nowo: elen ko:lo:, ene nanogdo: dian kalu nowo: elo: sa:lab a:no: kudu ha:nakiyo:, asulo: nafayo: di ko:lo: so:lo:l. Nanogdo: dian kalu o:leo:ngo: a:no: misa: kalu eyo: kalu nolo: e bo:fo:melea:ki ta:tabikiyo:, nanog dian kalu a:ma:yo: ma:no:wo: aloba:da:sa:ga: sagama:ib.

⁴³ Misa: kalu e a:ma:la: ya:sa:ga:yo:, nanogdo: dian kalu a:no: nanogo: nafale dia:lana ba:dalikiyo:, misa: kalu eyo: emo:wo: sagale alifa:ib.

⁴⁴ Niyo: hendele so:lo:l. Nanogdo: dian kalu a:no: misa: kalu eyo: enen kelego:wo: tambo emo: bo:fo:melea:ki ta:fa:ib.

⁴⁵ Ko:sega nanogdo: dian kalu a:ma:yo: enena:ma:la: sa:laki, ‘Ni misa: kaluwo: bo:ebo: mo:mia:nigab’ a:la:asula:sa:ga:, eyo: nanogdo: dian kaluka:isale nolo: yame tandeaki, a:la:ta:ga: ma:n o:lia: ho:n o:lia:yo: naki a:namio: e no:nolalega, o:b ko:lo: fa:la:doma:iba?

⁴⁶ Nanogdo: dian kaluwa: ene misa: kaluwo: o:go: mo:mia:ib a:la:do: asulufo:len ho:len a:nami mia:ib ko:lo:, misa: kalu eyo: kalu a:no: alan falasilakiyo:, e mo:tilidabu kaluka:isale o:lia: mesea:ki ta:fa:ib.

⁴⁷ Nanogdo: dian kalu abeyo: ene misa: kaluwa:lo: asulo: a:no: asulo: ko:sega eyo: mo:dimidalia:ga:, misa: kaluwa:lo: to sio:

a:no: mo:kudu ha:nalega, falasilakiyo: yame tandema:ib.

⁴⁸ Ko:sega nanogdo: dian kalu abeyo: ene misa: kaluwa:lo: asulo: a:no: mo:fanda asulaki, eyo: halayo: alan dimidalega, falasilakiyo: ha:sa sa:ma:ib. Kalu abeyo: Godeya:lo: kelego: modo:lo: dimi o:mo:wo: a:ma:la:yo: kelego:wo: modo:le dimina:ki dabu ba:ba:ib. A:la:ta:ga: kalu abeyo: Gode eyo: nanog alan dimidama:ki ta:talega, Gode eyo: kalu a:no: nanog alande nowo: dimidama:ki asuluma:ib.

*Ya:su eyo: kaluka:isaleyo: usa aloba:ma:ni mio:
Madi 10.34-36*

⁴⁹ “Niyu: henfelo: we deya: doma:ni mio: ko:lo:, de a:no: o:ma wa:sowala:lab a:la:asulo:l.

⁵⁰ Da:fe ba:ba:no: alan nowo: ho:n amilo: to:lolan o:ngo: ko:lo: nelowa fa:la:doma:ib ko:lo:, a:no: o:semo:fa:la:dowo: a:namio:, ne kele asulo:wo: alan dowab.

⁵¹ Ne henfelo: kaluka:isaleyo: tambo ha:sa mesea:ki mio: a:la:bo: gio: asulaya? O:ngo:ma! Ne kaluka:isaleyo: aloba:ma:ni mio:.

⁵² O:g a:la:ta:ga: tif amio:, so:lo:wo: us a:namio: bila:fo: dowalega, iyo: aloba:da:sa:ga:, a:la:yo: nodo dowaki, otaleno: nodo doma:ib.

⁵³ A:la: aloba:dakiyo:, iya o:lia: inso: o:lia:yo: kegaki, ano o:lia: ida: o:lia:yo: kegaki, a:la:ta:ga: ano o:lia: inso:wa: inga o:lia:yo: kegema:ib.” Ya:su eyo: ene tili wida:sen kalumo: a:la:wido:.

*Kelego: fa:la:doma:nigab a:no: asulufo:lubi
Madi 16.2-3, 5.25-26*

⁵⁴ Ya:su eyo: kaluka:isale kegeo: o:mo:wo: a:la:sio:, “Gio: kolo: ofdo: tinan doba:da: yaliki ba:dakiyo:, giliyo: ho:no: tima:nigab a:la:liki asula:sen. A:la:ta:ga: ho:no: hendele a:naka tinda:sen.

⁵⁵ Gio: fa:fa:s yab a:no: ba:dakiyo:, ‘molofayo: alan doma:nigab’ a:la:asula:sen. A:la:gab amio:, molofayo: hendele a:naka fa:la:dowa:sen.

⁵⁶ Gio: kalu nafalema! To gililo: sa:lab a:no:, man gililo: o:lia:yo: mo:imilab. Gio: hen o:lia: akin o:lia:yo: ba:dakiyo:, kelego: a:no: fa:la:doma:nigab a:la:bo: gio: o:li asulo: ko:sega, kelego: o:gdo: nilo: dimida:lo:l we gio: ha:go: mo:fanda asulo:.

⁵⁷ “Gio: man nafa dimidama:no:wo: mo:alobana ba:dako: mo:wo: ha:?”

⁵⁸ Kalu noma:yo: ge mo:walilalega, ge kalu a:no:lia: mo:walilima:no: o:ha:nakiyo:, ge towo: e o:lia:yo: digala:la:bi. Ge a:la:bo: mo:dimidalega, kalu a:ma:yo: ge mo:walilan kalu a:ma: dagiya dia:ta:sa:ga:, mo:walilan kalu eyo: ge da:la:di kaluwa: dagiya dia:talikiyo:, eyo: ge dibolo aya to:loma:ib.

⁵⁹ Gilo: su silimia:no: a:no: mole us imilise nowo: mo:sili mealikiyo:, ge dibolo a a:naka o:ta:i ha:na:ib.” Ya:su eyo: a:la:wido:.

13

Asugo: mo:nodolalega soma:ib

¹ Kalu kegeo: nolba:yo: Ya:sumo:wo: to nolo: malolo: meaki, Ga:lili kalu noldo: amilo: fa:la:dowo: a:no: ko:lo: malolo:. Ga:lili kalu i a:ma:yo: no: sa:ndaki, Godemo:wo: boba so:meabikiyo:, Failat eyo: kalu i a:no: sana

soma:ki sio: ko:lo: iyo: sana sowa:sa:ga:yo:, ho:bo: ililo: o:lia: no: ho:bo: o:lia:yo: ua gasalifa:.

² Ya:suwo: malolo: a:no: da:da:sa:ga:yo:, imo:wo: a:la:sio:, “Ga:lili kalu ko:lo: sana sowo: a:ma: mogago: ililo: dimida:len a:ma:yo:, Ga:lili kalu nolba:lo: mogago: dimida:lab a:no: ili tiniabiki dimido: a:la:asulaya?”

³ A:la:baka:! Ko:sega mogago: gililo: dimida:len a:no: ta:ta:sa:ga:, Godelo:loba:da:yo: mo:nodolalega, gio:lo: a:la:soma:ib.

⁴ A:la:ta:ga: Ya:lusalem amisa:n amilo: fa:la:dowo: a:no: gio: dabu. Siloam hen a:namio: a iwalulo: nowo: dugu alilaki, kalu do:la:ta:ga: ola:fo:wo: a:na sowo:. Kalu sowo: a:ma: mogago: ililo: dimida:len a:ma:yo:, Ya:lusalem kalu nolba:lo: mogago: dimida:lab a:no: ili tiniabiki dimido: a:la:asulaya?”

⁵ A:la:ba! Niyoy: wa:ka a:so:lo:l. Mogago: gililo: dimido: a:no: ta:ta:sa:ga:, Godelo:loba:da:yo: mo:nodolalega, gio:lo: tambo a:la:soma:ib.”

I fowo: mo:hedo:wa bale sio:

⁶ A:la:ta:ga: Ya:su eyo: bale sio: we imo: malolo: me. “Kalu noma:yo: ene egelo: amio:, alona: iyo: a:lab ko:lo:, ho:len no amio: e alona: fowo: tuma:ni ane ko:sega fo imilise nowo: mo:ba:ba:.

⁷ A:la:go:ko:lo: eyo: ene egelo:lo: bo:fo:len kalumo:wo: a:la:sio:, ‘Dona otalen us a:namio:, i we fowo: hedo:wa:le a:la:li ba:ba: ya:len ko:sega, i a:no: fowo: mada mo:hedo: ba:ba:. I a:no: ba madali ka iliki heno: a:ma: walab ko:lo:, giyo: kunuma.’

⁸ A:la:sa:labiki, egelo:lo: bo:fo:len kalu eyo: a:la:sio:, ‘Kalu Alan, dona imilise nowo: i we ka o:ta:takiyo:, niyo: i mo: a:namio: heno: daida:sa:ga:, bea:susugo: a:na to:loma:no:.

⁹ Dona hononamio: fowo: hedalega, a:no: nafa ko:m. Fowo: mo:hedalega, gio: a:na kunuma a:la:sa:la:bi.’ ”

Ya:su eyo: ga nowo: falele alifa:

¹⁰⁻¹¹ Ha:fo:lo: Dowan ho:len no amio:, Ya:su eyo: tolo: wida:sen a a:namio: kaluka:isalemo: widakiyo:, ga imilise nowo: a:na elen. Ga a:no: donayo: do:la:ta:ga: ola:fo: a:namio: mama mogago:wo: eya ilikiyo:, fa:so: kogo: dowaki, mo:digale kagama:no: dowa:sen.

¹² Ya:su eyo: ga a:no: ba:da:ga:yo:, elo:wa mena:ki ho:ida:sa:ga:, emo:wo: a:la:sio:, “Ga, ge amilo: walaf ba:la:len a:no: o:go: ge ga:li dowab.”

¹³ A:la:sa:la:sa:ga: ene dagiyo: ga a:ma: do:mo:wa golabiki, ga a:no: digale kagayakiyo:, Godeya: wiyo: a:na wabulu sio:.

¹⁴ Tolo: wida:sen alo: bo:fo:lowan misa: kalu eyo: Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:namilo: Ya:suwa:lo: falele alitab a:no: ba:da:sa:ga:yo:, e mo:beaki kaluka:isalemo:wo: a:la:sio:, “Ho:len do:go:fela:fo: a:namio: nanog dia:no:wo: a:na doma:ib ko:lo: gio: falele alifoma:kiyo: ho:len a:na ya:bi. Ko:sega Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:namio: falelema:kiyo: ya:so:bo.”

¹⁵ A:la:sa:labiki, Kalu Alan eyo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, “To gililo: sa:lab a:no:, gililo: dimida:sen a:no:lia:yo: mo:imilab! Ha:fo:lo: Dowan ho:len

a:namio: giliyo: donki ayamilo: galo alifelo: a:no: ho:no: maiya:kiyo:, fage alifa:la:sa:ga:, ha:la:ya tililia: ha:na:sen.

¹⁶ Ga we Ablahama: eso:lo: ko:lo:, Sa:da:na: eyo: donayo: do:la:ta:ga: ola:fo: us a:namio: mele alitaki ta:fo:len. A:la:go:ko:lo: Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:namio: e o:li fage alifa:iba:le?”

¹⁷ Ya:su eyo: a:la:sa:labikiyo:, kalu e o:lia:lo: kega:sen i a:no: sendelowo:. Ko:sega kaluka:isale iyo: elo: man nafale dimida:len a:no: ba:da:sa:ga:yo:, sagalo:wo: alan dowa:sen.

Mased fowa bale sio:

Madi 13.31-32, Mak 4.30-32

¹⁸ A:la:ta:ga: Ya:su eyo: widakiyo: a:la:sio:, “Godeya:lo: bo:fo:mela:no: man a:no: o:bo:ngo: ko:lo: da:laba? Niyo: a:no: gimo:wo: waga walama:no:wa:le?”

¹⁹ Godeya:lo: bo:fo:mela:no: a:no: mased* fo fifo: amilo: fa:la:ndab o:ngo: dowab. Kaluwa:yo: fo ha:lula:su a:no: egelo:wa fifo: ko:lo:, alan fa:la:ndaki eleyo: tagalakiyo:, o:ba: iliyo: ayo: so:go:f a:na dia:sen.”

Falawa anayan kelego: a:na bale sio:

Madi 13.33

²⁰ Ya:su eyo: to nolo: a:widakiyo: a:la:sio:, “Godeya:lo: bo:fo:mela:no: man a:no: o:bo:ngo: ko:lo: da:laba? Niyo: a:no: gimo:wo: waga walama:no:wa:le?”

²¹ A:no: falawa anayan kelego: yis o:ngo: dowo:. Ga noma:yo: yis ha:lu a:no: falawa wo:fa: otalen

---

* **13:19:** Mased a:la:do: sa:lab a:no:, Yu kaluwa:lo: i fo gela:seno: o:m. Fo a:no: mada ha:lula:su ko:sega fa:la:ndab amio:, alan doma:ib.

a:no:lia: wo:gele alitalikiyo:, yis a:no: mo:ba:ba:ib ko:sega falawa a:no: tambo anama:ib.”

Tog ha:luwa hamana

Madi 7.13-14, 7.21-23

²² Ya:su e Ya:lusalem ha:na:ni ha:nakiyo:, eyo: amisa:n alan o:lia: ha:lu o:lia: a:na wida:li ane.

²³ E ha:nabikiyo:, kalu noma:yo: emo: dabu ba:daki, “Kalua Alan, Gode eyo: kaluka:isaleyo: a:la:se ko: gasilia:iba?”

²⁴ Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Niyo: gimo:wo: hendele so:lo:l. Kaluka:isale modo:wo: Hebene usamio: tina:no: a:la:asula:li ane ko:sega midima:ib. A:la:fo:ko:lo: gio: tog ha:lu a:na tina:nikiyo:, nanogo: halaido: dimida:lubi.

²⁵ Alo: biso:wa:yo: togo: uludu alitalikiyo:, ge ha:la:ya kagafo:liki toga godogodolalikiyo:, gio: a:la:sa:ma:ib, ‘Nio:lo: a usa mia:niki togo: kolama.’ Ko:sega eyo: a:ma:la:bo: a:la:sa:ma:ib, ‘Ne gio: mo:asulo:. Gilo: mio:wo: ne babalab.’

²⁶ Eyo: a:la:sa:labiki, giliyo: a:la:sa:ma:ib, ‘Nio: ge o:lia:yo: ma:no:wo: na:sen a:la:ta:ga:, giyo: to mano: nili amisa:n amio: wida:sen.’

²⁷ Ko:sega eyo: a:ma:la:bo: a:la:sa:ma:ib, ‘Ne gio: mo:asulo: a:la:ta:ga: gilo: mio:wo: ne babalab ko:lo:, mogago:lo: dimida:sen kalu gio: tambo hamana!’

²⁸ Tif amio: gio: Ablahamo:, Aisa:go:, Ya:kobo:, a:la:ta:ga: dinali sa:lan kaluwo: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen a:na sena ba:ba:ib. Ko:sega Gode eyo: gio: ha:la:ya sandifa:ib ko:lo: gio: kulufa:yakiyo:, ya:foda:li mela:ib.

²⁹ Kaluka:isale ofdo: yan doba:da:yo:lo:, ofdo: tinan doba:da:yo:lo:, henfelo: we tambo amilo: mio: a:no: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen us a:na ua kegeaki, sagalo: ma:no:wo: a:na ma:ib.

³⁰ Gio: to we asuluma. O:gdo: kalu wa:feyo: a:lab a:no:, ho:len a:namio: e wabulun kalu doma:ib. A:la:ta:ga: kalu o:gdo: wilo: a:lab a:no:, ho:len a:namio: e tifa doma:ib.”

Ya:su eyo: Ya:lusalemo: alan nofolo:

³¹ O:g ho:len a:namio:, Fa:lisi kalu nolo: Ya:sulo:wa ya:sa:ga:, emo:wo: a:la:sio:, “Misa: kalu Ha:lod eyo: ge sana sa:ma:no: asulab ko:lo:, ge hen we ta:ta:ga: nowa hamana.”

³² A:la:sa:labiki Ya:su eyo: a:la:sio:, “Ha:lod e saila gasa o:ngo: dowo: ko:lo: to we emo:wo: sa:ma:ni hamana, ‘O:go: niyo: mama mogago:wo: o:lusa:ndaki, walaf kaluwo: falele alifelema:no:. A:la:ta:ga: aliyo: niyo: wa:ka a:dimida:sa:ga:yo:, ho:len asol a:namio:, niyo: nanog we dia:la:ga: a:na elema:no:.’ To a:no: Ha:lodbo:wo: sa:la:bi.

³³ Ya:lusalem amisa:n a:no: dinali sa:lan kalulo: sana sowan heno: o:m. Hendele o:go:, aliyo:, a:la:ta:ga: inaliyo:, ne ka ha:na:ga: ha:na:no:. Mo:wo: dinali sa:lan kaluwo: hen nowa sana sowalikiyo: mo:lilo:. Tambo Ya:lusalem a:naka sana sowa:len.

³⁴ “Wai Ya:lusalem Ya:lusalem. Gio: dinali sa:lan kaluwo: sana sowa:sa:ga:, Godeya: tolo: dia:ya:lab kaluwo: uwa: agoda:sa:ga: sana sowa:sen. Gogonowa:lo: inso:wo: ene a:fula: ha:g amilo: kegenelia:ga: tili dowan o:leaumbo:, niyo: Ya:lusalem kaluka:isale gio: a:la:kegenelia:ga: tili

doma: no: a: la: asula: lo: l ko: sega, gio: nemo: wo: a: la: dimidama: kiyo: mo: asulab.

³⁵ Dabuma! Gode e gi amisa: no: ta: fo: gane ko: lo: mogago: a: lab. A: la: ta: ga: gio: ne misio: wa: kabiyo: mo: ba: ba: ib. Ko: sega giliyo: towo: a: la: sa: lalikiyo:, ‘Kalu we, Gode Alana: wiya a: la: ta: ga: mio: ko: lo:, niliyo: sagala: liki, Godemo: mada o: m a: la: so: lo: l’ to a: no: sa: lalikiyo:, ho: len a: nami o: isa, ne wa: ka ba: ba: ib.’” Ya: su eyo: a: la: sio:.

14

Ha: fo: lo: down ho: len a: namio: Ya: su eyo: kalu nowo: falele alifa:

¹ Ha: fo: lo: Down ho: len no amio:, Ya: su e Fa: lisi misa: kaluwa: aya ma: no: ma: ni ha: nabiki, kaluka: isale iliyo: e dinafa bo: fo: len.

² Kalu nowo: dagi o: lia: gib o: lia: yo: alan da: iyo: ko: lo: e Ya: sulo: wa mio:.

³ Ya: su eyo: kalu a: no: ba: da: sa: ga: yo:, Fa: lisi kalu i o: lia: elelo: asulo: kalu o: lia: mo: wo: a: la: dabu ba: ba:, “Nili ele difa: a: ma: yo:, walaf kaluwo: Ha: fo: lo: Down ho: len a: namio: falele alifa: no: wo: o: liya: le?”

⁴ Ko: sega iyo: to: lo: ma dowabikiyo:, Ya: su eyo: walaf kalu a: no: golaki falele alita: ga: yo:, a: ma: la: iliga: fo:.

⁵ A: la: dimida: sa: ga: yo: Ya: su eyo: imo: wo: a: la: dabu ba: ba:, “Ha: fo: lo: Down ho: len a: namio: gili so: waya: le, gili kaowa: le ho: n si daido: wa sulufo: tinalaga, giliyo: bo: bo: ge a: ma: la: gasilia: ib. A: no: hendeleya: le?”

⁶ A:la:sa:labikiyo: iliyo: a:ma:la: to sa:ma:no:wo: aundo:ma dowo:.

Ha:g amilo: dowan mano: wido:

⁷ Ma:no: ma:nikilo: ho:ido: kaluka:isale nolo: misa: kalulo: sa:sen a:na mesa:no:laki ya:siabiki, Ya:su eyo: ba:da:sa:ga:, to we imo:wo: a:na malolo: me.

⁸ “Kalu noma: ga tiliaki ma:no: ma:niki gio: ho:idalikiyo:, gio: ha:na:sa:ga:, misa: kalulo: sa:sen a:namio: sa:so:bo. Mo:wo: gelo: ho:ido: kalu eyo: wilo: kalu ge o:lia:lo: mo:ililo: a:no: ho:idalega, sa:sen nafa gelo: sab a:no: wilo: kalumo: mesea:ki da:fema:ib.

⁹ A:la:galega ga:gdo: ho:ido: kalu eyo: gelo:wa ya:sa:ga:yo: a:la:sa:ma:ib, ‘Gelo: sab we nolbo: mesea:ki da:feyo: ko:lo: ge dasilia: hamana.’ A:la:sa:lalikiyo:, ge sendelowaki, fa:s doba:da: mesa:ni ha:na:ib.

¹⁰ Ma:no: ma:niki ho:idalikiyo:, ge tamin doba:da:yo: mo:mesa: ha:naki, fa:s doba:da: mesa:ni ha:na:bi. A:la:dimidalega, gelo: ho:ido: kalu eyo: gelo:wa ya:sa:ga:yo:, ‘Ni mili, sa:sen nafa we ge mesa:ni mena’ a:la:sa:ma:ib. A:la:sa:lalikiyo:, kaluka:isale kegeo: ili siwa:l amio:, ge wilo: kalu doma:ib.

¹¹ Kaluka:isale abeyo: enen wiyo: wabudab a:no:, Gode eyo: e ha:ga ta:fa:ib. Ko:sega kaluka:isale abeyo: enena:ma:la:yo: ha:g amilo: dowab a:no:, Gode eyo: ene wiyo: wabuluma:ki ta:fa:ib.”

¹² A:la:ta:ga: Ya:su eyo: Fa:lisi kalu emo:lo: ma:no:wo: ma:nikilo: ho:ido: o:mo:wo: a:la:sio:,

“Giyo: ma:no: alan dimidaliakiyo:, go:no:n miliyo:, gaowo:, ge so:lo:wo:, a:la:ta:ga: amisa:n amilo: kelego:wo: modo:lo: da:lab kalu iyo: ma:no:wo: mena:kiyo: saga:ta:so:bo. Iyo: saga:talega, tif amio: iliyo: ge ini aya mena:ki ho:idalikiyo:, giyo: wa:lo: a:no:ko: dia:ib.

¹³ A:la:bo: mo:gaki, ma:no: alan dimidaliakiyo:, wa:feyo: kaluwo:, giligi sen kaluwo:, gido:fo:wo: ko:go:neli kaluwo:, a:la:ta:ga: siyo: ko:n kaluwo: iyo: mena:ki ho:ida:bi.

¹⁴ A:la:galikiyo: iliyo: wa:lo: mo:dimia:no: doma:ib ko:lo:, digalo: kaluka:isalelo: sowo: a:ma:la:do: dasilab ho:len a:namio:, Gode eyo: wa:lo: gemo:wo: a:na dimia:ib.”

Ma:no: alan dowo:fa:ya bale sio:

Madi 22.1-10

¹⁵ Kalu ma:no:wo: egele nakilo: sen noma:yo: Ya:suwa:lo: to sa:lab a:no: da:da:sa:ga:yo:, emo:wo: a:la:sio:, “Kaluka:isale abeyo: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen a:na tina:ga:lo: Godeya: ma:no: alando: ma:ib i o:mo:wo: mada sagale alitab.”

¹⁶ A:la:sa:labiki Ya:su eyo: a:ma:la: sa:laki a:la:sio:, “Kalu noma:yo: ma:no:wo: alan dowo:fa:niki, kaluka:isale modo: nolo: ma:no:wo: ma:ni mena:ki saga:felo:.

¹⁷ Ho:len ma:no:lo: dowo:fa:no: a:no: fa:la:dowabikiyo:, eyo: ene nanogdo: dian kaluwo: enedo: saga:felo: kaluka:isale a:no: ba:ba: hamana:ki, towo: saga:takiyo:, ‘Ma:no:wo: dimidali ko:lo: gio: mena’ a:la: salifelema:ki iliga:fo:.

18 Ko:sega to a:no: imo:wo: sio: amio:, iyo: tambo mo:mia:no: a:laki, towo: ko:li ko:lilo:wo: sio:. Noma:yo: a:la:sio:, ‘Ha:iyo:, ma:no:lo: nab konamio: ne mo:mia:no:. Ne hen nowo: kilili ko:lo:, ba:ba: ho:no:l.’

19 A:la:ta:ga: noma:yo: a:la:sio:, ‘Ha:iyo:, ma:no:lo: nab konamio: ne mo:mia:no:. Ne kaowo: do:la:fo: kilili ko:lo:, niyo: kao a:no: da:fe ba:dakiyo:, nanogo: dimidama:ni ho:no:l.’

20 A:la:ta:ga: noma:yo:, ‘Ha:iyo:, ne gayo: ho:gi di ko:lo:, ma:no:lo: nab konamio: ne mo:mia:no:’ a:la:sio:.

21 “A:la:fo:ko:lo: nanogdo: dian kalu e a:ma:la: ya:sa:ga:yo:, to ililo: sio: a:no: tambo ene misa: kalumo: wido:. Misa: kalu eyo: to a:no: da:da:ga:yo:, gadio: alan dowaki, ene nanogdo: dian kalumo:wo: a:la:sio:, ‘Ge amisa:na bo:bo:ge ha:na:ga:, bayamio:lo:, tog ha:lu ayamilo: ha:na:sen o:lia: ana ha:nakiyo:, wa:feyo: kaluwo:, giligi sen kaluwo:, siyo: ko:n kaluwo:, a:la:ta:ga: gido:fo: ko:go:neli kaluwo:, iyo: tambo ma:no:wo: maiya:ki tililia: ya:bi.’

22 “Nanogdo: dian kalu eyo: a:la:dimida:sa:ga:yo:, ene misa: kalumo:wo: a:la:sio:, ‘Gilo: sio: o:leaumbo: o:ma dimido: ko:sega ayo: fogo: o:dowab.’

23 Misa: kaluwo: to a:no: da:da:sa:ga:yo:, a:ma:la:yo: a:la:sio:, ‘Ge amisa:na ta:ta:ga:, tog alan o:lia: to so:go:f o:lia: a:na ha:nakiyo:, ni ayo: wa:lifoma:kiyo:, kaluka:isalemo:wo: halaido: sa:lakiyo: ha:nola:la:ga: tililia: ya:bi.

²⁴ Niyo: gimo:wo: mada a:la:so:lo:l. Kalu tamin amilo: nilo: ho:ido: i a:no:, ni ma:no: alan dowo:fa: we heb ha:lu nowo: iyo: mada mo:ma:ib.’ ”

*Ya:suwa:lo: tili wido: kaluwa: man
Madi 10.37,38*

²⁵ Kaluka:isale modo:wo: Ya:su o:lia: ha:nabiki, e nodola:sa:ga: kagayakiyo: imo:wo: a:la:sio:,

²⁶ “Kaluka:isale abeyo: nelo: amilo: mio: a:no:, ene iyayo:, anowo:, ingayo:, so:wayo:, aowo:, adowo:, a:la:ta:ga: ene mela:no: a:no:lo: mo:gola ba:dalega, e nilo: tili wido: kaluleyo: mo:doma:ib.

²⁷ A:la:ta:ga: kaluka:isale abeyo: ene i malano: dia:sa:ga:yo:, ne mo:kudu yalega, e nilo: tili wido: kaluwo: mo:doma:ib.

²⁸ “Kalu noma:yo: a alan nowo: dia:no: asu-lalega, tamin amio: e o:b dimidama:no: asulano:? Tamin amio: a a:no: diakilo: kelego: dia:no: a:no: ko:lo: da:feakiyo:, e mole a:ma:yo: o:li kililia:sa:ga: ililima:iba:le a:la:liki aloba:da:li mesa:ib.

²⁹ A:la:bo: mo:dimidalega, eyo: aiko: ko gililia:ga:, mole elo:wo: kedetalikiyo:, kaluka:isale nolba:yo: e ba:da:ga:yo:, dio:ge sa:ma:ib.

³⁰ Iliyo: a:la:sa:ma:ib, ‘Kalu wema:yo: ayo: mo:mo:da di ko:sega, eyo: mo:ditandala:ma:no: dowabiki ta:fo:lo:ka.’

³¹ “A:la:ta:ga: misa: kalu noma:yo: misa: kalu no o:lia: babuma:ni ha:nakiyo:, tamin amio: e ha:sa siliki dinafa asuluma:ib. ‘Buban kalu nilo: 10,000 wema:yo:, gis kaluwa: buban kaluwo: 20,000 yab a:no: o:li tiginima:ni gaba:le’ a:la: aloba:ma:ib.

³² Eyo: mo:tiginima:no:lo:b a:la:asulalega, ene gis kaluwo: ko:na: o:a:lab amio:, eyo: towo:

tamina saga:takiyo:, ‘Na:no: mo:bubaki ha:sa mesa:nikiyo:, towo: waga saefa:no:wa:le?’ a:la:liki saga:fa:ib.

³³ A:la:do: gan o:leaumbo:, kalu abeyo: elo: kelego: da:lab a:no: tambo mo:gola ba:dalega, e nilo: tili wido: kaluwo: mo:doma:ib.

³⁴ “So:luwo: nafa ko:sega, so:luwa: nudo: a:no: aundo:ma fa:la:dowalega, so:luwa: nudo: a:no: nafa a:fa:la:doma:kiyo:, niliyo: mada mo:dimidama:ib.

³⁵ So:lu nudo:lo:ma dowab a:no: nanogo: mada aundo:ma dowab. So:lu a:no: ege:lo: fa:la:doma:kiyo: mo:dia:tan. Niliyo: so:lu a:no: ba madali sanditan. Kaluka:isale ka:la:ndo: a:lab gio:, to we dinafa da:da:sa:ga: fanda asula:bi.”

15

Sibi ko:lo: kelege dowo:wa bale sio:

Madi 18.12-14

¹ Takis molelo: dia:sen kalu i a:no: a:la:ta:ga: mogago:lo: dimida:sen kalu nolo: ya:ga:, Ya:suwa:lo: widab a:no: da:da:liki sen.

² Ho:len a:namio:, Fa:lisi kalu o:lia: elelo: wida:sen kalu iliyoy: Ya:suwo: sada:da:liki a:la:sio:, “Kalu wema:yo: mogago:lo: dimida:sen i o:lia: ege dowaki, ma:no:wo: i o:lia: ka na:liki dowo:sen” a:la:sio:.

³ A:la:fo:ko:lo: Ya:su eyo: bale sio: we imo: malolo: me.

⁴ “Kalu gi us konamio: imilig noma:yo: sibiyo: do:la:lowo: do:la:fo: bo:fo:la:ga:, ho:len no amio:

sibi imilig nowo: kelege dowalega, eyo: waga dimidama:iba? Eyo: sibi do:la:lowo: agado: a:la:ta:ga: agado:la:fo: nolo: fugus na: melea:ki ha:la: ka ta:ta:sa:ga:, sibi kelege dowo: a:no: keda:i ha:na:ib.

⁵⁻⁶ Sibi a:no: ba:dalikiyo:, e mada sagala:sa:ga:, sibi a:no: ta:ulia:ga:, kelena dia:fo: mia:ib. E amisa:na a:ma:la: fa:la:dowakiyo:, ene miliyo: ho:le kegea:sa:ga: a:la:sa:ma:ib, ‘Ni sibi ko:lo: kelege dowo: a:no: ba:da:ga: dia:mio: ko:lo:, giliyo: ne o:lia:yo: sagalema.’

⁷ A:la:do: go: o:leaumbo:, kalu do:la:lowo: agado: a:la:ta:ga: agado:la:fo: a:no: ini asulo: amio: digalo: dowo: a:laki, asulo: nodoma:no:wo: mo:dowo:, a:la:do: asulab i o:mo:wo: Hebeneyo: mo:sagalema:ib. Ko:sega mogago:lo: dimida:sen kalu imilise nowo: asugo: nodola:sa:ga:, Godelo:wa ha:nalikiyo:, Hebene a:namio: sagalo:wo: mada alan doma:ib.”

Mole us sulu aneya bale sio:

⁸ Ya:su eyo: to nolo: bale sa:laki a:la:wido:, “Ga imilig noma:yo: silba mole uso: do:la:fo: ko:lo: ta:lisen.* Eyo: mole imilig nowo: sulu ha:nalega, waga dimidama:iba? Eyo: nafayo: do:la:sa:ga:, ayo: ta:ba:liki, dinafa keda:i ha:na:ib.

⁹ Mole a:no: ba:dalikiyo:, ene miliyo: ho:le kegea:sa:ga: a:la:sa:ma:ib, ‘Ni mole sulu ane a:no: a:di ko:lo:, giliyo: ne o:lia:yo: sagalema.’

¹⁰ A:la:do: go: o:leaumbo:, mogago:lo: dimida:sen kalu imilise nowo: asugo: nodola:sa:ga:,

---

* **15:8:** Mole us imilig we ho:len imilig amilo: kaluwa: nanog diab amilo: kililiano: o:m.

Godelo:wa ha:nalikiyo:, Godeya: ene ma:mula: kalu iyo: sagalo:wo: alan dowab.”

Inso:wa: iya ta:fo:ganeya bale sio:

¹¹ Ya:su eyo: to nolo: bale sa:lakiyo: a:la:wido:, “Kalu noma:yo: kalu so:wa a:la: ko:lo: elen.

¹² Kalu so:wa tif a:ma:yo: iyamo:wo: a:la:sio:, ‘Do, gi dabun kelego: ko: aloba:da:sa:ga:, heb nilo: dia:no: aumbo: dimina.’ A:la:sa:labiki, iyaya:yo: kelego: a:no: aloba:da:sa:ga:, so:wa a:la:mo: dimi.

¹³ Ho:len a:la:se dota:ga:yo:, so:wa tif a:ma:yo: ene kelego: o:lia: mole o:lia:yo: dimidalia:ga:, heno: ko:na: ha:na:ni ane. Hen a:na silikiyo:, yo:le dowaki ene moleyo: wala:.

¹⁴ Moleyo: tambo kedetabikiyo:, hen a:no: tambo molofa alan fa:la:dowaki, maiyo:wo: alan dowo: ko:lo:, so:wa a:no: ma:no: ma:no:wo: aundo:ma dowo:.

¹⁵ A:la:gabiki so:wa a:no: hendo: biso: kalu noma: nanog dian kalu dowo:. A:la:ta:ga: kalu a:ma:yo: ene kabo bo:fo:melea:ki, kabolo: dowo:sen a:na iliga:fo:.

¹⁶ So:wa a:no: kabowa:lo: ma:no: na:lab a:no: ba:da:sa:ga:yo:, elo: ma:no: asulo:. Ko:sega, kalu imilig noma:yo: emo:wo: ma:no:wo: mo:dimi.

¹⁷ “So:wa a:ma:yo: asulo: nafayo: a:dia:sa:ga:yo:, enena:ma:la: asulaki a:la:sio:, ‘Ni dowo: nanogdo: dia:sen kalu iyo: ma:no: ma:no:wo: modo: dowaki o:li na:sen ko:sega, ne wenamio: maiyo: soma:ni mio:lo:b.

¹⁸⁻¹⁹ A:la:fo:ko:lo: ne hen we ta:ta:sa:ga:, dolo:wa a:ma:la: ha:na:nigo:l. A:na fa:la:dowakiyo:,

emo:wo: a:la:sa:ma:no:, “Do, niyo: Gode Hebenelo: a:lab o:mo:wo:lo:, gemo:wo:lo: mogago: dimido: ko:lo:, ne wa:kabiyo: gi so:wa a:la:sa:ma:no:wo: mo:ililo:. Giyo: ne go:no:n nanogdo: dian kalu o:ngo: ta:foma.”

²⁰ So:wa a:ma:yo: a:la:asulakiyo:, e dasila:sa:ga: iyalo:wa a:ma:la: mio:.

“Ko:sega e ko:na:lo: yab a:no: ba:da:ga:yo:, iyaya:yo: ha:fo: disa:laki, nofolo:wo: alan dowo: ko:lo:, so:walo:wa nai ha:na:sa:ga:, a:na fafulaki mimilo:.

²¹ A:la:dimidabikiyo: so:wa a:ma:yo: iyamo:wo: a:la:sio:, ‘Do, niyo: Gode Hebenelo: a:lab o:mo:wo:lo:, gemo:wo:lo: mogago: dimido: ko:lo:, ne wa:kabiyo: gi so:wa a:la:sa:ma:no:wo: mo:ililo:.’

²² Ko:sega iyaya:yo: ene nanogdo: dian kalu imo:wo: a:la:sio:, ‘Gio: bo:e ha:na:sa:ga:, so:g sa:ga:lan sambo nafale a:no: dia:ya:sa:ga:, eya sa:ga:le alifoma. A:la:ta:ga: go:fo: ki dagi gasa amilo: ka:lan o:lia: budi o:lia: a:no:lo: eya kali-foma.

²³ Nililo: kao kalofo nafale saefa: a:no: tililia: ya:sa:ga:, sa:miba:ni hamana. Nio: tambo sagalaki ma:niki.

²⁴ Mo:wo: ni sowa: we sowo: ko:sega e mela:no:wo: a:dia:sa:ga: a:lab. E kelege dowo: ko:sega o:go: niyo: a:ma:la: a:di.’ A:la:sa:la:sa:ga:yo: iyo: ma:no:wo: uta:sa:ga, tambo nakiyo:, sagalo:wo: alan dowo:.

²⁵ “Ho:len a:namio: inso: wa:la:b a:no: egelo:wa nanog dia:len ko:lo:, e a:ma:la: ayamio: ko:na:ma fa:la:doma:no: dowaki dabu amio:,”

kaluka:isaleyo: sagala:sa:ga: yababi diaki, ilibo: sa:ndabiki dabu.

²⁶ A:la:fo:ko:lo: eyo: nanogdo: dian kalu nowo: ho:lelia:sa:ga:, emo:wo: 'ko o:b ko:lo: fa:la:dowabi dimidaba?' a:la:dabu ba:ba:.

²⁷ Nanog kalu a:ma: sa:laki, 'Gaowo: a:ma:la:mio: ko:lo:, go:la:yo: kaowo: sa:nda:sa:ga: sagalaki dimidab.'

²⁸ Ko:sega so:wa wa:la:b a:no: towo: da:da:sa:ga:yo:, e gadio:wo: alan dowaki, sagala:likilo: dowab us a:namio: mo:tiane. Iyayo: ha:la:ya handalota:ga:, e usa mena:ki ha:nola:liki sa:la:len.

²⁹ Ko:sega eyo: iyamo:wo: a:ma:la:yo: a:la:sio:, 'Dabuma! Donayo: modo:wo: ne gi nanog dian kalu o:ngo: iliki, nanogo: halaido: dia:sen. Niyo: to gilo: sa:lab imilig nowo: mo:ta:ta:sen. Ko:sega giyo: ne no:no:n mili o:lia: sagalaki maiya:kiyo:, no: goudi nowo: nemo:wo: mada mo:sana mia:sen.

³⁰ Ko:sega so:wa gilo: koma:yo:, e uwo: dia:liki mole gilo:wo: e wala:sa:ga:, a:ma:la: yab amio:, giyo: e sagale alitakiyo:, kao kalofu nafale saefa: a:no: sa:ndaki, ma:no:wo: a:na utab.'

³¹ "A:la:sa:labiki iyaya:yo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, 'Ni so:wa, ge ho:lenu: tambo ne o:lia: wena elen ko:lo:, kelego: nilo: da:lab we tambo gino: ko:lo:lab.

³² Ko:sega gao sowo: a:no:, mela:no:wo: a:dia:sa:ga: a:lab. E kelege dowo: ko:lo:, naino: e a:ma:la: a:di. A:la:fo:ko:lo: niliyo: sagala:liki ma:no: ma:no:wo: nafale dowo: ko:lo:lab.'"

16

Dikidakilo: nanogdo: dian kalu a:no: asulo:wo: alan dowo:wa bale sio:

¹ Ya:su eyo: bale sio: we enedo: tiliwida:sen kalu imo: widakiyo: a:la:sio:, “Kelego:wo: modo:lo: da:lab kalu nowo: elen ko:lo:, ene kelego:lo: bo:fo:mela:no: nanog kalu nowo: a:na ta:fo:. Ho:len no amio:, kalu nowo: elo:wa ya:sa:ga:yo:, gi nanogdo: dian kalu a:ma:yo: gi kelego:wo: wala:lab a:la:liki sa:ma:ni mio:.

² A:la:sa:labiki eyo: nanogdo: dian kalu a:no: ho:lelia:sa:ga:, emo:wo: a:la:sio:. ‘Gilo: hala dimida:len a:no: ne dabu ko:lo: waigo:wo:? Niyoge dugula:ma:no: ko:lo:, ne kelego: gilo: bo:fo:len a:no: tambo fanda sa:sa:la:sa:ga:, nemo:wo: dimia:bi.’

³ “A:la:sa:labiki nanogdo: dian kalu eyo: enena:ma:la: asulaki a:la:sio:, ‘Ni misa: kalu eyo: nilo: nanog dia:lano: dugula:ma:nigab ko:lo:, ne waima:no:wa:le? Ne gana gedema:no:wo: halaido:wo: aundo:ma dowaki, a:la:ta:ga: mole nolbo:lo: ha:iya:li sima:no:wo: sendelowab.

⁴ A:, ne eyo: ko:lo: dugulalikiyo:, kalu nolba:yo: ili ayamio: ne sagala:li tililia: hamana:kiyo:, nilo: dimidama:no:wo: no:no:no: o:li asulo:l.’

⁵ A:la:fo:ko:lo: nanogdo: dian kalu a:ma:yo: kalu o:ba:le ene misa: kalu o:lia:lo: mewa:ldo: da:lab a:no: ho:le kegea:sa:ga:, ina:lile dabu kedo:. Kalu tamin amilo: yab emo:wo: a:la:dabu ba:ba:, ‘Giyo: ni misa: kalu o:lia:yo: me wa:lo: o:biba:s da:laba?’

⁶ Kalu a:ma:yo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, ‘Ni mewa:l a:no:, o:lifa: ho:n ko:lo: go:fo: alan amilo: wasula: a:no: do:la:lowo:wo: do:la:fo: ko:lo:

difa:’ A:la:sa:labiyo: nanogdo: dian kalu a:ma:yo: a:la:sio:, ‘Tamin amilo: mewa:l difa: gilo: sa:sa:lo: da:lab a:no: bo:bo:ge hala:sa:ga:, bugo: a:namio: do:la:lowo:wo: bila:fo: a:la:sa:sa:li alifoma.’

⁷ Kalu a:ma: fa:s amilo: yab emo:wo:lo: a:la:dabu ba:ba:, ‘Giyo: mewa:lo: o:biba:s da:laba?’ Eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, ‘Ni mewa:l a:no:, da:si wit fo wo:fa:yo: 1,000 ko:lo: da:lab.’ A:la:sa:labiyo: nanogdo: dian kalu a:ma:yo: a:la:sio:, ‘Tamin amilo: mewa:l difa: gilo: sa:sa:lo: da:labo: we ko:lo: giyo: bugo: a:namio: 800 a:la:sa:sa:li alifoma.’

⁸ “Misa: kalu a:ma:yo: ene nanogdo: dian kalu wema:yo: mo:tilidowano:lo:b a:la:asulo: ko:sega, enena:ma:la:lo: asuwa:fa:no:wo: asulo:wo: alan dowo:lo:bi ba:dakiyo:, eyo: e wabudo:. Henfelo: kaluka:isale i a:ma:yo: nanogo: egele dimidama:nikiyo:, asulo: ko:li ko:lilo: dia:sa:ga: dimida:len. Ko:sega kaluka:isale ho:len usamilo: dowab iliyo: a:la:bo: mo:dimida:sen.

⁹ Niyo: gimo:wo: a:la:so:lo:l. O:go: gio: nolo: asuwa:taki, i o:lia:yo: mili doma:niki, henfelo: mole we wala:ma. A:la:galega ho:len moleya:lo: nanog dimida:leno: kedetalikiyo:, gimo:wo: Hebene mela:no: mela:no: doma:ki mena a:la:sa:ma:ib.

¹⁰ “Kalu abeyo: ni asulo:wo: kudu ha:naki, kelego: ha:luwo: ko:lo: dinafa tili dofo:lalega, eyo: alan kelego:wo:lo: o:li tili doma:ib. A:la:ta:ga: kalu abeyo: ha:lu kelego: amio: ko:lo:, eyo: man digalo:wo: mo:dimidalega, eyo: alan kelego: amio:lo: man digalo:wo: mo:dimidama:ib.

¹¹ A:la:fo:ko:lo: giliyo: ne asulo: a:no: mo:kudu ha:naki, henfelo: wenamilo: mole da:lab a:no: mo:dinafa bo:fo:lalega, Godeya: siwa:l amilo: kelego: wa:la:b dowab a:no: gili bo:fo:melea:kiyo: gimo:wo: mada mo:dimia:ib.

¹² A:la:ta:ga: giliyo: kalu noma: kelego:wo: mo:dinafa tili dofo:lalega, Gode eyo: kelego: go:no:ndo:leyo: gimo:wo: mada mo:dimia:ib.

¹³ “Nanogdo: dian kalu imili nowo: bo:fo:lowan kalu a:la:ya: ha:g amio: mo:doma:ib. A:la:galega, eyo: bo:fo:lowan kalu nowo:mbo:wo: ha:fo: disa:laki, no o:lia:yo: mo:bema:ib. Bo:fo:lowan kalu nowo: ko:lo: kudu ha:naki, nowo: gola ba:ba:ib. O:leaumbo: Gode asuluma:no: tog o:lia: mole alan asuluma:no: tog a:no:lia:yo: giliyo: mada mo:kudu ha:na:no: dowo: ko:lo:lab.”

Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:len o:lia: ele saefa: o:lia:yo: wido:

Madi 11.12-13, 5.31-32, Mak 10.11,12

¹⁴ Fa:lisi kaluwo: moleyo: alan asula:sen ko:lo:, iyo: Ya:suwa:lo: to sa:lab a:no: da:dakiyo:, e dio:ge sio:.

¹⁵ A:la:fo:ko:lo: Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Kalu nolba:yo: ge digalo: kalu a:la:sama:ki, giliyo: ini siwa:l amio: man ililo: asulo: a:no: dimida:sen. Ko:sega, Gode eyo: gili asulo: us-amilo: da:lab a:no: tambo asulufo:lab. Henfelo: kaluwa:lo: wabuda:lab a:no:, Godeya: siwa:l amio: mogago:le ba:dab.

¹⁶ “Yo:n e semo:fa:la:dowo: amio:, ele difa: to o:lia: dinali sa:lan kaluwa: to o:lia:yo: sa:sa:lifa: de-len ko:lo:, kaluka:isaleyo: a:no:ko: kudu ha:na:len.

Ko:sega Yo:n elo: elen ho:len a:na a:la:ta:ga: o:g wenamio:, Godeya:lo: bo:fo:mela:no: to nafa a:no: ko:lo: wida:labikiyo:, kaluka:isale tambowa:yo: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen usami ti ha:na:no: a:la:liki halaido: susiab.

¹⁷ Henfelo: we o:lia: akin o:lia:yo: inina:ma:la:yo: mo:kelegab o:leaumbo:, Godeya:lo: ele difa: a:namio:, to ha:lu imilig nowo: kelege doma:no:wo: togo: mada aundo:ma.

Ga di ta:tan man a:no: ko:lo: sio:

Madi 5.31-32, Mak 10.11-12

¹⁸ “Kalu abeyo: ga enedo:wo: ta:ta:sa:ga:lo: ga nowo: a:diab a:no:, e uwo: dia:lab. A:la:ta:ga: kalu abeyo: ga nowo: ino: kata:ta:ga:lo: elen a:no: a:dialega, e uwo: dia:lab.”

Moleyo: modo:lo: delen kalu o:lia: Lasalas o:lia:ma: malolo:

¹⁹ Ya:su eyo: to a:no: a:kudu sa:lakiyo: a:la:sio:, “Moleyo: modo:lo: delen kalu nowo: elen ko:lo:, eyo: helebeso:g nafaleyo: ha:ga sa:ga:la:sa:ga:, helebeso:g ho:mo:solo: sambowo: wa:la sa:ga:la:sen. A:la:ta:ga: ho:lenu: tambo e ma:no:wo: nafale na:len.

²⁰⁻²¹ Ene abayamio: wa:feyo: kalu nowo: tog anib a:na ha:iya:liki sa:sen. Kalu a:ma: wiyo: Lasalas. Moleyo: modo:lo: delen kaluwa: ma:n mudo: sudufa:lab a:no: e ma:no: a:la:liki yasisen. Ko:sega elo: mo:diaki yasila:labi, gasayo: ya:ga: ogen e amilo: kandayo: a:no: da:ba:len.

²² “A:la:ga:lenu, Lasalas e sowabiki, ma:mula: kalu iliyo: dia:ha:na:sa:ga:, Ablaham elo: sab hen

a:na mesea:ki ta:fo:. A:la:ta:ga: moleyo: modo:lo: delen kalu a:no:lo: sowabiki, hena dali alifa:

²³ E dane ane hena silikiyo:, nagalo:wo: alan ba:da:liki, alolo ba:ba: amio:, Ablahamo: ko:na: siliki, Lasalaso: e aniba sabi ba:ba:.

²⁴ A:la:ta:ga: eyo: ho:le sa:lakiyo: a:la:sio:, ‘Do Ablahamo:, de wiyo: nagalo:wo: odo: bo:do:l ko:lo:, giyo: ne nofolasa:ga:, Lasalas koma: dagi gasa to: hebda:suwo: ho:na degela:sa:ga:, ne eana golaliki agoloma:ki iliga:foma’ a:la:sio:.

²⁵ “Ko:sega Ablaham eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, ‘So:wa, ge asuluma. Ge henfelo: holona o:silikiyo:, ge kelego:wo: modo: nafale dia:lab amio:, Lasalas e kelego:lo:ma nagalo: ba:da:liki sen. Ko:sega o:go: Gode eyo: Lasalas e ha:sa mesea:ki sagale alita:lab amio:, ge nagalo:wo: alan odo: ba:da:liki sab.

²⁶ A:la:ta:ga: mo:dimidama:no: dowo: nowo: we. Gilo: sab o:lia: nilo: o:lo:l we o:lia:yo: us amio: Gode eyo: hen gede to:lolo:wo: alan ta:fo: ko:lo:, wena a:la:ta:ga: gelo: amilo: ha:na:no:wo: mo:ililo:, a:la:ta:ga: gelo: wenamilo: mia:no:wo:lo: mada mo:ililo:.’

²⁷ “A:la:sa:labiki, moleyo: modo:lo: delen kalu eyo: towo: ha:nolo sa:laki a:la:sio:, ‘A:la:go:lalega giyo: Lasalaso: dowo: aya hamana:ki iliga:foma.

²⁸ Niyo: nao i bila:fo:wo: o:sab ko:lo:, iyo: hen nagalo:lo: diab wenamio: yabena:ki, giyo: Lasalaso: hagugo: towo: sa:ma:ni hamana:ki iliga:foma’ a:la:sio:.

²⁹ Ko:sega Ablaham eyo: a:ma:la: sa:laki, ‘Mo:sa:s elo: to sa:sa:lo: o:lia: dinali sa:lan kaluwa:lo: to sa:sa:lo: a:no: gao i o:lia: a:lab ko:lo: iliyo: to a:no: o:li da:ba:ib.’

³⁰ A:la:sa:labiki, moleyo: modo:lo: delen kalu eyo: a:la:sio:, ‘Do Ablahamo:, iyo: to a:no: mo:tilida:ba:ib ko:sega, sowo: kalu nowo: a:ma:la: dasila:sa:ga: ilo:wa ha:na:sa:ga: sa:lalega, iyo: asulo:wo: a:na nodoma:ib.’

³¹ “A:la:fo:ko:lo: Ablaham eyo: emo:wo: a:la:sio:, ‘Iyo: Mo:sa:s elo: to sa:sa:lo: o:lia: dinali sa:lan kaluwa:lo: to sa:sa:lo: a:no:lia:yo: mo:da:dalega, sowo: kaluwo: a:dasila:sa:ga: towo: sa:ma:no: kibo:bowo:, iyo: a:no:lo: mo:tilida:babe.’ ”

17

Mogago:lo: dimida:sen man

Madi 18.6-7,21-22, Mak 9.42

¹ Ya:su eyo: enedo: tili wida:sen kalu imo:wo: a:la:sio:, “Kaluka:isale mogago:lo: dimidama:kilo: susulu sa:la:ma:no: man ko:li ko:lilo: a:no: hendele mada fa:la:doma:ib. Ko:sega kalu abeyo: nolo: mogago: dimidama:kilo: susulu sa:la:lab o:mo:wo: hida:yo:wo: alan dimia:ib.

² Kalu a:no: u alano: dagasa sunnda:sa:ga:, so:lu ho:na sanditai kibo:bowo:, falasilakilo: wa:deab a:no: o:li domabe. Ko:sega kalu abeyo: tilid-abu so:wala:su nowo: mogago: dimidama:kilo: susululab emo:lo: Gode elo: wa:dema:ib a:no: tininila:sa:ga:, mada alande doma:ib.

³ A:la:fo:ko:lo: giliyo: ginina:ma:la:yo: dinafa bo:fo:lubi! Tilidabu kalu nowo: mogago: dimidalega, giyo: digalakiyo: emo:wo: halaido: sa:la:bi. E asulo:wo: nodolalega, giyo: mogago: elo: dimido: a:no: hala:sa:ga: ga:lila:bi.

⁴ Ho: len imilise amio:, e mogago:wo: gemo:wo: dom a:la:fo: dimidalega, gelo: amio: dom a:la:fo: foga:le sa:lalikiyo:, giyo: mogago: elo: dimido: a:no: hala:sa:ga: ga:lila:bi.”

Tilidabuwo: halaido: doma:no: mano: we

⁵ Tiliwida:sen kalu kugula:fo: iliyo: Ya:sumo:wo: a:la:sio:, “Giyo: nili tilidabuwo: alan doma:ki anal-ifoma!”

⁶ A:la:sa:labiki, Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Tilidabu gililo:wo: kiwo:lo fo ha:lula:su o:ngo: dowalega, giyo: i alan wemo: sa:lakiyo:, ‘Ge go:no:na:ma:la: dugulia: ha:na:sa:ga:, so:lu ho:na wa:ka a:gema:ni hamana’ a:la:sa:lalikiyo:, gilo: to sa:lab a:no: e o:lika kudu ha:na:ib.

Madali nanogdo: dian kaluwa: mano: we

⁷ “Nanogdo: dian kalu nowo: e sibi bo:fo: len a:lalikiyo:lo:, hen daida: len a:lalikiyo:lo:, nanog a:no: dia:la:ga: aya a:ma:la: fa:la:dowalikiyo:, ene misa: kaluwa:yo: emo:wo: ‘ge wena ha:sa siliki ma:no:wo: ma:ni mena’ a:la:sa:ma:iba?”

⁸ A:la:baka:. Misa: kalu eyo: a:la:sa:ma:ib, ‘Ge ni ma:no:wo: so:da:sa:ga:, ma:n sa:gakilo: so:g ka:lan a:no: ka:la:sa:ga:yo:, ma:no: nilo: ko:le tamina mea:la:ga: ami, go:no:ndo:wo: a:na ma:ni hamana’ a:la:sa:ma:ib.

⁹ A:la:ta:ga: nanog kalu a:ma:yo: ene misa: kaluwa:lo: to sa:lab a:no: da:da:sa:ga: dimidaliikiyo:, misa: kalu eyo: emo:wo: mada o:m a:la:bo: sa:ma:iba? A:la:bo: mo:sa:ma:ib.

¹⁰ O:leaumbo: giliyo: nanog gimo:lo: dimidama:kilo: sio: a:no: tambo kedetalikiyo:, ginino:

‘Ne madali nanog dian kalu wilo:malo:ngo: dowo: ko:lo:, ne no:no:n nanog ka dimido:l’ a:la:sa:la:bi.”

Ya:su eyo: aintalo: dowo: kalu do:la:fo: falelo:

¹¹ Ya:suwo: Ya:lusalem ha:nakiyo:, e Samalia hen o:lia: Ga:lili hen o:lia: ele a:na ha:na:ni ane.

¹²⁻¹³ E amisa:n nowa fa:la:dowabiyo:, kalu do:la:fo: aintalo: kandayo: a:no: Ya:suwo: ba:ba:ni ya:sa:ga: iyo: ko:na:ma kagafo:liki, Ya:sumo: ogolo ho:le sa:lakiyo: a:la:sio:, “Misa: kalu Ya:su giyo:, nio: nofolaki asuwa:foma.”

¹⁴ Ya:su eyo: iyo: ba:dakiyo: a:la:sio:, “Gio: ha:na:sa:ga:, gili domo:wo: bobalo: so:mea:sen kalu imo: walama:ni hamana.” A:la:sa:labiki, iyo: a:na ha:nab amio: do:mo: ililo:wo: falelo:.

¹⁵ I a:namio: kalu imilise nowo: falelab a:no: ba:da:sa:ga:yo:, e nodola:sa:ga:, Godeya: wiyo: ogolo wabudaki Ya:sulo:wa a:ma:la: ane.

¹⁶ E Ya:sulo:wa fa:la:dowaki, Ya:suwa: giba: aniba gumisi alilakiyo:, emo:wo: mada o:m a:la:sio:. Kalu a:no: Samalia kalu.

¹⁷ A:la:go:ko:lo: Ya:su eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Niyo: kalu do:la:fo:wo: falelab a:la:asulo: ko:sega kalu agado:la:fo:wo: ha:?”

¹⁸ Godeya: wilo: dulugu sa:ma:no:wo: kalu nowo: mo:mio:wa:le? Samalia kalu imilise weko: mio:lo:b.”

¹⁹ A:la:ta:ga: Ya:su eyo: kalu emo:wo: a:la:sio:, “Go:no:n tilidabu koma:yo: ge falele alitab ko:lo:, ge dasilia:ga: hamana.”

*Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:lenu:
fa:la:doma:nigab*

Madi 24.23-28,37-41

²⁰ Fa:lisi kalu nolba:yo: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:lenu: iga:sa fa:la:doma:iba a:la:liki Ya:sumo: a:la:dabu ba:ba:. Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:len a:no: fa:la:dowab amio:, kaluwa: siya:yo: mo:ele ba:ba:no: dowo: ko:lo:lab.

²¹ A:la:ta:ga: kaluwa:yo: ‘E wena sab’ o: ‘E honona a:lab’ a:la:bo: mada mo:sa:ma:ib. Mo:wo: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: a:no: gi usa o:ma a:lab.”

²² A:la:ta:ga: Ya:su eyo: enedo: tiliwida:sen kalu imo:wo: a:la:sio:, “Tif amio: giliyo: henfelo: we Kalule Dowo: nilo: nafale bo:fo:likilo: mesa:no: a:no: ba:ba:no: a:lakiyo: bulu meselo:wo: alan doma:ib ko:sega, o:g a:namio: mo:fa:la:doma:ib.

²³⁻²⁴ Wabeleg tililakilo: akino: tambolo: ho:lea:tan o:leaumbo:, Kalule Dowo:lo: kalab amilo: fa:la:doma:nigab ho:len a:namio:lo: o:leo:ngo: fa:la:doma:ib. A:la:fo:ko:lo: kalu nolba:yo: gimo: sa:laki, ‘Bo:ba! E honona a:laka:’ o: ‘E wena yaka:’ a:la:sa:lalikiyo:, giliyo: to a:no: kudu ha:nakiyo: ba:ba:ni ha:na:so:bo.

²⁵ Ko:sega ho:len a:no: semo:fa:la:dowo: amio:, e hida:yo: nagalo:wo: alan dialikiyo:, kaluka:isale o:go:do: sab wema:yo: e gola ba:ba:ib.

²⁶ “Noa ho:len amilo: dimida:len o:leaumbo:, Kalule Dowo: mia:nigab ho:len a:namio:lo: a:la:ka dimidama:ib.

²⁷ Noa elo: elen ho:len a:namio:, kaluka:isale iyo: ma:no: na:liki, ho:no: na:liki, gayo: dia:liki,

gayo: tili alita:liki a:la:dimida:li ha:na:lana,
Noayo: ho:n ko:su usa tiane. Ti ha:nabikiyo:,
ho:n galusana yakiyo: kaluka:isaleyo: tambo
yasala:.

28-29 “A:la:do: go: o:leaumbo:, Lod ho:len
a:namio:lo: kaluka:isaleyo: ma:no: na:liki, ho:no:
na:liki, kelego:wo: kililia:liki, eyo: gela:liki, ayo:
dia:liki, a:la:dimida:li ha:na:len ko:sega, Lod
e Sodomomo: ta:ta:sa:ga: ha:nabikiyo:, de o:lia: u
hudo: o:lia:yo: Hebene a:la:ta:ga: tindakiyo:, iyo:
tambo yasala:.

30 A:la:do: go: o:leaumbo:, Kalule Dowo:
e kalab amilo: fa:la:dowab ho:len a:namio:
kaluka:isaleyo: a:la:ka dimida:li ha:na:ib.

31 Ho:len a:namio: kalu isagen amilo: elen a:no:
nai ha:naki, a:ma:la: a usamio: kelego:wo: dia:ni
ha:na:so:bo. O:leaumbo:, kalu egelo: amilo: elen
a:no:lo: nai ha:naki, a:ma:la: ayami ha:na:so:bo.

32 Giliyo: Loda: ingayo: asuluma.

33 Kaluka:isale abeyo: ene mela:no:wo: halale
ta:li dofo:lalega, ene mela:no:wo: sulu ha:na:ib.
Ko:sega kaluka:isale abeyo: ene mela:no:wo:
walalega, e mela:no:leyo: dia:ib.

34 Ho:len a:namio:, a:la:yo: uwo:b imilise nowa
alifo:lenu:lalikiyo:, nowo: diaki, nowo: ka ta:fa:ib.

35-36 Ga a:la: nowo: ida:ni ma:n besea:lana,
nowo: diaki, nowo: ka ta:fa:ib.”*

17:28-29: Mo:mo: 18.20, 19.25   **17:31:** Madi 24.17-18   **17:32:**
Mo:mo: 19.17,26   **17:33:** Luk 9.24   * **17:35-36:** Asulo: kalu
nolba:yo: to we Luk eyo: mo:sa:sa:lo: a:la:asulo:, ko:sega bugo: no
amio: to we a:la:sa:sa:lo:. Kalu a:la: nowo: ida:ni egelo:wa nanog
dia:len amio:, nowo: diaki, nowo: ka ta:fa:ib.

³⁷ A:la:sa:labiki iliyo: emo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “O:ba fa:la:doma:iba?” Ya:su eyo: bale sa:lakiyo:, imo:wo: a:la:sio:, “Giyo: o:ba: salageyo: akina hega:lana ba:dalikiyo:, us a:namio: no: heseyo: nowo: da:laliki auma:ib a:la:asula:bi.”

18

Ga sa:ba:lo: eyo: towo: dabu ba:da:i ane

¹ Ya:su eyo: enedo: tili wida:sen kalu iyo: ho:lono: tambo mo:mo:beaki dulugu sa:la:melea:ki, bale sio: we imo:wo: a:na wido:.

² Ya:su eyo: a:la:sio:, “Hen no amio: mo:walilab o:lo: aloba:dan kalu nowo: a:na elen. E Godeyo: mo:tagilaki, eyo: kaluka:isaleyo: o:ngo:malo:ngo: asula:sen.

³ Amisa:n a:namio: ga sa:ba:lo: nowo: elen ko:lo:, ho:lono: tambo ga sa:ba:lo: a:no: mo:walilan kalu elo:wa ha:na:sa:ga:yo:, ‘gis kalu noma:yo: ne mogagila: ko:lo: ne hida:yo: a:no: asuwa:taki, giyo: ne dinafama’ a:la:sa:la:len.

⁴ Ho:len modo: amio: ga sa:ba:lo: eyo: a:la:dabu ba:da:labikiyo:, mo:walilan kalu eyo: e gola ba:da:len. Ko:sega tif amio: eyo: enena:ma:la:yo: a:la:asulo:, ‘Ne Godeya: ha:g amio: mo:dowaki, kaluka:isaleyo: o:ngo:malo:ngo: asula:sen.

⁵ Ko:sega ga we ho:lono: tambo nelu: amio: da:ba: sala:lab ko:lo:, tif amio: ne elo: to sa:la:lab a:no: da:ba:no:wo: mo:beabena:ki, niyo: mo:walilaki aloba:ma:nigo:l.’ ”

⁶ Ya:su eyo: towo: a:kudu sa:laki a:la:sio:, “Gio: mo:walilan kalu mogago:wa:lo: man a:no: dinafa asula:bi.

⁷ Godeya: ene mano: o:leo:ngo:ma. Godeya: enedo: da:feyo: kaluka:isaleyo: ho:lenowo:lo:, nu-luwo:lo: tambo emo: dulugu sa:lalikiyo:, Gode eyo: iyo: asuwa:taki, imo:lo: mogago:lo: dimida:sen o:mo:wo: wa:dema:ib. Eyo: bo:ebo: mo:asuwa:fa:iba:le? A:la:bo: mo:auma:ib.

⁸ Niyo: gimo:wo: hendele so:lo:l. Gode eyo: kaluka:isale enedo:wo: asuwa:taki, mogago:lo: dimida:senbo:wo: bo:bo:ge wa:dema:ib. Ko:sega Kalule Dowo: e yalikiyo:, henfelo: amilo: tilidabu kaluka:isaleyo: o:biba:s elena ba:ba:iba?"

Fa:lisi kalu o:lia: takis molelo: dia:sen kalu o:lia: a:na bale sio:

⁹ Kaluka:isale nolba:yo: inino: mada digalo: a:la:asulaki, a:la:ta:ga: nolo: o:ngo:malo:ngo: a:la:asulabi, Ya:su eyo: to we imo:wo: a:na bale sio:.

¹⁰ "Kalu a:la:yo: Godeya: malilo: ayami dulugu sa:ma:ni ane. Nowo: Fa:lisi kalu, a:la:ta:ga: nowo: takis molelo: dia:sen kalu.

¹¹ Fa:lisi kalu e ina:li kagafo:liki a:la:dulugu sio:, 'Gode, ne kalu nol o:ngo:wo: mo:dowo:. Kalu afalo: dia:seno:lo:, mogago:lo: dimida:seno:lo:, a:la:ta:ga: uwo:lo: dia:seno:lo:, ne i o:ngo:ma iliki, niyo: gemo:wo: mada o:m a:la:so:lo:l. A:la:ta:ga: ne takis molelo: dia:sen kalu we o:ngo:ma iliki, mada o:m a:la:so:lo:l.

¹² So:go: agelo:wo: tambo amio:, ho:len a:la:yo: ne ma:no:wo: mo:naki ele alita:sen. A:la:ta:ga: kelego: tambo nilo: diab a:no: heb do:la:fo: a:no: aloba:da:sa:ga:, heb imilise nowo: gemo: dimia:sen' Godemo: a:la:dulugu sio:.

13 Ko:sega takis molelo: dia:sen kalu e ko:na: kagafo:likiyo:, Hebene alolo ba:ba:no:wo: sendelowa:sa:ga:, ene dagiyo: fo:ga ta:li dotaki, Godemo: dulugu sa:lakiyo: a:la:sio:, ‘Gode ne mogago:lo: dimida:sen kalu ko:lo:, giyo: ne nofoloma’ a:la:sio:.”

14 Ya:su eyo: to a:no: bale sa:lakiyo:, imo:wo: a:la:sio:, “Hendele, takis molelo: dia:sen kalu a:no: ene aya ha:nab amio:, Gode eyo: e digalo: kalu dowabi ba:ba:. Ko:sega Gode eyo: Fa:lisi kalu a:no: o:ngo:wo: mo:dowabi ba:ba:. Mo:wo: kaluka:isale abeyo: enen wiyo: wabudab a:no:, Gode eyo: e ha:ga ta:fa:ib. Ko:sega kaluka:isale abeyo: enena:ma:la:yo: ha:g amilo: dowab a:no:, Gode eyo: ene wiyo: wabuluma:ki ta:fa:ib.”

Gio: so:wagalin o:ngo: dowa:bi

15 Kaluka:isale iliyo: so:wa tuo:luno: Ya:sumo: goloma:ki, elo:wa ga:gililia:ga: ya:sio:. Ya:suwa: enedo: tiliwida:sen kalu iyo: dimidab a:no: ba:da:sa:ga:yo:, imo:wo: “Giliyo: a:la:bo: dimida:so:boka:” a:la:liki halaido: sio:.

16 Ko:sega Ya:su eyo: so:wayo: ho:le kegeaki, a:la:sio:, “Giliyo: so:wa i we nelo:wa mena:ki ka:la:so:bo. Mo:wo: Godeya:lo: bo:fo:mela:no:wo: kaluka:isale so:wagalin i we o:ngo: dowab a:ma:no:.

17 To we niyo: gimo:wo: hendele so:lo:l. Kaluka:isale abeyo: so:wagalin ko:lo: Godeya: ha:g amilo: dowab o:leaumbo: mo:dowalega, iyo: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: us a:namio: mada mo:tina:ib.”

*Misa: kalu moleyo: modo:lo: delen a:ma: malolo:
Madi 19.16-30, Mak 10.17-31*

¹⁸ Yu misa: kalu nowo: Ya:sulo:wa ya:sa:ga:, a:la:dabu ba:ba:, “Widan kalu nafaleyo: ge, nilo: mela:no: mela:no: dia:no: a:no: waga dimidaliki dia:no:wa:le?”

¹⁹ Ya:suwa:yo: a:ma:la:yo: emo:wo: a:la:sio:, “Gilo: nemo:lo: ‘Ge nafale’ a:la:do: sa:lalo: mo:wo: ha:? Gode imilise esa nafale ko:lo: a:lab.

²⁰ Godeya: ele difa: da:lab a:no: ge asulo:. Uwo:wo: dia:so:bo. Kaluwo: sana sowa:so:bo. Afayo: dia:so:bo. Diga:li sa:la:so:bo. Gio: go:lo: go:wo: alano: o:m a:la:asulaki, ili ha:ga dowa:lubi.” Ya:su eyo: a:la:wido:.

²¹ Kalu a:ma:yo: a:la:sio:, “Gilo: to sa:lab ko ne so:wa iliki kudu ha:na:i mio:.”

²² A:la:sa:labiki Ya:su eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Kelego: imilise nowo: giyo: mo:dimido:. Kelego: gilo: da:lab a:no: tambo kililia:sa:ga:, mole a:no: kelego:lo:ma kalu dowab i o:mo: sa:ga:bi. Giyo: a:la:dimidalega, kelego: nafale gilo: a:no: Hebene a:namio: doma:ib. A:la:dimida:sa:ga:yo:, ge ne kudu ya:bi.”

²³ Kalu a:ma:yo: kelego:wo: modo: delen ko:lo:, to a:no: da:da:sa:ga:yo:, asulo: elo:wo: hida:yo: dowo:.

²⁴ Ya:su eyo: kalu a:no: ba:da:ga:yo: a:la:sio:, “Kalu kelego:wo: modo:lo: da:lab a:no:, e Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen a:na tina:no:wo: mada halaido: ko:lo: a:lab.

²⁵ No: alan nowo: ene wiyo: ka:mol ko:lo:, e helebeso:gdo: dubian ho:la:su a:namio: o:lika

tina:iba:le? A:la:do: mo:tinan aumbo:, kalu kelego:wo: modo:lo: da:lab a:no: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen a:na tina:no:wo:, mada halaido:le doma:ib.”

²⁶ Kaluka:isale kegeo: i a:ma:yo: Ya:su elo: to sa:lab a:no: da:daki, molo tandeakiyo: a:la:sio:, “A:la:galega mela:no: mela:no: a:no: abe dia:nigaba:le?”

²⁷ Ya:su eyo: a:ma:la: sa:laki, “Kaluwa:lo: mo:dimidama:no: dowo:le a:no:, Gode eyo: o:li dimidama:ib.”

²⁸ A:la:ta:ga: Bida eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Asu-luma! Nio: ninin kelego:wo: tambo ka ta:ta:sa:ga:, ge ko:lo: kudu yo:!”

²⁹⁻³⁰ A:la:sa:labiki Ya:su eyo: a:ma:la:bo: imo:wo: a:la:sio:, “Niyo: gimo:wo: hendele so:lo:l. Kalu abeyo: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen a:namio: ti ha:na:nikiyo:, ene ayo:, gayo:, aowo:, iyayo:, anowo:, so:wayo: ka ta:ta:ga: ha:nalega, kalu a:no: henfelo: wena o:silikiyo:, kelego: nolo: a:diakiyo:, tamin amilo: delen a:no: tiginita:ga:, modo:le dia:b. A:la:ta:ga: Hebene a:namio:, e mela:no: mela:no:wo: dia:ib.”

Ya:su enen soma:no:wo: wa:ka sio:

Madi 20.17-19, Mak 10.32-34

³¹ Ya:su eyo: enedo: tili wida:sen kalu kugula:fo: a:no: tililia:ga: aniba iliki imo:wo: a:la:sio:, “Tamin amio: dinali sa:lan kalu iliyoy: Kalule Dowo: e amilo: fa:la:doma:no:wo: to ko:li ko:lilo: sa:sali alifa: ko:lo: a:lab. O:go: nio: Ya:lusalem ho:no:l ko:lo:, ililo: sa:sali alifa: o:leaumbo: tambo hendele fa:la:doma:nigab.

³² Kalu noma:yo: e Yu kaluma imo:wo: gasi mealiki, iliyo: e dio:ge sa:la:likiyo:, e mekowaya: fugala:ma:ib.

³³ A:la:ta:ga: iliyo: e meya: yame tande:sa:ga:, sana soma:ib. Ko:sega ho:len asol dowalikiyo:, e a:ma:la: a:dasi alifa:ib” a:la:sio:.

³⁴ Ko:sega iliyo: to a:no: tambo mo:dinafa asulo:. Ya:suwa:lo: to sa:lab a:ma: ha:go: wo:no:le delen ko:lo:, iyo: mo:fanda ba:ba:.

Siyo: ko:n kaluwo: falelo:

Madi 20.29-34, Mak 10.46-52

³⁵ Ya:su e Ya:liko amisa:n a:namio: ko:na:ma fa:la:doma:no: yabikiyo:, siyo: ko:n kalu nowo: tog aniba siliki, moleyo: ha:iya:len.

³⁶ E kaluka:isale modo: ya:siab a:no: da:da:sa:ga:yo:, imo:wo: o:b fa:la:doma:nigaba a:la:dabu ba:ba:.

³⁷ Iliyo: emo: sa:lakiyo:, “Nasala:t kalu Ya:su e ko:lo: tiginima:ni ha:nab.”

³⁸ A:la:sa:labiki kalu a:ma:yo: ogolo ho:le sa:laki, “Ya:su, Da:ibida: inso: giyo: ne mada nofola:sa:ga: asuwa:foma.”

³⁹ Kalu tamin amilo: ha:na:len i a:ma:yo: halale tandeaki “Ge tola:so:bo!” Ko:sega kalu a:ma:yo: towo: ogolo halale ho:le sa:lakiyo:, “Da:ibida: inso:, Ya:su giyo: ne mada nofola:sa:ga:, ne asuwa:foma!”

⁴⁰ Ya:suwo: ha:na:lenu: a:na kagatakiyo:, “Kalu a:no: nelo:wa tililia: mena” a:la:sio:. Kalu a:no: Ya:sulo:wa fa:la:dowabikiyo:, Ya:su eyo: emo: dabu ba:ba:,

⁴¹ “Niyo: gemo:wo: waga dimidama:ki asu-laya?” Ya:suwa:yo: a:la:dabu ba:dabiki, siyo: ko:n kalu a:ma:yo: a:la:sio:, “Kalu Alan, ni siyo: fage alifoma:ki asulab.”

⁴² “Go:no:ndo: tilidabu koma:yo: ge falelab ko:lo:, gi siyo: o:li ba:dab” a:la:sio:.

⁴³ Ya:su eyo: a:la:sa:labiki, wigibole a:naka ene siyo: kolaetabiki, e Godeya: wiyo: wabudaki, Ya:suwo: ko:lo: kudu ane. A:la:ta:ga: kaluka:isale kegeo: a:ma:yo: ba:da:sa:ga:yo:, iliyo:lo: Godeya: wiyo: wabudaki dulugu sa:la:i ane.

19

Ya:suwo: Sakiaso: galili

¹ Ya:su e Ya:liko amisa:n us a:na tina:sa:ga: ha:na:ni ane.

² Amisa:n a:namio: kalu nowo:, ene wiyo: Sakias ko:lo: elen. E takis molelo: dia:sen misa: kalu elen ko:lo:, e moleyo: modo: ko:lo: delen.

³ E Ya:suwo: ba:ba:no: asulo: ko:sega e abolda:su ko:lo:, kalu kegeo: a:ma:yo: e galalowaki, Ya:suwo: mo:ba:ba:no: dowo:.

⁴ A:la:fo:ko:lo: Sakias e Ya:suwo: ba:ba:no: asu-laki, tamina nai ha:na:sa:ga:, Ya:sulo: mia:no: tog a:na alona:iya fa:la: ane.

⁵ Ya:su e a:na fa:la:dowaki, alolo ba:ba: amio:, Sakiaso: a:na ba:da:ga: emo:wo: a:la:sio:, “Sakias ge hena bo:bo:ge timina. Ne o:go: gi aya mesa:no: asulab” a:la:sio:.

⁶ A:la:fo:ko:lo: Sakias e bo:e tinda:sa:ga:, e sagala:liki Ya:suwo: e aya tililia:gane.

⁷ Ko:sega kaluka:isaleyo: a:no: ba:da:sa:ga:yo:, iyo: mo:beaki, sada:dakiyo: a:la:sio:, “Ya:suwo: mogago:lo: dimida:sen kaluwa: aya mageso: mesa:ni ha:nab” a:la:sa:la:li ane.

⁸ Sakias e kagayakiyo: Ya:sumo:wo: a:la:sio:, “Kalu Alan, ge dabuma. Mole nilo: delen a:no: usa aloba:da:sa:ga:, hebo: kelego:lo:ma kalumo: sagama:no. A:la:ta:ga: kalu nolba: mole ko:lo: nilo: dikili sa:lakilo: afale dia:len a:no:, a:ma:la:bo: ininbo:wo: fa:la:da:in a:dugumia:nigo:l.”

⁹ A:la:sa:labiki Ya:su eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Kalu welo: Ablahama: eso:lo: ko:lo:, o:go: a we-namilo: ta:sen kalu i a:no: Gode eyo: a:ma:la: a:gasiliab.

¹⁰ Mo:wo: Kalule Dowo: mio: we, kaluka:isale sulu ane a:no: keda:sa:ga:, a:ma:la: gasi sa:la:ma:ni mio:.”

Nanog dian kalu do:la:fo: a:na bale sio:

Madi 25.14-30

¹¹ Kaluka:isale kegeo: a:no: Ya:suwa:lo: to wida:lab a:no: da:da:labikiyo:, Ya:su eyo: bale sio: nowo: imo:wo: a:na wido:. Elo: bale sio:wo: mo:wo: we. E Ya:lusalemo: ko:na:ma fa:la:dowabikiyo:, iliyo: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:len a:no: bo:bo:ge a:naka fa:la:doma:nigab a:la:asulabiki, Ya:su eyo: imo:wo: to we a:na bale sio:.

¹² Ya:su eyo: a:la:sio:, “Wi alando: di kalu nowo: ene heno: ta:ta:sa:ga:, misa: kalu alan doma:ni, ko:na: hen nowa ane. A:la:ta:ga: tif amio: e a:ma:la: a:mia:no: a:la:asulufo:liki ane.

¹³ E ha:na:nikiyo:, ene nanog dian kalu do:la:fo: nolo: ho:le kegea:sa:ga:yo:, imo:wo: mole us go:l amilo: dimido: a:no: imilig imilig a:la: sagali-takiyo: a:la:sio:, ‘Gio: mole we dia:sa:ga:yo:, ne o:mia:nigab a:namio: mole we anama:ki nanogo: dimida:lubi’ a:la:sio:.

¹⁴ Ko:sega e ha:na:sa:ga: dotabikiyo:, ene amisa:n amilo: kaluka:isale iliyo: e mada mo:asulaki, ‘Niliyo: kalu we nili misa: kalu alan doma:kiyo: mo:asulaka:’ a:la:sa:ma:ni hamana:ki, tolo: sa:ma:no: kalu nolo: hen ko:na: elo: sab a:na iliga:fo:.

¹⁵ Tif amio: e misa: kalu alan dota:ga:, ene hena a:ma:la: ya:sa:ga:yo:, ene nanog dian kalu molelo: sagalifa: a:no: elo:wa mena:ki ho:ido:. Ina:li ina:lilo:wa:lo: nanog dimido: amilo: mole fa:la:dowo:wo: o:biba:so: a:la:dabu ba:ba:.

¹⁶ “Nanog dian kalu agel a:no: dasila:sa:ga: a:la:sio:, ‘Kalu Alan, mole imilise gilo: nemo:lo: dimi a:ma:yo: nilo: nanog dimido: a:namio:, mole us go:l amilo: dimido: agelo:wo: do:la:fo: ko:lo: fa:la:dowo:.’

¹⁷ A:la:sa:labiki, misa: kalu alan eyo: emo:wo: a:la:sio:, ‘Nanog kalu nafale giyo: nanogo: kobale dimido:. Giyo: ha:lu kelego: we nilo: asulab au kudu ha:naki dinafa bo:fo:len ko:lo:, niyo: amisa:n alan do:la:fo: a:no: gi bo:fo:melea:ki ta:fa:no:’ a:la:sio:.

¹⁸ “Nanog dian kalu andeb a:no: dasila:sa:ga: a:la:sio:, ‘Kalu alan, mole imilise gilo: nemo:lo: dimi a:ma:yo:, mole us go:l amilo: dimido: agelo:wo: bila:fo: ko:lo: fa:la:dowo:.’

19 A:la:sa:labiki Kalu alan eyo: emo:wo: a:la:sio:, 'Niyo: amisa:n alan bila:fo: a:no: gi bo:fo:melea:ki ta:fa:no:' a:la:sio:.

20 "A:la:ta:ga: ami, nanog dian kalu nowo: dasila:sa:ga: a:la:sio:, 'Kalu alan, mole gilo: nemo:lo: dimi a:no:, niyo: helebeso:ga asola:sa:ga:, wo:no:le difa: ko:lo: mole weno:ko: go:no:n dima.

21 Ge halaido: kalu. Kelego: gilo: mo:difa: a:no: gi ka dia:sen. A:la:ta:ga: ma:no: gilo: mo:gelo: a:no:lo:, gi ka tula:sen. A:la:fo:ko:lo: ne ge tagilab.'

22 A:la:sa:labiki kalu alan eyo: emo:wo: a:la:sio:, 'Ge nanog dian kalu mogago:. Go:no:ndo: to sa:lab a:na ilikiyo:, niyo: ge a:na aloba:ma:no:. Ne halaido: kalu ko:lo:, nilo: mo:difa: a:no: ka diaki, ma:no: nilo: mo:gelo: a:no:lo:, niyo: ka tula:sen a:la:bo: giyo: asulo:.

23 A:la:fo:ko:lo: ge a:no: asulakiyo:, ni moleyo: ba:ng amio: wangabi mo:difa:yo:? Giyo: a:la:dimido: kibo:bowo:, ne a:ma:la: yakiyo:, mole heb a:fa:la:dowo: a:no: no:no:n dimo:lo.'

24 A:la:sa:la:sa:ga:yo:, eyo: kaluka:isale anib amilo: kagafo:lab imo: sa:laki, 'Giliyo: kalu wema:lo: mole dia:fo:len a:no: asulia:sa:ga:, kalu mole us go:l amilo: dimido: do:la:fo:lo: da:lab a:ma:lo:wa gasalifoma.'

25 A:la:sa:labiki iliyo: a:la:sio:, 'Kalu alan, eyo: mole us do:la:fo:wo: o:ma da:labo:lo:ka:.'

26 A:la:sa:labiki, Kalu alan eyo: a:la:sio:, 'Kaluka:isale abeyo: asulo:wo: hebo: dowalega, Gode eyo: emo:wo: asulo: nolo: a:dimia:ib ko:lo:, e asulo:wo: alande doma:ib. Ko:sega kaluka:isale

abeyo: asugdo:ma dowab a:no:, asulo: ha:lu e amilo: delen a:no:, tambo a:ma:la: dila:ma:ib.

²⁷ Ko:sega kaluka:isale ne ili misa: kalu doma:kilo: mo:asulab a:no:, ne o:lia:lo: giso: i o:m. A:la:fo:ko:lo: i a:no: tililia: ya:sa:ga:, ni milif wena sana soma.’”

Ya:suwo: misa: kalu o:ngo: dota:ga:, Ya:lusalem a:na tiane

Madi 21.1-11, Mak 11.1-11, Yo:n 12.12-19

²⁸ Ya:su eyo: bale sio: a:no: wida:sa:ga: eletakiyo:, Ya:lusalem tog a:namio: egele fa:la: ha:naki, e tamita:ga: ane.

²⁹ Ya:su e O:lif misio:lo: a:lab anib a:namilo:, Ba:tani o:lia: Befage o:lia: amisa:n a:la: a:na ko:na:ma fa:la:dowo:. E a:na fa:la:dowakiyo:, enedo: tili wida:sen kalu a:la: nowo: tamin doba:da: hamana:ki iliga:fa:nikiyo: a:la:sio:,

³⁰ “Ga:go: tamina ha:na:sa:ga:, amisa:n ga:gdo: ha:na:no: doba:da: a:na ti ha:nakiyo:, donki kalofu nowo: kaluwo: wa:l a:namio: o:semo: sa:sen a:no: a:na galo alifo:lana ba:ba:ib. A:no: ba:da:ga:yo:, ga:go: donki a:no: fagela:sa:ga:, tililia: ya:bi.

³¹ Kalu noma:yo: ‘Ga:go: donki kalofu ko wagama:ni fagelaya?’ a:la:sa:lalega, gaino: ‘Kalu Alana:yo: donki we nanog dia:no:wo: dowab’ a:la:sa:la:bi.”

³² A:la:fo:ko:lo: a:la:yo: tigini ha:na:sa:ga: ba:ba: amio:, Ya:suwa:lo: sio: o:leau ka eleno:lo:bi ba:ba:.

³³ A:la:yo: donki a:no: fagela:lana, o:lo: biso: i a:ma:yo: a:la:mo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Donki ko waima:no: ko:lo: fagelaya?”

³⁴ A:la:sa:labiki a:la:ma:yo:, “Kalu alana:yo: donki ko nanog dia:no:wo: dowab” a:la:sio:.

35 A:la:ma:yo: donki kalofa a:no: Ya:sulo:wa tililia: ya:sa:ga:, so:g a:la:ma:lo: wa:l amilo: sa:ga:lan a:no: donki fa:sa: wa:la fele alita:sa:ga:yo:, Ya:su e donki wa:la mesea:ki, gasilia:ga: a:na ta:fo:.

36 E donki wa:la asita:ga: ha:nab amio:, kaluka:isaleyo: inin so:g wa:l amilo: sa:ga:lan a:no: elo: yab tog a:na fela:li ane.

37 O:lif misio:wa a:la:ta:ga: ti ha:na:no: dowabikiyo:, elo: kudu ha:na:sen kaluka:isale modo: iliyo: molo ha:na:no: ba:ba: a:no: ko:lo: asulakiyo:, sagala:liki Godeya: wiyo: ogolo ho:le sa:laki wabuda:i ane.

38 Iliyo: wabudakiyo: a:la:sio:,
 “Misa: kalu alan we, Gode Alana: wiya a:la:ta:ga: mio: ko:lo:,
 niliyo: sagala:liki, Godemo: mada o:m a:la:so:lo:l.
 Hebene a:namio: ha:salo: mesa:no: man a:no: ilil-ifo:lab ko:lo:,
 Godeya: wiyo: iwalu duluba:niki.”

39 Kaluka:isale kegeo: a:namio: Fa:lisi kalu nol a:ma:yo: Ya:sumo:wo: a:la:sio:, “Widan kalu, go:no:ndo: tili wida:sen kalu ko to wengo:wo: sa:labena:ki giyo: kama!”

40 A:la:sa:labiki Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Niyo: gimo:wo: hendele so:lo:l. Iyo: ko:lo: hela:fo: kibo:bowo:, u wema:yo: towo: halaido: sa:mabe” a:la:sio:.

Ya:suwo: Ya:lusalem asulaki ya:lo:

41 Ya:suwo: Ya:lusalemo: ko:na:ma fa:la:dowaki ba:da:sa:ga:yo:, e a:na ya:lo:.

⁴² E ya:laki a:la:sio, “O:g ho:len wenamio: gio: ha:salo: mesa:no: man a:no: mo:asulo:lo:biki, ne nofolaki ya:lo:l. Ko:sega o:go: asulo: a:no: gilo: amio: wo:no:le da:lab.

⁴³ Tif amio: kelego: we gelo:wa fa:la:doma:ib. Gis kalu iyo: gi amisa:na fa:la:dota:ga:, ilif anib amio: heno: dibida:i ha:na:la:ga: galila:takiyo:, gis kalu iliyo: gi amisa:no: bana galila:fo:lalikiyo:, gio: mo:sili handaloma:ib.

⁴⁴ Iliyo: amisa:n ge bidilaki, so:wa gi us-amilo: elen a:no:lo: yasalakiyo:, uwa:lo: tolo: a:no: a:la:ta:ga: ayo: tambo mula:lia:ga: buluga:fa:ib. Gode eyo: gio: asuwa:taki a:ma:la: gasilima:kiyo: fogo: dimi ko:sega gio: mo:fanda asululi ko:lo: a:no: fa:la:doma:ib.” Ya:su e ya:lakiyo: a:la:sio:.

Ya:su eyo: Godeya: malilo: ayamilo: kelego:lo: kililia:len kalu i a:no: o:luso:no:

Madi 21.12-17, Mak 11.15-19, Yo:n 2.13-22

⁴⁵⁻⁴⁶ Ya:su e Godeya: malilo: alo: a:lab amilo: ilif tolo: us a:na ti ha:na:ga:yo:, kelego:lo: kililia:len kalu iyo: o:lusa:ndakiyo: imo:wo: a:la:sio:, “Tamin amio: Godeya: bugo: amio: a:la:sa:sa:lo:, ‘Ni a we nemo:lo: dulugu sa:la:mela:no: a doma:ib. Ko:sega giliyo: a we afalo: dian kaluwa: a o:ngo: doma:ki dimidakigab,’ ” a:la:sio:.

⁴⁷ Ho:lono: tambowo: Ya:su eyo: Godeya: malilo: ayamio: towo: wida:len. Ko:sega Godemo:lo: bobalo: so:mea:sen misa: kalu i o:lia:, elelo: wida:sen kalu i o:lia:, a:la:ta:ga: Yu misa: kalu i o:lia:ma:yo: Ya:su e sana soma:no: a:la:liki togo: keda:li elen.

⁴⁸ Ko:sega kaluka:isaleyo: tambo elo: to widab a:no: mada sagala:li iligi da:dabiki, misa: kalu iliyo: e sana soma:no: tog nowo: mada mo:ba:ba:

20

*Ya:su e wi alano: abe dimiya:le a:la:dabu kedo:
Madi 21.23-27, Mak 11.27-33*

¹ Ho:len no amio: Ya:su e Godeya: malilo: a tolo: us a:namio:, Godeya: to nafayo: kaluka:isalemo: sa:la:liki wida:labikiyo:, bobalo: so:mea:sen misa: kaluwo:lo:, eledo: wida:sen kaluwo:lo:, a:la:ta:ga: Yuwa: misa: kalu i o:lia:yo: Ya:sulo:wa ya:sa:ga:, emo:wo: a:la:sio:,

² “Nanog gilo: dimida:lab a:no:, abe wiya iliki dimidaya? Ge abe iliga:tabi dimidaya?”

³⁻⁴ A:la:dabu ba:dabiki Ya:su eyo: imo:wo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Niyo:lo: to nowo: gimo:wo: dabu ba:ba:nigo:l. Yo:na:lo: ho:n amilo: to:lola:len man a:no:, eyo: o:ba a:la:ta:ga: diya:le? A:no: Hebene a:la:ta:ga: mio:wa:le, mo: kaluwa a:la:ta:ga: fa:la:dowo:wa:le? Giliyo: nemo:wo: a:ma:la: sama.”

⁵ Ya:su eyo: a:la:sa:labiki, iliyo: a:ma:la:bo: waga sa:ma:no:wa:le a:la:liki, egele nenelakiyo: a:la:sio:. “Niliyo: ‘Man a:no: Hebene a:la:ta:ga: mio:’ a:la:sa:lalega, Ya:suwa:yo: nimo:wo: a:la:dabu ba:ba:ib, ‘Gio: e amio: waga mo:tili dabuwo:?’ a:la:sa:ma:ib.

⁶ Ko:sega kaluka:isaleyo: tambo Yo:n e Godeya: dinali sa:lan kalu a:la:tili asulufo:lab ko:lo:, niliyo: ‘Man a:no: henfelo: kaluwa a:la:ta:ga: fa:la:dowaka:’ a:la:sa:lalega, iliyo: nio: uwa: agodaki sana soma:ib.”

7 A:la:nenela:sa:ga:yo: Ya:sumo:wo: a:la:sio:,
 “Yo:na: halaido: we o:ba diya:le nio: babalab.”

8 A:la:fo:ko:lo: Ya:su eyo: a:la:sio:, “A:la:galega
 niyo:lo: nanog nilo: dimida:len a:no:, wema:
 wiya iliki dimida:len a:la:bo: gimo:wo: mo:fanda
 sa:ma:no:.”

*Egelo:lo: bo:fo:len kalu mogago:wa bale sio:
 Madi 21.33-46, Mak 12.1-12*

9 Ya:su eyo: kaluka:isalemo:wo: bale sio: to
 nowo: widaki a:la:sio:, “Hendo: biso: kalu nowo:
 waino: gele alita:ga:, kalu nolbo: bo:fo:melea:ki
 ta:fo:. A:la:ta:ga: e ko:na: hen nowa ha:na:sa:ga:,
 ho:lenu: modo:wo: a:na sen.

10 Waina: folo: tuma:no: ho:lenu: dowabikiyo:,
 hendo: biso: kalu eyo: fo nolo: enedo:wa
 dia:mena:ki, ene nanog dian kalu nowo: ilo:wa
 iliga:fo:. Kalu a:no: a:na fa:la:dowo: ko:sega,
 egelo:lo: bo:fo:len kalu iliyo: e yame tandea:sa:ga:,
 e hendo: biso:lo:wa a:ma:la: madali iliga:fo:.

11 “A:la:ta:ga: hendo: biso: eyo: nanog kalu
 nowo: wa:ka iliga:fo: ko:sega, iliyo: kalu a:no:
 yame tandea:sa:ga:, sasedeaki sendelo alifa:
 ko:lo:, e a:ma:la: madali hamana:ki iliga:fo:.

12 A:la:go:lo:biki, hendo: biso: kalu eyo: nanog
 kalu asol a:no: a:na iliga:fo:. Kalu a:no: alan mada
 yame tandea:sa:ga:, ha:la:ya sandifo:.

13 A:la:fo:ko:lo: hendo: biso: eyo: a:la:sio:,
 ‘Niyo: waga dimidama:no:wa:le? Niyo:
 a:la:dimidama:nigo:l. No:no:n so:wa ha:fo:lo:
 disa: a:no: ko:lo: iliga:fa:nigo:l. Iliyo: ni so:wa we
 iligi ba:da:sa:ga: kudu ha:na:iba:le?’

14 Ko:sega egelo:lo: bo:fo:len kalu iliyo: ene so:wa a:no: ba:da:sa:ga:yo:, egele nenelaki a:la:sio:, ‘Ene so:wa imilig yab wema:yo: iyayo: sowalikiyo: dabuno: e tambo dia:ib. Dabun a:no: nili dia:no: ko:lo: e sana soma:niki.’

15 A:la:sa:la:sa:ga:yo: iliyo: e ta:lia:sa:ga:, egelo: ha:la:ya sanditaki, a:na sana sowo:.”

Ya:su eyo: to a:na edakiyo:, kalu kegeo: o:mo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “A:la:galega, hendo: biso: a:ma:yo: egelo:lo: bo:fo:len kalu i o:mo:wo: waga dimidama:iba?

16 Hendo: biso: e ya:ga:yo:, egelo:lo: bo:fo:len kalu a:no: tambo yasala:sa:ga:, wain egelo: a:no: kalu nolbo: dimia:ib.” Iliyo: Ya:suwa:lo: to sa:lab a:no: da:da:sa:ga:yo: a:la:sio:, “A:la:bo: mada mo:fa:la:doma:ki asulo:l.”

17 A:la:sa:labikiyo: Ya:su eyo: iyo: tigni ba:da:sa:ga:, imo:wo: a:la:sio:, “Giliyo: a:la:asulufo:lalega, Godeya: bugo: amilo: to sa:sa:lo: we ha:go: o:b ko:lo: sio:wo:?

“U ko:lo: alo: dian ililo: mo:beakilo: sandifo: a:no:, o:go: ayo: halaido: dofo:melea:kilo: u wa:la:b ko:lo: fa:la:dowo:wo: o:m.’

18 Kaluka:isale o:ba:le u a:na ifikidakilo: u wa:l amilo: tulu alilab a:no:, e kiyo: go:go:bela:ma:ib. A:la:ta:ga: kaluka:isale o:ba:le u we tinda:ga: e wa:la ti alilalikiyo:, u a:ma:yo: e tambo mula:la:ma:ib.” Ya:su eyo: imo:wo: a:la:wido:.

19 Elelo: wida:sen kalu i o:lia: bobalo: so:mea:sen misa: kalu i o:lia:ma:yo: Ya:suwa:lo: bale sa:lab a:no: iyo: ko:lo: sa:lab a:la:asulaki, iliyo: Ya:suwo: wigibo a:naka ta:lia:sa:ga:

mo:walilima:no: asulo:. Ko:sega iliyo: kaluka:isale kegeo: a:no: tagilaki kata:fo:.

Moleyo: Sisamo: dimia:no:wa:le a:la:dabu ba:ba: Madi 22.15-22, Mak 12.13-17

²⁰ A:la:fo:ko:lo: iliyo: Ya:suwa:lo: dimidab a:no: bo:fo:liki, elo: to sa:lab a:no: ka:la:gedema:ki, kalu nolo: a:na iliga:fo:. Iyo: Ya:suwa:lo: to widab a:no: hendele da:ba:ni yab a:la:asuluma:ki go:, ko:sega iliyo: Ya:suwa:lo: to imilig hala sa:lab nowo: da:da:sa:ga:yo:, gamani misa: kaluwa: dagiya dia:ta:sa:ga:, eyo: Ya:suwo: mo:walilima:ki a:na dimido:.

²¹ A:la:go:ko:lo: iliyo: Ya:sumo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Widan kalu, nili asulakiyo:, ge to hendele sa:laki wida:sen a:la:asulo:. Giyo: wilo: kalumo:wo:lo:, wilo:ma kalumo:wo:lo: man imilise a:la:ka dimida:sen. Godeya: mano: giyo: digalo:le wida:sen. A:la:fo:ko:lo: niliyo: gemo:wo: we au dabu bo:do:l.

²² Niliyo: Loma: gamani kalu alan, Sisa o:mo:wo: takis moleyo: dimia:no:wo: o:liya:le?”

²³ A:la:dabu ba:dabiki, Ya:su eyo: ililo: madali dikidakilo: dimidab a:no: fanda ba:da:sa:ga:yo:, imo:wo: a:la:sio:,

²⁴ “Loma: mole us nowo: nemo:wo: walama. Mole wema: wa:l amio: abe wo:lokano:lo:bo?: A:la:ta:ga: mole wa:l amilo: wi sa:sa:lo: a:no: abeno:lo:bo:?” Iliyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Sisa eno:.”

²⁵ A:la:sa:labiki, Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:, “A:la:fo:ko:lo: kelego: Sisa elo:wo:, a:ma:la:

Sisamo: dimia:bi. A:la:ta:ga: kelego: Gode elo:wo:, a:ma:la: Godemo: dimia:bi” a:la:sio:.

²⁶ A:la:fo:ko:lo: iliyo: Ya:suwa:lo: to kalab amilo: sa:lab a:ma:yo: e mo:ta:lia:no: dowo:. Elo: a:ma:la:lo: sa:lab a:no: iliyo: molo asulaki hela:fo:.

Sowo: kaluwo: dasima:nigab a:no: wagama:iba:le?

Madi 22.23-33, Mak 12.18-27

²⁷ Sadusi kalu iliyo: tili asulakiyo:, sowo: kaluwo: a:ma:la:yo: mada mo:dasima:ib a:la:asula:sen. A:la:fo:ko:lo: iyo: nolo: Ya:sulo:wa ya:sa:ga: a:la:dabu ba:ba:.

²⁸ “Widan kalu, mo:lu Mo:sa:s elo: ele nimo:lo: sa:sa:li me a:ma:yo: a:la:sio:, ‘Kalu nowo: so:walo: mo:sa:la:li ka sowalega, kalu sowo: a:ma: ga sa:ba:lo: a:no:, ene aowa: mada dia:ib. A:la:ta:ga: kalu sowo: a:ma: wiyo: mo:elema:ki, aowa: inga sa:ba:lo: a:no: ene dia:sa:ga: so:wa sa:la:liab a:no:, ao sowo: a:ma:no: doma:ib.’ Mo:sa:s eyo: a:la:saefa:.

²⁹ Nio: a:no: ko:lo: da:feaki maloloma:nigo:l. Kalu noma:yo: kalu so:wayo: doma:la:fo: ko:lo: sa:la:li. Ao wa:la:bo: gayo: di, ko:sega e so:wayo: mo:sa:la:li ka sowo:.

³⁰⁻³¹ Ga sa:ba:lo: a:no: wa:la:ba: fa:s a:ma: a:di, ko:sega elo: so:walo: mo:sa:la:li ka sowabiki, ao asol a:ma:yo:lo: a:la:ka dimido:. Ao i doma:la:fo: a:no: tambo ga imilise a:no:ko: dia:li ane ko:sega iyo: tambo so:walo: mo:sa:la:li ka danili.

³² Tif amio: ga a:no:lo: sowo:.

³³ Kalu doma:la:fo: a:ma:yo: ga imilig a:no:ko: dia:i ane. A:la:fo:ko:lo: kalu sowo:lo: a:ma:la:

dasi alifelab ho:len a:namio:, ga a:ma: indeyo: o:b doma:iba?”

³⁴ Iliyo: a:la:dabu ba:dabiki, Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “O:g henfelo: wena silikiyo:, kaluwa:yo: gayo: diaki a:la:ta:ga: gayo: kalulo:wa ha:na:lab.

³⁵ Ko:sega tif amio: kaluka:isaleyo: a:ma:la: dasila:sa:ga:lo: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: hen a:namio: o:li mia:ib a:la:do: asulakilo: da:feyo: kaluka:isale i a:no:, kaluwa:yo: gayo: mo:diaki, a:la:ta:ga: gaya:lo: kaluwo: mo:ha:na:ib.

³⁶ Mo:wo: iyo: ma:mula: kalu sab o:leo:ngo: dowaki, wa:kabiyo: mada mo:soma:ib. Gode eyo: iyo: a:ma:la: a:dasi alifa:ib ko:lo:, iyo: Godeya: so:wale doma:ib.

³⁷ Ko:sega i amilo: de wa:sowa sasada:lab malolo: a:no: Mo:sa:s eyo: sa:sa:lo: ko:lo:, malolo: a:ma:yo: sowo: kaluka:isaleyo: hendele a:ma:la: a:dasima:ib a:la:li widaki go:. Mo:sa:s eyo: malolo: a:no: sa:sa:lab amio:, Ablahamo:, Aisa:go:, Ya:kobo: i a:no: mo:lu sowo: ko:sega, Mo:sa:s eyo: Alano: da:feakiyo: a:la:sa:sa:lo:, ‘Ablahama: Gode, Aisa:ga: Gode, a:la:ta:ga: Ya:koba: Godeyo:’ a:la:sa:sa:lo:.

³⁸ Gode e kalu sowo: a:ma:no:ma. Gode e kalu mela:no:lo: a:lab a:ma:no:. A:la:fo:ko:lo: ene kaluka:isale sowo: a:no: mada a:ma:la: dasila:sa:ga:, e ha:ga mela:no: mesa:ib.”

³⁹⁻⁴⁰ Ya:su eyo: a:la:widabikiyo:, kalu kegeo: a:no: tambo tagilaki wa:kabiyo: mo:dabu kedo: ko:lo:, elelo: wida:sen kalu nolba:yo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Giyo: to ko nafale sa:lab.”

*Godeya:lo: Da:feyo: kaluwo: o:ba
Madi 22.41-46, Mak 12.35-37*

⁴¹ Ya:su eyo: imo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Kalu nolba:yo: Godeya:lo: Da:feyo: kalu a:no: Da:ibida: inso: a:la:sio: ko:lo:, a:no: mo:wo: waga asulaki sio:wo:?”

⁴²⁻⁴³ Gisalo: bugo: a:namio: Da:ibid eneno: a:la:sio:,

“Gode Alan eyo: ni Alanbo: sa:lakiyo:,

‘Niyo: gis kalu gilo:wo: gi ha:g amio: semo: difa: amio:,

Nani bo:fo:mela:niki, ge ne dagi ililiba mesa:ni mena.’

⁴⁴ Da:ibid eyo: Godeya:lo: Da:feyo: kalu a:no: ‘ni Alan’ a:la: da:feyo: ko:lo:, kalu a:no: Da:ibida: inso:ka: a:la:bo: waga sa:laba:le?”

Ya:su eyo: hagugo: towo: sio:

Madi 23.1-36, Mak 12.38-40, Luk 11.37-54

⁴⁵ Kaluka:isale kegeo: a:no: da:da:labikiyo:, Ya:su eyo: enedo: tili wida:sen kalumo:wo: a:la:sio:,

⁴⁶ “Gio: elelo: wida:sen kaluwa: man a:no: dinafa aloba:daki, kudu ha:na:so:bo. Iyo: helebeso:go: mada nafale tigilo: sa:ga:lela:sa:ga:yo:, kalu nolba:yo: e momado: a:no: ba:da:sa:ga:, iyo: wabulumaki, kegea:sen hen a:na sia:mela:no: asulab. Tolo: wida:sen ayamio:lo:, ilo: mesa:no: i fofodo:wo:lo: ko:li nafale nowa mesa:no: asulab. A:la:ta:ga: ma:no:wo: alan ma:niki kegeakiyo:, iyo: kalu alando: sa:sena mesa:no: asulab.

⁴⁷ Iliyo: ga sa:ba:lo: i a:no: dikida:sa:ga:, a ililo:wo: afale dia:sen. A:la:ta:ga: kalu nolba:yo: iyo: nafa kalu a:la:bo:ba:ki, Godemo: dulugu sa:lakiyo:, towo: sambo sa:la:sen. A:la:fo:ko:lo: kalu a:la:do: dimida:lab o:mo:wo: mada alan falasila:ma:ib.”

21

Ga sa:ba:lo:wa: mole to:lolo:

Mak 12.41-44

¹ Ya:su e Godeya: malilo: aya iliki bo:fo:len amio:, moleyo: modo:lo: delen kaluka:isale iliyo: ini moleyo: go:fo: amilo: bobalo: to:lola:len a:na to:lola:labi ba:ba:.

² E bo:fo:len amio:, ga sa:ba:lo: imilig noma:yo: e wilo:ma ko:lo: mole us a:la: a:no:ko: to:lolabi ba:ba:.

³ Ya:su eyo: a:la:sio:, “Niyo: to we gimo:wo: hendele sa:ma:nigo:l. Ga sa:ba:lo: wema:lo: mole to:lolab we, nolba:lo: alan dimiab a:no: e tiniab.

⁴ Kaluka:isale moleyo: modo:lo: delen iliyo:, mole ililo:wo: alobanalia:ga:, heb alano: inino: dia:taki, heb nolo: a:na to:lolab. Ko:sega ga sa:ba:lo: eyo:, mole ha:lula:su enedo: ma:no: kililia:no: delen a:no:ko: tambo dia:sa:ga: to:lolab.”

Henfelo: we elema:nigalikiyo: hida:yo:wo: alan fa:la:doma:ib

Madi 24.1-14, Mak 13.1-13

⁵ Tiliwida:sen kalu nolba:yo: Godeya: malilo: a di a:no:ba:da:sa:ga:yo:, u nafaleya:lo: a di a:no:lia:, kaluka:isaleya:lo: boba kelego: nafale ko:lo: a

momade alifelema:kilo: dimi a:no:lia: ba:dakiyo:
nenelo:. Ko:sega Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:,

⁶ “O:go:do: gililo: ba:dab we, tif amio: a we
tambo bidi ha:naki, u noma: wa:l amilo: dinafa
a:lab we aumbo: mada mo:doma:ib.”

⁷ Ya:su eyo: a:la:sa:labiki, kaluka:isale nolba:yo:
a:la:dabu ba:ba:, “Widan kalu, gilo: sa:lab we
ho:lenu: iga:sa fa:la:doma:iba? Ho:len a:no:
ko:na:ma fa:la:doma:nigabo:lo:b a:la:bo:, niliyo:
waga ele ba:ba:no:wo:?”

⁸ Ya:su eyo: a:ma:la: sa:laki, “Kalu nolba:lo: to
dikili sa:lab a:ma:yo: gio: hala tililia: ha:nabena:ki,
dinafa bo:fo:lubi. Mo:wo: ni wiya a:la:ta:ga:yo:,
kalu modo:wo: ya:siakiyo: ‘Godeya:lo: Da:feyo:
kaluwo: ne’ a:la:sa:laki, a:la:ta:ga: ‘Ho:lenu: o:go:
fa:la:doma:nigab’ a:la:sa:lalikiyo:, giliyo: ililo:
sa:lab a:no: tilida:da:so:bo.

⁹ Gio: ‘hen no o:lia: bubo:wo: alan fa:la:dowaka:’
a:la:ta:ga: ‘kalu nolo: gamani o:lia: bubaka:’
a:la:bo: da:dalikiyo:, gio: tagila:so:bo! Mo:wo:
dimido: we tamina fa:la:doma:ib, ko:sega
elema:no: ho:lenu: o:g a:namio: bo:ebo:
mo:fa:la:doma:ib.

¹⁰ “Hen no amilo: san o:lia:, hen no amilo:
san o:lia:yo: gis diaki bubo:wo: alan fa:la:dowa:i
ha:na:ib.

¹¹ Hiniyo: mada alan tima:ib. Hen ko:li ko:lilo:
wenamio: walafo: alan fa:la:doma:ib a:la:ta:ga:
egelo:wo: mo:fa:la:ndaliki, kaluka:isaleyo:
maiyo:wo: alan doma:ib. Gio: tagima:kiyo:,
akin halonamio: ele ba:ba:no:wo: ko:li ko:lilo:
ka fa:la:doma:ib.

12 “Ko:sega kelego: a:no: semo: fa:la:dowalikiyo:, kelego: nolo: tamina fa:la:doma:ib. Ni wiyo: gili ta:lisab ko:lo:, kalu nolba:yo: gio: ta:lia:sa:ga:, gimo:wo: hida:yo:wo: ko:li ko:lilo: dimia:ib. Iliyo: gio: Godeya: tolo: wida:sen aya mo:walila:sa:ga:, dibolowa to:loma:ib. A:la:ta:ga: gio: tililia: ha:na:sa:ga:, gamani misa: kaluwa: siwa:la ta:fo:liki mo:walilima:ib.

13 Iliyo: gio: mo:walilalikiyo:, gili tilidabu a:no: imo:wo: a:na fanda sa:ma:ib.

14-15 Niyo: gio: mo:walilalikilo: to sa:ma:no: asulo: nafale a:no: gimo: dimia:no: ko:lo:, gili gis kalu iliyo: to gililo: sa:lab a:no: mo:wa:la: sa:ndaki, gililo: to a:no: a:ma:la:bo: mo:sa:ma:ib. A:la:fo:ko:lo: gio: mo:walilab a:namio: o:b sa:ma:no:wa:le a:la:bo: o:g wenamio: kele asulakiyo: to sa:ma:no:wo: dimidalia:so:bo.

16 Gili go:la:yo:, go:wa:yo:, gaowa:yo:, so:lo:wa:yo:, a:la:ta:ga: miliya:yo: iliyo: gio: teledoma:ib. A:la:ta:ga: gio: nolo: sana soma:ib.

17 Gio: ni wiyo: ta:lisab ko:lo:, kaluka:isale tambowa:yo: gimo:wo: kulufa:yo:wo: alan doma:ib.

18 Ko:sega gili misa: fo:n imilig nowo: mada mo:sulufa:ib.

19 Hida:yo:wo: gilo:wa fa:la:dowab amio:, gio: halaido: dowai ha:nalikiyo: mela:no: mela:no: dia:ib.

Ya:lusalemo: bidila:ma:ib
Madi 24.15-21, Mak 13.14-19

20 “Ko:sega gio: gisa: ame kaluwa:yo: Ya:lusalemo: bana gidabiki ba:dakiyo:, Ya:lusalemo: bidila:ma:no: ho:lenu: ko:na:ma fa:la:doma:nigab a:la:asuluma:ib.

21 Dimidab a:no: fa:la:dowalikiyo:, kaluka:isaleyo: tambo Yudia hen amilo: sen a:no: hen misio: nol a:namida: nai ha:na:sia:bi. Kaluka:isale Ya:lusalemdo: sen a:no: ta:ta:ga: ha:la:ya ha:na:bi. A:la:ta:ga: kaluka:isale ha:la: amilo: sen a:no: a:ma:la: amisa:n usamio: tina:so:bo.

22 Ho:len we, Godeya: enedo: wa:dema:no: ho:lenu: o:m ko:lo:, Godeya: ene to sa:sa:lo: a:no: tambo ilili alitaki, kelego: a:no: fa:la:doma:ib.

23 Ho:len a:namio: ka:isale so:walo: alela:sen o:lia:, so:wamo:lo: bolo: mea:lab ka:isale a:no:lia:yo:, mada halaido: doma:ib. Mo:wo: hen wenamio: hida:yo:wo: alan fa:la:dowaki, Gode eyo: kaluka:isale wemo: gadiakiyo: falasila:ma:ib.

24 Gis kalu iliyo: iyo: helebesi sambowa: sana soma:ib. A:la:ta:ga: nolo: ta:lia:sa:ga: madali nanog dima:ki, heno: tambo ami tililia: ha:na:sima:ib. Yu kaluma iliyo: Ya:lusalem amisa:no: wa:la: sa:nda:liki elenu:, ho:len imo:lo: bo:fo:melea:kilo: da:feyo: a:no: edaliki elema:ib.

Kalule Dowo:wo: mia:ib
Madi 24.29-31, Mak 13.24-27

25 “Ho:len a:namio: ofo:, eleyo:, a:la:ta:ga: tamino: a:namio: ele ba:ba:no: ko:li ko:lilo:wo: fa:la:doma:ib. Henfelo: wenamio: so:lu ho:n gomo: alan dibidaki, fowo: alan doma:ib ko:lo:,

kaluka:isale tambowo: babale dowaki kele asuluma:ib.

²⁶ Kaluka:isaleyo: kelego: o:b fa:la:doma:nigaba:le a:la:li kele asulakiyo:, alan tagilaki habaya soma:ib. Mo:wo: akin amilo: kelego: da:lab a:no: tambo ida:li alifelema:ib.

²⁷ O:g ho:len a:namio: Kalule Dowo: e, halaido: o:lia: ho:len fo:fo:lesodo: alan o:lia: kola: wa:la yalikiyo:, kaluka:isaleya:yo: ini siya: ba:ba:ib.

²⁸ Dimido: ko:li ko:lilo: a:no: mo:mo:da fa:la:dowalikiyo:, gililo: ga:li sili alitakilo: gasilia:no:wo: ko:na:ma dowaliki auma:ib ko:lo:, gio: dinafa kagafo:liki alolo bo:fo:lubi.”

Alona:iya bale sio:

Madi 24.32-35, Mak 13.28-31

²⁹ Ya:su eyo: to nowo: bale sa:laki a:la:sio:, “Gio: alona:i o:lia: i nol o:lia: a:no: tambo asuluma.

³⁰ I fo:s ho:giyo: fa:la:dowab amio:, gio: ba:da:sa:ga:yo:, ho:len a:no: imo doma:no:wo: ko:na:ma fa:la:doma:nigab a:la:asula:sen.

³¹ O:leaumbo: nilo: so:lo:l a:no: hendele fa:la:dowaliki ba:dakiyo:, gio: Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:len a:no: ko:na:ma dowab a:la:asuluma:ib.

³² Niyo: gimo:wo: hendele so:lo:l. Kaluka:isale o:gdo: sab we semo:sowo: o:elenka, nilo: so:lo:l we hendele fa:la:doma:nigab.

³³ Henfelo: o:lia: akin o:lia:yo: kelege doma:ib, ko:sega ni towo: mada mo:kelegema:ib.

Dinafa yasita:bi

³⁴⁻³⁵ “Gio: ginina:ma:la:yo: dinafa bo:fo:lubi. Gio: aluna: ho:n na:sa:ga:lo: no:nolakilo: dimidan

man a:no:lia:, a:la:ta:ga: gili do:mo:wa:lo: tili doma:no: kele asulan man a:no:lia:yo:, gili asulo: amio: go:lulia:sa:ga: dia:foma:kiyo: asula:so:bo. Gio: ko:lo: a:la:dimidalega, dafa amilo: walalan o:leaumbo:, ho:len a:no: gilo: amio: a:la:ka fa:la:doma:ib. Ho:len a:no: kaluka:isale henfelo: wilo: sab a:namio: tambo fa:la:doma:ib.

³⁶ A:la:fo:ko:lo: gio: ho:lenu: tambowo: yasi siliki bo:fo:lubi. Gio: hida:yo: fa:la:doma:nigab a:no: tambo tininila:sa:ga: ga:li doma:ki, a:la:ta:ga: Kalule Dowo: e siwa:l amio: mo:sendelowa kagama:ki, giliyo: Godemo: dulugu sa:la:lubi.” Ya:su eyo: imo:wo: a:la:wido:.

³⁷ Ho:lenu: tambo amio: Ya:su eyo: Godeya: malilo: ayamio: to mano: wida:sen. A:la:ta:ga: ho:lenu: tambo ga:lo dowab amio:, e a:ma:la: ha:na:sa:ga:, nuluwo: e O:lif misio: a:na doma:ni ha:na:sen.

³⁸ Ho:lenu: tambo kea:foleyo: kaluka:isaleyo: Ya:suwa:lo: Godeya: malilo: ayamio: to man widab a:no: da:ba:ni ya:sen.

22

Yudas eyo: Ya:suwo: teledoma:no: a:la:saefa:

Madi 26.1-5,14-16, Mak 14.1,2,10-11, Yo:n 11.45-53

¹ Falawa Mosolo: dowo:fa: sagalo: ho:len a:no:, nowo: wiyo: Tinio: Asulo: Ma:no: ho:len, a:no: ko:na:ma fa:la:dowo:.

² Godemo:lo: bobalo: so:mea:sen misa: kalu i o:lia: elelo: wida:sen kalu i o:lia:ma:yo:, kaluka:isaleyo: tagilaki, Ya:suwo: ta:lia:sa:ga: sa:mba:niki togo: wo:no:le kedo:.

³ Yudas Iskaliot e Ya:suwa:lo: tili widan kalu nowo: e ko:lo:, o:g a:namio: Sa:da:na:yo: eya tina:sa:ga: dowo:.

⁴ Yudas e ha:na:sa:ga:, bobalo: so:mea:sen misa: kalu i o:lia: da:la:di kalu malilo: alo: bo:fo:lowan ilo: a:na fa:la:dota:ga:, elo: Ya:su teledoma:no:wo: a:na nenelo:.

⁵ Iyo: Yudas elo: to saetab a:no: da:da:sa:ga: sagalakiyo:, moleyo: emo:wo: dimia:no: dinali sio:.

⁶ Yudas eyo: towo: i o:lia: saetakiyo:, eyo: Ya:suwo: kalu noldo:ma ina:li dowab ami teledoma:no: a:la:li togo: keda:li elen.

Tinio: Asulo: Ma:no:wo: dimidaifa:ni ane

Madi 26.17-25, Mak 14.12-21, Yo:n 13.21-30

⁷ Falawa Mosolo: Dowo:fa: sagala:sen ho:len a:namio:, Isolael so:lo: tambowa:yo: sibi inso:wo: ina:li ina:lila: sa:nda:sen ko:lo:, ho:len a:no: a:na fa:la:dowo:.

⁸ A:la:fo:ko:lo: Ya:su eyo: Bida o:lia: Yo:n dia:yo: iliga:takiyo: a:la:sio:, “Nio: Tinio: Asulo: Ma:no: a:no: ma:no: ko:lo: dimidaefa:ni, ga:go: tamina hamana.”

⁹ A:la:sa:labiki emo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Giyo: naino: ma:no:wo: o:ba dimidaefoma:ki asulaba?”

¹⁰⁻¹¹ A:la:sa:labiki eyo: a:la:mo:wo: a:la:sio:, “Ga:go: ha:na:sa:ga: Ya:lusalem amisa:na tinakiyo:, kalu nowo: ho:no: go:fo: ami wasulia:ga: dia:ha:na:lana a:na galilia:ib. Ga:go: e ha:nab au kudu ha:na:sa:ga:yo:, e a usa tinalikiyo:, gaino: alo: biso:mo:wo: a:la:sala:bi, “Widan kaluwa: sa:lakiyo:, “Niyo: no:no:ndo: tili wida:sen

kalu o:lia:lo: Tinio: Asulo: Ma:no: ma:no:wo: ayo: galala: o:bamida: ma:no:wa:le?" a:la:dabu ba:da:bika:labe.'

¹² Gaino: a:la:sa:lalikiyo:, eyo: galala: alan wa:l amilo: nowo:, mesa:no: kelego:wo: tambolo: da:lab a:no: ga:gbo: walama:ib ko:lo:, ga:go: a:na dimidalia:bi."

¹³ Ya:suwa:lo: to sa:lab a:no: da:da:sa:ga:yo:, a:la:yo: a:na ha:na:sa:ga:yo:, Ya:su elo: a:la:mo:lo: sio: aumbo: hendele fa:la:dowo: ko:lo:, a:la:ma:yo: Tinio: Asulo: Ma:no: ma:no:wo: a:na dimidalia:ga: elen.

*Ya:su Asulo: Ma:no: nan man a:no: mo:mo:do:
Madi 26.26-30, Mak 14.22-26, 1Kol 11.23-25*

¹⁴ Tinio: Asulo: Ma:no: ma:no:wo: ofa:siyo: fa:la:dowabiki, Ya:su o:lia: enedo: iliga:felo: kalu i o:lia:yo: ma:no: ma:ni sen.

¹⁵ A:na silikiyo:, Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:, "Ne hida:yo:wo: o:dia:no: ilikiyo:, Tinio: Asulo: Ma:no: we gi o:lia:yo: sagala:li siliki ma:no:wo: alan asulab.

¹⁶ Niyo: gimo:wo: hendele so:lo:l. Niyo: ma:no: we wa:kabiyo: mo:naki, ma:no: a:ma: ha:go: hendeleyo: kalaba fa:la:dowa:sa:ga:, Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:len a:namio:, Tinio: Asulo: Ma:no: ma:no: a:na ma:no:."

¹⁷ Ya:su eyo: a:la:sa:la:sa:ga:yo:, wain ho:n wa:suwo: imilise nowo: dia:sa:ga:, Godemo: mada o:m a:la:sa:la:sa:ga:yo:, imo: a:la:sio:, "Gio: we dia:sa:ga: sagama.

¹⁸ Mo:wo: niyo: to we hendele so:lo:l. Ne wain ho:no: wa:kabiyo: mo:mo:no:ka

a:la:ga:, Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:len a:no: fa:la:dowaliki a:na ma:no:.”

¹⁹ A:la:sa:la:sa:ga:yo: Ya:su eyo: ma:n so:fa: nowo: dia:sa:ga:, Godemo: mada o:m a:la:sa:la:sa:ga:, ma:n a:no: enedo: tili wida:sen kalumo: goloso:go:. A:no: dimiaki a:la:sio:, “Ma:n we no:no:n do:mo:wo: o:m. Ni do:mo: we gi asuwa:foma:ki dimio:l ko:lo:, giliyo: ne asula:likiyo: a:la:dimida:lubi.”

²⁰ A:la:ta:ga: iyo: ma:no: na:sa:ga:yo:, Ya:su eyo: o:leauka dimidakiyo:, wain ho:n wasu a:no: dia:sa:ga:, imo:wo: a:la:sio:, “Wain ho:n we Gode elo: ho:gi dinali saefa:yo: o:m. Ni ho:bo: ko:lo: gi asuwa:foma:kilo: tulu alifelab wema:yo: Godeya:lo: to dinali saefa: a:no: halale alitakigab.

²¹ Ko:sega bo:ba! Nelo: teledoma:ib kalu a:ma: dagiyo: ne o:lia: i fofodo: wa:l wena dia:fo:labi so:lo:l.

²² Kalule Dowo: e tamin amilo: Godeya:lo: dinali saefa: au kudu ha:na:ib. Ko:sega wai, kalu elo: teledowab a:no: hida:yo:wo: alan dia:ib.”

²³ A:la:sa:labiki, enedo: tili wida:sen kalu iliyo: egele nenelakiyo:, kalu we abe dimidama:nigaba:le a:la:nenelo:.

Alandeyo: o:b doma:iba:le a:laki iyo: towa:yo: kego:

²⁴ Ya:suwa: ene tili wida:sen kalu i a:no: usa alobanatakiyo:, “ni wenamio: wabulun alandeyo: abe dia:nigaba:le” a:la:likiyo: egelebo: towa:yo: kego:.

²⁵ A:la:gabiki Ya:su eyo: a:la:sio:, “Henfelo: wenamio: misa: kalu alan iyo: iwalu dowaki, kaluka:isale inido:wo: halaido: bo:fo:len. A:la:ta:ga: inina:ma:la:yo: ‘noldo: asuwa:ta:sen kalu’ a:la:sa:la:sen.

²⁶ Ko:sega giliyo: man o:leo:ngo:wo: kudu ha:na:so:bo. Kalu nowo: gi usamio: kalu alande doma:no: asulalega, e ha:ga down kalu doma. A:la:ta:ga: misa: kalu doma:no: asulalega, e nanogdo: dian kalu o:ngo: dowa:lubi.

²⁷ Kalu alandeyo: o:ba? Ma:no:lo: na:sen kalu o:ma:le mo: nanog dian kalu ma:no:lo: so:mea:sen o:ma:le? Wa:la:bo: ma:no:lo: na:sen kalu o:m. Ko:sega ne gi o:lia: silikiyo:, nanogdo: dian kalu o:ngo: so:l.

²⁸ “Nelo: hida:yo:lo: dia:lab amilo: kagaya:labo: gi o:m.

²⁹ Dowa:yo: kaluka:isalelo: bo:fo:mela:no: halaido: a:no: nemo:lo: dimi o:leaumbo:, niyo:lo: bo:fo:mela:no: halaido: a:no: gimo: dimio:l.

³⁰ Nilo: bo:fo:mela:no: ho:len a:namio:, gio: wilo: dowaki, ma:no:wo: ne o:lia: siliki maiya:ki, niyo: halaido:wo: dimio:l. O:g a:namio: gio: ina:lila: misa: kalulo: sa:sen i fofodo: wa:l a:na siliki, Isolael so:lo: kugula:fo: a:no: gili bo:fo:liki mo:walilima:kiyo:, halaido:wo: gimo: dimio:l.”

Bida eyo: Ya:suwo: gola ba:ba:ib

Madi 26.31-35, Mak 14.27-31, Yo:n 13.36-38

³¹ Ya:su eyo: a:la:sio:, “Saimon, Saimon, ge dabuma. Kaluwa:lo: da:si beb dila:sa:ga:lo: sanditan o:leaumbo:, Sa:da:na: eyo: gio: da:fe ba:ba:no: a:la:liki Godemo:wo: dabu ba:ba:.”

³² Ko:sega Bida ge tilidabuwo: mo:sulufo: ti hamana:ki, niyo: ge o:ma dulugu sio:. Ge nelo:wa a:ma:la: nodola:sa:ga:, giyo: gao i nolo: asuwa:taki halale alita:bi.”

³³ A:la:sa:labiki Bida eyo: a:la:sio:, “Alan, ne ge o:lia: dibolo amilo: ha:na:no:wo:, a:la:ta:ga: ge o:lia:lo: soma:no:wo: ne dimidalia:ga: so:l.”

³⁴ Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Bida, niyo: gemo:wo: hendele sa:ma:nigo:l. O:g nulu wenamio: gogonowo: o:ganama:no: o:lalikiyo:, giyo: ne mo:asulo: a:la:bo: otalen sa:ma:ib.”

³⁵ A:la:ta:ga: Ya:su eyo: imo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Tamin amio: niyo: gio: to walama:kiyo:, moleyo:, aso:, budiyo:lo: aundo:ma iliga:fo: a:namio:, gio: kelego:wo: aundo:malo: elo:dowo:wo:?” Iliyo: “A aundo:ma” a:la:sio:.

³⁶⁻³⁷ Ya:su eyo: a:la:sio:, “Godeya: bugo: amio: towo: a:la:sa:sa:lo:, ‘Kaluka:isaleya:yo: e elelo: o:go:sa:sen kalu o:ngo: ba:ba:’ a:la:sa:sa:lo:. To dinali sio: a:no: ne sio: ko:lo:, o:go: hendele nelo: amio: fa:la:doma:nigab. A:la:fo:ko:lo: o:go: gio: moleyo: da:lalega, mole a:no: dia:ha:na:bi. A:la:ta:ga: aso: da:lalega, a:no:lo: dia:ha:na:bi. Gio: helebesi sambowo: aundo:malalega, go:no:n helebeso:g wa:l amilo: sa:ga:lan a:no: kililia:sa:ga:, helebesiyo: a:na dia:bi.”

³⁸ Enedo: tili wida:sen kalu iliyoy: a:la:sio:, “Alan, giyo: nilido: helebesi sambo a:la: ta:liso:l we

bo:ba.” A:la:sa:labiki, Ya:su eyo:, “A:no: o:li” a:la:sio:.

*O:lif misio:wa dulugu sio:
Madi 26.36-46, Mak 14.32-42*

³⁹ Ya:suwo: O:lif misio: a:namilo: ha:na:sen o:leaumbo:, e amisa:no: ta:ta:sa:ga: a:na ha:nakiyo:, enedo: tili wida:sen kalu iyo: e kudu ane.

⁴⁰ E ha:na:sa:ga: a:na fa:la:dowakiyo:, imo:wo: a:la:sio:, “Gio: da:fe ba:dab amio: sulufo: tinabena:ki, Godemo: dulugu sa:la:lubi.”

⁴¹ Iyo: ta:ta:ga: ha:na:sa:ga:yo:, e ko:na:ma anib a:naka gulalu siliki, dulugu sa:laki a:la:sio:.

⁴² “Dowa, giyo: a:la:dimidama:no: asulalega, hida:yo: nilo: dia:nigab ko giyo: dila:bi. Ko:sega nilo: asulab aumbo: mo:kudu ha:naki, gilo: asulab auka dimida:bi.”

⁴³ Ya:su eyo: a:la:sa:labikiyo:, ma:mul kaluwo: Hebene a:la:ta:ga: elo:wa handalowaki, e a:na halale alitaki asufa:.

⁴⁴ Ya:suwo: hida:yo:wo: mada alan iliki, halaido: dulugu sa:la:lab amio:, ene ha:fa:fo: ho:bo: o:ngo: dudaki hena ti ali.

⁴⁵ E dulugu sa:la:sa:ga: dasilia:ga:yo:, enedo: tili wida:sen kalulo:wa a:ma:la: fa:la:dowaki ba:ba: amio:, iyo: nofolo:wo: alan dowa:sa:ga:, kele asulakiyo:, halaido:lo:ma dowabiki, fufulfo:lenu ba:ba:.

⁴⁶ Eyo: ba:da:sa:ga:yo:, imo:wo: a:la:sio:, “Gio: wangabi alifo:leya? Gio: dasima. Gio: da:fe ba:dab amio: sulufo: tinabena:ki, Godemo: dulugu sama.”

Yudas eyo: Ya:suwo: teledowo:

Madi 26.47-56, Mak 14.43-50, Yo:n 18.3-11

⁴⁷ Ya:suwo: to a:no: sa:la:len amio:, kaluwo: modo: ko:lo: a:na fa:la:dowo:. Yudas:, Ya:su elo: tili wida:sen kugula:fo: a:no:, nowo: e ko:lo: kalu i a:no: e tililia:ga: mio:. A:la:ta:ga: Yudas e Ya:suwo: mimila:ma:niki, elo: a:na fa:la:dowo:.

⁴⁸ Ko:sega Ya:su eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Yudas, giyo: Kalule Dowo: e mimilaki teledowaya?”

⁴⁹ Enedo: tili wida:sen kalu nolba:yo: Ya:su amilo: dimidama:nigab a:no: fanda ba:dakiyo: emo:wo: a:la:sio:, “Alan giyo: niliyo: helebesi sambo wema: iyo: yasala:ma:ki asulaya?”

⁵⁰ A:la:sa:la:sa:ga:yo:, nolba:yo: bobalo: so:mea:sen misa: kaluwa: nanog dian kaluwo: helebesi a:ma: yamelaki, ka:la:n ililib amilo: a:no: gede to:lolo:.

⁵¹ Ko:sega Ya:su eyo: a:la:sio:, “Wa:kabiyo: a:la:bo: dimida:so:bo!” A:la:sa:la:sa:ga:yo: eyo: kalu a:ma: ka:la:na golabiki, e falele alifa:.

⁵² Bobalo: so:mea:sen misa: kalu iyo:lo:, malilo: alo: bo:fo:lowan da:la:di misa: kalu iyo:lo:, Yu ko:go:do: kalu i o:lia:ma:yo: Ya:suwo: ta:lia:ni mio: ko:lo: eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Gilido: helebesi sambo o:lia:, digau o:lia: dia:mio: we, ne gamani o:lia:lo: buban kalu o:ngo: a:labiki ta:lia:ni mio:wo:?”

⁵³ Ho:lono: tambowo: ne gi o:lia: Godeya: malilo: aya dowo:sen, ko:sega giliyo: ne mo:ta:liale. Ko:sega sololi a:ma: halaido:wa:yo: o:g we bo:fo:labikiyo:, gililo: dimidama:no: ho:len we, o:g wenaka fa:la:dowabi gab.”

Bida eyo: Ya:suwo: gola ba:ba:

Madi 26.57,58,69-75, Mak 14.53,54,66-72, Yo:n 18.12-18,25-27

⁵⁴ Iliyo: Ya:suwo: ta:lia:sa:ga: ina:li tililia:ga:, bobalo: so:mea:sen misa: kaluwa: a usa tililia:gane. A:la:gabikiyo:, Bidayo: ili fa:sa kudu ha:nakiyo:, ha:lu ko:na: dowai ane.

⁵⁵ Kaluka:isale nolba:yo: deyo: baya gida:sa:ga:, iyo: de go:la:li a:na sen ko:lo:, Bida elo: ya:ga:, i o:lia: sen.

⁵⁶ Nanog dian ga nowo: Bidayo: de ho:wa sabi ba:da:sa:ga:yo:, e dinafa sikudu ba:dakiyo: a:la:sio:, “Kalu we Ya:su o:lia:lo: dowaseno: nowo: e.”

⁵⁷ Ko:sega Bida eyo: a:la:sio:, “Ga ge hala sa:lab. Kaluko ne mo:asulo:.”

⁵⁸ Ha:lu o:la:ga: kalu noma:yo: e ba:da:ga:yo: a:la:sio:, “Ge hendele Ya:sulo: gasalo: eleno: nowo: geka:.” Ko:sega Bida eyo: a:ma:la: sa:laki, “Kalu, ko nemalo:ka:” a:la:sio:.

⁵⁹ Ofa:si imilise nowo: o:dota:ga:yo:, noma:yo: halale sa:laki a:la:sio:, “Kalu we Ga:lili kalu ko:lo: e hendele Ya:su o:lia:lo: dowaseno: nowo: e.”

⁶⁰ Bida eyo: a:la:sio:, “Gilo: sa:labko, ne mada babalab.” A:la: o:sa:la:len ami, wigibo a:naka gogonowo: a:na go:no:.

⁶¹ A:no: fa:la:dowabikiyo:, Alan e nodola:sa:ga:, Bidayo: a:na tigini ba:ba:. O:g a:namio: Bida e Ya:suwa:lo: to tamin amilo: emo:lo: sio: a:no: a:asulo:, “O:go: gogonowo: o:ganama:nigab a:namio:, giyo: ne mo:asulo:ka: a:la:bo: otalen sa:ma:ib” a:la:sio:.

⁶² Bidayo: a:no: ko:lo: kele asulakiyo:, ha:la:ya ha:na:sa:ga: mada ya:lo:.

Ya:suwo: dio:ge sa:laki yame tandeo:

Madi 26.67,68, Mak 14.65

⁶³ Da:la:di kalu Ya:sulo: bo:fo:lab iliyo: Ya:su e dio:ge sa:la:liki yame tandealen.

⁶⁴ Iliyo: e siyo: helebeso:ga: mele alita:ga:yo:, emo:wo: dio:ge sa:laki, “Kalu gelo: sa:ndabko giyo: ho:le ba:daki wiyo: sama” a:la:sa:la:li elen.

⁶⁵ A:la:ta:ga: iliyo: e dio:ge sa:lakiyo:, to mogago: ko:li ko:lilo:wo: emo:wo: modo: sa:la:len.

Ganisolo kalu iliyo: Ya:sumo: dabu ba:ba:

Madi 26.59-66, Mak 14.55-64, Yo:n 18.19-24

⁶⁶ Kea:fo ho:letabikiyo:, bobalo: so:mea:sen misa: kalu i o:lia:, elelo: wida:sen kalu i o:lia:yo:, Yu amilo: ko:go:do: ganisolo a:la:do: sa:la:sen a:no: a:na kegeo:. Ya:suwo: tililia: ha:na:ga:, ini ganisololo:wa ta:taki, iliyo: emo:wo: a:la:dabu ba:ba:.

⁶⁷ “Godeya:lo: Da:feyo: kaluwo: gelalega, giyo: nimo:wo: sama.” Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:, “To a:no: niyo: gimo:wo: so:lo:loga, giliyo: nilo: sa:lab a:no: mo:tilida:ba:ib.

⁶⁸ A:la:ta:ga: niyo: gimo:wo: dabu bo:do:loga, giliyo: a:ma:la:bo: mo:sa:ma:ib.

⁶⁹ O:g wena a:la:ta:ga:yo:, Kalule Dowo: e, Gode Halaido:lolo: a:lab a:ma: ene dagi ililiba mesa:ib.”

⁷⁰ A:la:sa:labiki iliyo: tambo emo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “A:la:go:ko:lo: Godeya: ene inso: a:no: geya:le?” Ya:su eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, “Gilido: sa:lab ko:m.”

71 A:la:fo:ko:lo: iliyo: a:la:sio:, “Niliyo: kalu nolbo: a:fanda sa:ma:ni mena a:la:bo: waga ho:le kegenema:no:wo:? Ene mego:f amilo: sa:lab a:no: nio: dabu ko:m.”

23

Failat eyo: Ya:suwo: mo:walilo:

Madi 27.1-2,11-14, Mak 15.1-5, Yo:n 18.28-38

¹ Yu amilo: ganisolo kalu iyo: tambo ha:na:sa:ga:, Ya:suwo: Failatdo:wa tililia:gane.

² Iliyo: Ya:sumo: diga:lilaki, Failatbo:wo: a:la:sio:, “Kalu wema:yo: nili gamaniyo: wa:la: sanama:ki kaluka:isaleya: asulo:wo: e da:galifelabi ba:ba:. Niliyo: takis mole Sisamo:lo: dimia:sen a:no: e ka:la:sen. A:la:ta:ga: e sa:lakiyo: e Godeya:lo: Da:feyo: kalu dowaki, nili misa: kalu alano: eka:” a:la:sio:.

³ Failat eyo: Ya:sumo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Ge Yu kaluka:isale a:ma: misa: kalu alano: geya:le?” Ya:suwa: a:ma:la: sa:laki, “Go:no:n gio:sa sa:lale.”

⁴ A:la:fo:ko:lo: Failat eyo: bobalo: so:mea:sen misa: kalu i o:lia: kaluka:isale kegeo: nol o:lia:mo:wo: a:la:sio:, “Niyo: kalu we mo:walilima:no:wo: elo: hala dimido: nowo: mo:bo:do:l.”

⁵ Ko:sega iliyo: towo: halaido: sa:lakiyo:, “Kalu wema:yo: to mano: Yudia heno: tambo widakiyo:, Ga:lili hen a:na a:la:ta:ga: amisa:n wena yakiyo: kaluka:isaleya: asulo:wo: tambo da:galifelaki wido:.”

Ya:suwo: Ha:lodo:wa tililia:gane

⁶ Failatdo: to a:no: da:dakiyo:, “e Ga:lili kaluwa:le” a:la:dabu ba:ba:.

⁷ O:g ho:len a:namio:, Ha:lod e Ya:lusalem a:na sen ko:lo:, Failat eyo: Ya:suwo: Ha:lod elo: bo:fo:lab hen a:na a:la:ta:ga: mio:lo:b a:la:asulakiyo:, eyo: Ya:suwo: Ha:lod elo:wa iliga:fo:.

⁸ Tamin amio: Ha:lod eyo: Ya:suwo: bo:bo:losa: a:la:asula:len. Ya:suwa:lo: dimida:len a:no: e dabu ko:lo:, Ya:su elo: molo ha:na:no: dimidab nowo: e mada ba:ba:no: a:la:asulo:. A:la:go:ko:lo: Ha:lod eyo: Ya:suwo: ba:dakiyo:, e sagalo:wo: alan dowo:.

⁹ Eyo: Ya:sumo:wo: modo: dabu ba:da:i ane ko:sega Ya:su eyo: a:ma:la:bo: mo:sio:.

¹⁰ Bobalo: so:mea:sen misa: kalu i o:lia: elelo: wida:sen kalu i o:lia:yo: aniba kagafo:likiyo:, Ya:sumo: diga:lilakiyo: halaido: sa:la:len.

¹¹ Ha:lod o:lia: ene da:la:di kalu i o:lia:ma:yo: Ya:suwo: digagadaki, dio:ge sio:. A:la:dimidakiyo: helebeso:g sambo nafale a:no: eya kalita:ga:, a:ma:la: Failatdo:wa iliga:fo:.

¹² Tamin amio: Ha:lod o:lia: Failat dia:yo: gis elen ko:sega o:g ho:len a:namio: a:la:yo: mili dowo:.

Kaluka:isale iliyo: Ya:suwo: sana soma a:la:sio:

Madi 27.15-26, Mak 15.6-15, Yo:n 18.39-19.16

¹³ Failat eyo: bobalo: so:mea:sen misa: kalu o:lia: Yuwa: misa: kalu o:lia: kaluka:isaleyo: tambo ho:le kegea:sa:ga:, imo:wo: a:la:sio:.

¹⁴ “Gili sa:lakiyo:, kalu wema:yo: gamaniyo: wa:la: sanama:kiyo:, kaluka:isaleya: asulo:wo: e da:galifela:sen ko:lo: wena tililia: mio:. Niyo: gili si wa:l amio: e dinafa fanda kedo: ko:sega gililo: elo: hala dimido: sio: a:no: ne mo:wo: mo:ba:ba:.

15 A:la:ta:ga: Ha:lod eyo:lo: a:la:ba:da:sa:ga:, e a:ma:la: nilo:wa iliga:fo:. Gio: bo:ba! Kalu we sana soma:no:wo:, elo: hala dimido: nowo: mada aundo:ma.

16-17 A:la:fo:ko:lo: niyo: e sa:nda:la:ga: sili alifa:nigo:l.” *

18 Kaluka:isale kegeo: a:ma:yo: ua halale tandeaki a:la:sio:, “Kalu we sana soma! Balabaso: sili alifoma!”

19 Amisa:n wenamio: Balabas eyo: gamani kalu o:lia:lo: babuma:no:wo: e mo:mo:da:sa:ga:, kalu nowo: e sana sowo: ko:lo:, e dibolowa disalifo:len.

20 Failat eyo: Ya:suwo: sili alifa:no: a:la:asulakiyo:, kaluka:isale iyo: asulo: a:no: dima:ki, towo: wa:ka halaido: sio:.

21 Ko:sega iliyo: ho:le sa:la:liki, “E i malana aluma! E i malana sana soma!” a:la: halale sa:la:len.

22 Failat eyo: kaluka:isale imo:wo: asolo: wa:ka a:la:sio:, “E sana soma:no:wo: mo:wo: ha:? Elo: hala dimido:wo: o:ba? Kalu we sana soma:no:wo:, elo: hala dimido: nowo: niyo: mo:bo:do:l. A:la:fo:ko:lo: niyo: e sa:nda:la:ga: sili alifa:nigo:l.”

23 Ko:sega kaluka:isale iliyo: Ya:su e i malana sana soma a:la:liki mada halale ho:le sa:la:la:ga:, ililo: to sio: a:ma:yo: Failato: tinio:.

24 A:la:gabiki Failat eyo: asulo: ilido: a:no: dia:sa:ga:, ililo: to sa:lab o:leauka dimidama:no:

---

* **23:16-17:** Asulo: kalu nolba:yo: Luk eyo: to nolo: a:kudu sa:sa:lo: a:la:asulo:, ko:lo: a:no: we ko:lo: sa:lab. “Ini man amio:, Tinio: Asulo: Ma:no: ma:no: ho:len a:namio:, misa: kalu eyo: dibolo kalu imilise nowo: sili alita:sen.” Ko:sega asulo: kalu nolba:yo: to a:no: Luk elo: mo:sa:sa:lo: a:la:asulo:.

a:la:saefa:.

²⁵ Kaluka:isale iliyo: Failat emo:wo: gamani kalu o:lia:lo: buba:likilo: kalulo: sana sowo: dibolo amilo: disa: a:no: sili alifoma:ki, dabu ba:ba: ko:lo:, eyo: kalu a:no: ga:li sili alifa:. A:la:ta:ga: Failat eyo: Ya:su e amio: ililo: asulab o:leau dimidama:ki ta:fo:.

Ya:suwo: i malana sana sowo:

Madi 27.32-44, Mak 15.21-32, Yo:n 19.17-27

²⁶ Da:la:di kalu iliyo: Ya:suwo: tililia: ha:nab amio:, Sailini kalu nowo:, Saimon, e ilaboda: a:la:ta:ga: ya:lana galiliakiyo:, iliyo: e ta:lia:sa:ga:, Ya:suwa: fa:sa ha:nakiyo:, ene i malan a:no: dia:hamana:ki, kelena: wa:la difa:.

²⁷ Kaluka:isale modo:wo: Ya:su kudu ha:naki, ka:isale modo: nolo: e ko:lo: nofolaki ya:la:li ha:na:sio:.

²⁸ Ya:su e a:ma:la: bale ba:dakiyo: imo:wo: a:la:sio:, “Ya:lusalem ka:isale gio:, ne asulakiyo: ya:la:so:bo. Gio: ginino: a:la:ta:ga: ginin so:wayo: ko:lo: asulaki ya:lima.

²⁹ Tif amio: hida:yo: alano: fa:la:dowalikiyo:, kaluka:isale iliyo: a:la:sa:ma:ib, ‘Ga faino, so:walo:ma dowakilo: bolo: mo:mia:lab a:no: ga:li dowaki, mada nafale mesa:ib.’

³⁰ Ho:len a:namio: hida:yo: a:ma:yo: iyo: mo:dima:ki, iliyo: misio:mo:wo: a:la:sa:ma:ib, ‘Ge nili wa:la gulu alilaki yasalema.’

³¹ Mo:wo: i ho:ndo: dowo: ho:len wenamio:, iliyo: man mogago: we dimidab ko:lo:, tif amio: i odo: dowab amio:, iliyo: waga dimidama:iba:le?” Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:.

³² Mogago:lo: dimida:sen kalu a:la: nowo: Ya:su o:lia: sana soma:ki tililia:gane.

³³ Iyo: ha:na:sa:ga:, Hen Misa:ki a:la:do: sa:lab a:na fa:la:dota:ga:yo:, Ya:suwo: i malana alu alifa:. A:la:ta:ga: mogago:lo: dimida:sen kalu a:la:yo:, nowo: ililib doba:da:, nowo: fo:fo:doloba:da: a:la:alu alifa:.

³⁴ A:la:ta:ga: Ya:su eyo: a:la:sio:, “Do, ililo: nemo:lo: dimidab a:no: iyo: mo:asulakigab ko:lo:, giyo: ililo: dimidab a:no: halaki ga:lilema” a:la:sio:. A:la:ta:ga: iliyo: Ya:suwa: helebeso:g a:no: heb heb a:la:bo: abe dia:nigaba:le a:la:liki ibuwo: a:na heyo:.

³⁵ Kaluka:isale kegeo: i a:no: bo:fo:likiyo:, Yu misa: kalu iliyo: Ya:suwo: dio:ge sa:laki a:la:sio:, “Eyo: kaluka:isale nolo: asuwa:ta:sen ko:lo:, e Godeya:lo: Da:feyo: kalu hendele dowo: kibo:bowo:, enena:ma:la:yo: o:li asuwa:fabe.”

³⁶⁻³⁷ Da:la:di kalu iliyo:lo: Ya:su e dio:ge sio:. Iliyo: wain ho:n sesedo: a:no: emo: dimiakiyo: a:la:sio:, “Ge hendele Yuwa: misa: kalu alano:lalega, go:no:na:ma:la:yo: asuwa:foma” a:la:sio:.

³⁸ A:la:ta:ga: iliyo: i banaleya sa:sa:lakiyo:, “YU KALUKA:ISALEYA: MISA: KALU ALANDEYO: WE” a:la:liki sa:sa:la:sa:ga:, e misa: wa:lido: a:na alu alifa:.

³⁹ Mogago:lo: dimida:sen kalu e o:lia:lo: alu imili noma:yo: Ya:suwo: digagade sa:laki a:la:sio:, “Godeya:lo: Da:feyo: kaluwo: geya:? O:ngo:lalega

giyo: go:no:na:ma:la:yo: asuwa:taki, na:no:lo: asuwa:foma” a:la:sio:.

⁴⁰ Ko:sega mogago:lo: dimida:sen kalu nodolo: alu a:ma:yo: kalu o:mo:wo: a:la:sio:, “Ge hala sa:lab. A:la:bo: sa:la:so:bo! Kalu we soma:no: saefa: o:leaumbo: gelo: soma:no: saefa: ko:lo:, ge Gode ba:ba:no:wo: mo:tagilaba?”

⁴¹ Mo:wo: na:no: digalo: mo:walilaki, naindo: man hala dimido: o:leauka, iliyo:lo: falasilakiyo: a:la:ka dimidab. Ko:sega kalu wema:yo: hala imilig nowo: mada mo:dimido:.”

⁴² A:la:ta:ga: eyo: Ya:sumo: sa:laki, “Ya:su ge misa: kalu alande fa:la:dowalikiyo:, giyo: ne mada asula:bi.”

⁴³ A:la:sa:labiki Ya:su eyo: emo:wo: a:la:sio:, “Niyo: gemo:wo: hendele so:lo:l. O:go: ge ne o:lia: Godeya: ene sagalema:no: hena mesa:no:” a:la:sio:.

Ya:suwo: sowo:

Madi 27.45-56, Mak 15.33-41, Yo:n 19.28-30

⁴⁴⁻⁴⁵ Disi dowabiki, ofa: ho:lenu: aundo:ma dowo: ko:lo:, hen a:no: tambo sololiya: go:lula:ta:ga:lo: eleno:, ga:lo ofa:siyo: asola dowabi edo:. A:la:ta:ga: helebeso:g ko:lo: Godeya: malilo: ayamilo: dehedo: a:no: usa ba:da:i tinda:ga: asula:.

⁴⁶ O:g a:namio: Ya:su eyo: ogolo ho:le sa:lakiyo:, “Dowa, ni mela:no: mamayo: gi dagiya dia:to:l.” A:no: satakiyo:, ha:fo:wo: a:na siliga:fo:.

⁴⁷ Da:la:dilo: bo:fo:lowan kalu e kelego: fa:la:dowab a:no: ba:da:sa:ga:yo:, Godeya: wiyo:

duludaki, “Kalu we hendele digalo: kalulo:b” a:la:sio:

⁴⁸ Kaluka:isale ba:ba:nikilo: kegeo: a:no: tambo kelego: fa:la:dowab a:no: ba:da:sa:ga:, a:ma:la: aya ha:na:siakiyo:, iyo: nofolo:wo: alan dowaki ini fo:ga ta:li dosda:li ane.

⁴⁹ Ko:sega kaluka:isale Ya:sulo: asulo: a:no:lia:, ka:isale Ga:lili a:la:ta:ga:lo: elo: kudu mio: a:no:lia:yo: iyo: tambo kelego: fa:la:dowab a:no: ha:lu ko:na: iliki bo:fo:len.

Ya:suwo: u no:no:wa difa:

Madi 27.57-61, Mak 15.42-47, Yo:n 19.38-42

⁵⁰⁻⁵¹ Yudia hen a:namilo: Alimatea amisa:n kalu nowo: ene wiyo: Yosa:b. E digalo: nafale kalu ko:lo: e Godeya:lo: bo:fo:mela:no: ho:len a:no: ko:lo: fa:la:dowab ba:ba:no: sagala:liki yasisen. Yu amilo: ganisolo kalu nowo: e ko:sega ganisolo kalu ililo: to saetab a:no: eyo: o:lika: a:la:bo: mo:sa:la:sa:ga:, ililo: dimida:len a:namio:lo: eyo: o:lila:bo: mo:asulo:.

⁵² Yosa:b e Failatdo:wa ha:na:sa:ga:yo:, Ya:suwa: do:mo:wo: dia:no: a:la:liki dabu ba:ba:ni ane.

⁵³ A:la:ta:ga:yo: Ya:suwa: do:mo: i malan amilo: alu a:no: eyo: tagalia: tinda:sa:ga:, helebeso:g nafale a:ma: boboda:sa:ga:yo:, u no:no: kalu sowo:lo: semo:dia:ta:sen a:na difa:.

⁵⁴ O:g a:namio: Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:namilo: dimidaefa:no: ho:lono: dowo: ko:lo:, Ha:fo:lo: Dowan ho:lono: ko:na:ma fa:la:doma:nigab.

⁵⁵ Yosa:b eyo: Ya:suwa: do:mo:wo: dia:ha:nab amio:, ka:isale Ga:lili a:la:ta:ga:lo: Ya:sulo: kudu mio: iyo: Yosa:ba: fa:sa kudu ha:naki, u no:no:

o:lia:, Ya:suwa: do:mo:wo: waga dia:taba:le
a:la:liki ba:ba:ni ane.

⁵⁶ Ba:da:sa:ga:yo: iyo: a:ma:la: aya ha:na:sa:ga:,
mundo: nafa kelego: o:lia: wa ho:n o:lia:yo:,
Ya:suwa: do:mo:wa dia:fa:no: a:la:ta:ga: dimi-
dali. Ko:sega Ha:fo:lo: Dowan ho:len a:no:
fa:la:dowabikiyo:, iyo: ele saefa: a:no: kudu
ha:naki, ha:fo: dowo:.

24

Ya:su e a:ma:la: dasi

Madi 28.1-10, Mak 16.1-8, Yo:n 20.1-10

¹ Doma: kea:fo ho:le bidab amio:, ka:isale i a:no:
u no:no:lo:wa ha:nakiyo:, mundo: kelego: ililo:
dimidaefa: a:no: dia:gane.

² Iyo: ha:na:ga:, u no:no:lo:wa fa:la:dowaki
ba:ba:yo:, u alana:lo: tog amilo: ifa: a:no:
fo:fo:gololia:ga: aniba difa:ya ba:ba:.

³ Ko:sega iyo: usa tina:sa:ga:yo:, Alan Ya:suwa:
do:mo:wo: mo:ba:ba:.

⁴ Iyo: moda:li asula:liki a:na kagafo:len amio:,
kalu a:la: helebeso:g fo:fo:lesodo:lo: sa:ga:lo: a:no:
wigibo a:naka ilo: elen aniba handalowo:

⁵ Iyo: tagio: alan dowaki, gumisi alifo:labiki,
kalu a:la:ma:yo: imo:wo: a:la:sio:, “Gio: kalu
mela:no:lo: a:labo:, sowo: daido:lo: amio:
kelema:ni mio:wo: mo:wo: ha:?”

⁶ E wiyo: aundo:ma. E a:ma:la: dasi. Eyo: gegele
Ga:lili silikilo: sio:wo: asuluma.

⁷ ‘Kalule Dowo: e kalu noma:yo: tele
dowalikiyo:, mogago:lo: dimida:sen kalu iliyo:

e ta:lia:sa:ga: i malana alu alifa:ib ko:sega ho:len asol dowab amio: e a:ma:la: dasima:ib.’”

⁸ A:la:sa:labiki ka:isale iliyo: Ya:suwa:lo: to sio: a:no: wa:ka a:asulo:.

⁹ Iyo: u no:no:lo: a:na a:la:ta:ga: a:ma:la: ha:na:sa:ga:yo:, kelego: a:namilo: fa:la:dowo: a:no: tambo iliga:felo: kalu kelen a:la:fo: i o:lia: kaluka:isale nol o:lia:mo: sio:.

¹⁰ Ka:isale iliga:felo: kalumo:lo: tolo: malolo: a:no: we. Malia Magdala, Yoana, Ya:ma:sa: ano Malia, a:la:ta:ga: ka:isale egeledo: aneyo: i o:m.

¹¹ Ko:sega iliga:felo: kalu iliyo: ka:isale ilido: to sa:lab a:no: o:ngo:ma sa:lab a:la:asulaki, iyo: mo:tilidabu.

¹² Ko:sega Bida e dasilia:ga:, u no:no:lo:wa nai ane. A:na fa:la:dota:ga:yo:, e waseseta:ga: ha:la:li ba:ba: amio:, helebeso:g deko: delena ba:ba:. Ba:da:sa:ga:yo:, e a:ma:la: ha:nakiyo:, o:b fa:la:dowo:wa:le a:la:liki kele asula:li ane.

A:la:yo: Emeus toga ane

Mak 16.12,13

¹³ O:g a:namio:, tili wida:sen kalu a:la: nowo: Emeus amisa:n a:na ha:na:ni ane. Ya:lusalem a:la:ta:ga: Emeus fa:la:doma:no: ha:nab amio: ofa:siyo: a:la: o:ngo: ha:na:sen.

¹⁴ A:la:yo: toga ha:nakiyo:, kelego: tambo a:namilo: fa:la:dowo: a:no: nenela:i ane.

¹⁵ A:la:yo: to a:no: nenela:i ha:nabiyo:, Ya:su eneko: a:la:lo:wa fa:la:dota:ga: egele ane.

¹⁶ Ko:sega a:la:ma: siyo: kalifa: ko:lo:, kalu we Ya:sulo:b a:la:bo: mo:fanda ba:ba:.

¹⁷ A:la:ta:ga: eyo: a:la:mo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Ga:go: ha:nakilo: to sa:lab ko, o:b nenela:i

ha:naya?" A:la:dabu ba:ba: amio:, a:la:yo: ha:na:leno: kagatabiyo:, nofolo:wo: alan elena ba:ba:.

¹⁸ Kalu ha:na:len a:no: nowo: Kiliobas ko:lo: eyo: emo:wo: a:la:dabu ba:ba:, "Ya:lusalem amisa:n wenamio: mageso: kaluka:isaleyo: modo: mio: a:no: tambo asulo: ko:sega, so:agelo: honon-amilo: Ya:lusalemdo: fa:la:dowo: a:no: imilig ge wangabiki mo:asulo:wo:?"

¹⁹ Eyo: a:ma:la:bo: a:la:sio:, "O:b ko:lo: fa:la:dowo:wo:?"

A:la:sa:labiki a:la:ma:yo: a:la:sio:, "Nasala:t kalu, Ya:su e amilo: dimido: a:no: ko:lo: so:lo:l. Godeya: siwa:l amio:lo:, kaluka:isaleya: siwa:l amio:lo: e dinali sa:lan kalu ilikiyo:, towo: halaido: wida:liki a:la:ta:ga: molo ha:na:no:wo: dimida:len.

²⁰ Ko:sega nili bobalo: so:mea:sen misa: kalu i o:lia:, nili ganisolo kalu i o:lia:ma:yo:, e mo:walila:sa:ga: sana soma:ki, gamani kaluwa: dagiya dia:tab amio:, Ya:suwo: iliyo: i malana alula:sa:ga: sana sowo:.

²¹ Kalu a:ma:yo: Isolael kaluka:isaleyo: ga:li mesea:ki gasilia:ni mio: a:la:bo: nio: bo:bo:losa: a:la:asula:len. Dimido: fa:la:dowo: a:no: ho:len otaleno: o:ma ta:fo:.

²²⁻²³ A:la:ta:ga: to nolo:lo: da:lab ko:lo: sa:ma:nigo:l. Ka:isale elo: kudu sia:sen nolba:yo: nimo:wo: molo ha:na:no: malolo: me. O:g kea:fole a:namio:, iyo: u no:no:wo: ba:ba:ni ane ko:sega, Ya:suwa: do:mo:wo: mo:ba:ba:. Iyo: a:ma:la: ya:sa:ga:, nimo: malolo: meakiyo:, iliyo: ma:mula: kaluwo: ho:le ba:dabikiyo:, ma:mula: kalu iliyo:

imo:wo: a:la:sio:, ‘Ya:su e o:sab’ a:la:malolabi dabu.

²⁴ A:la:fo:ko:lo: kalu nol ni o:lia:lo: sen a:no: u no:no: Ya:sulo: difa: a:namio: nai ha:na:sa:ga: ba:ba: amio:, ka:isale ililo: sio: o:leo:ngo: elena ba:ba:. Ko:sega iliyo:lo: Ya:suwo: mo:ba:ba:.”

²⁵ A:la:sa:labiki Ya:su eyo: a:la:mo:wo: a:la:sio:, “Asugdo:ma kalu gio:, dinali sa:lan kalu ililo: tamin amilo: to sa:la:len a:no: tambo giliyo: bo:bo:gebo: mo:tilidabu.

²⁶ Gode eyo: a:la:dimidaefa: da:lab. Enedo: Da:feyo: kalu e hida:yo: nagalo: a:no: ko:le dia:i ha:na:la:ga:, wi alano: a:na dia:sa:ga: wabulun mesa:ib.”

²⁷ A:la:sa:la:sa:ga:yo: Ya:su eyo: a:la:mo: widakiyo:, Mo:sa:s dia: dinali sa:lan kalu i o:lia:ma:lo: sa:sa:lo: a:na mo:mo:data:ga:, Godeya: to enedo: doba:da:lo: sio: a:no: tambo a:la:mo: fanda wido:.

²⁸⁻²⁹ A:la:wida:i ha:na:ga: amisa:n anib a:na dowakiyo:, Ya:suwo: tigini ha:na:nikilo: dowano: a:ngabiki, a:la:ma:yo: ha:nolo sa:laki, “Wai nudabo:lo:ka:, o:go: negele ya alima:niki.” A:la:sa:labiki Ya:su e a:la: o:lia: mesa:ni ane.

³⁰ Iyo: ma:no: ma:nikiyo:, Ya:su eyo: ma:n dowo:fa:yo: dia:sa:ga: Godemo: dulugu sa:la:sa:ga:yo:, goda:sa:ga: a:la:mo: maiya:ki dimi.

³¹ Eyo: a:la:dimidab amio:, a:la:ma: siyo: kolae-taki, Ya:suwo: fanda ba:dabikiyo:, e a:na kelege dowo:.

³² A:la:yo: ida:ni nenelakiyo: a:la:sio:, “Nio: toga yakiyo:, Godeya: to sa:sa:lo: a:no: e fanda wida:i

yab amio:, nai asulo:wo: iligaki sagalo:.”

³³ Wigibo a:naka a:la:yo: dasila:sa:ga:, a:ma:la: Ya:lusalem ane. A:la:yo: ha:na:sa:ga: fa:la:dowakiyo:, Ya:suwa:lo: tili wida:sen kalu kelen a:la:fo: o:lia: i o:lia:lo: elen kaluka:isale nolo:lo: a:na sena ba:ba:.

³⁴ Iliyo: a:la:mo:wo: a:la:sio:, “Alan Ya:suwo: hendele a:ma:la: dasilia:gane ko:lo:, e Saimon elo:wa fa:la:dowo:” a:la:sio:.

³⁵ A:la:ta:ga: a:la:lo:wa tog amilo: fa:la:dowo: o:lia: Ya:suwa:lo: ma:n goda:sa:ga: meabikilo: e ko:lo: fanda ba:ba: a:no:lia:yo: imo:wo: malolo: me.

Tili wido: kaluwo: Ya:suwo: ba:ba:

Madi 28.16-20, Mak 16.14-18, Yo:n 20.19-23

³⁶ A:la:ma:yo: to a:no: o:malola:lana, Ya:su eneno: ilo: sen us a:na kagayakiyo:, imo:wo: a:la:sio:, “Ha:salo: dowano: gi o:lia: doma.”

³⁷ Iliyo: sowo: mama ko:lo: yab a:la:asulaki, iliga:sa:ga: tagio: alan dowo:.

³⁸ Ya:su eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Gio: wangabi kele asulaya? Gio: asulo:wo: a:la: dowako mo:wo: ha:?”

³⁹ Gio: ni dagi o:lia: gib o:lia: we bo:ba! We neka:! Sowu: mamayo: ho: o:lia: ki o:lia:yo: nilo: wengo:wo: aundo:ma. Gio: asuluma:nikiyo:, do:mo: nilo: we goloma.”

⁴⁰ Eyo: a:la:sa:la:sa:ga:yo:, ene dagi o:lia: gib o:lia:yo: imo:wo: bo:ba:ki wido:.

⁴¹ Iyo: sagala:sa:ga: modaki, hendeleyo: semo: tili asulabiki, eyo: imo:wo: a:la:dabu ba:ba:, “Ma:no: so:fa:yo: da:laba?”

⁴²⁻⁴³ Iliyo: ka:, de amilo: so:fa: heb difa: a:no: emo: dimi ko:lo:, eyo: dia:sa:ga: iyo: bo:fo:labi mo:no:.

⁴⁴ Eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Ne gi o:lia: o:ilikiyo:, to we gimo:wo: sa:la:len. Mo:sa:so:, dinali sa:lan kaluwo: a:la:ta:ga: Gisalo: bugo: o:lia:ma:yo: ne amilo: fa:la:doma:no: to sa:sa:li alifa: a:no: tambo ilili alifa:ib.”

⁴⁵ A:la:sa:la:sa:ga: iyo: Godeya: to sa:sa:lo: a:no: fanda asuluma:ki, ili asulo:wo: kolaefa:.

⁴⁶⁻⁴⁷ Eyo: imo:wo: a:la:sio:, “Godeya: to a:namio: a:la:sa:sa:li alifa:. Godeya:lo: Da:feyo: kalu e nagalo:wo: dia:sa:ga:, ho:len asol amio: e a:ma:la: dasima:ib. A:la:ta:ga: kaluka:isaleya: asulo:wo: nodola:sa:ga: Gode eyo: mogago: ililo: dimida:len a:no: ga:lila:ma:kiyo:, to nafa a:no: ene wiya a:la:ta:ga:, Ya:lusalem a:na mo:mo:data:ga:, henfelo: we tambo wida:li ha:na:ib.

⁴⁸ A:la:ta:ga: gililo: ba:ba: a:no: nolbo:wo: wida:li ha:na:lubi.

⁴⁹ Asuluma! Dowa:lo: dinali sio: aumbo:, niyo: Godeya: Mamayo: gimo: iliga:fa:nigo:l. Ko:sega halaido: iwalulo: a:lab a:no: gilo: amio: o:semo: go:lu alitalikiyo:, gio: amisa:n wena siliki yasila:bi.”

Gode eyo: Ya:suwo: Hebene dia:gane

Mak 16.19,20, Ilig 1.9-11

⁵⁰ Ya:su eyo: enedo: tili wida:sen kaluwo: Ba:tani tililia: ha:na:sa:ga:yo:, iyo: nafale mesea:ki, eyo: ene dagiyo: dulugufo:liki, dulugu sio:.

⁵¹ Eyo: a:la:sa:la:lab amio:, iyo: a:naka ta:taki,
Gode eyo: Ya:suwo: Hebene dia:gane.

⁵² Tili wida:sen kalu iliyo: Ya:suwo: wabudaki
dulugu sa:la:sa:ga:yo:, iyo: a:ma:la: Ya:lusalem
ha:nakiyo:, sagalo:wo: alan dow:i ane.

⁵³ Iyo: a:na silikiyo:, ho:lenu: tambo Godeya:
malilo: aya siliki, Godeyo: wabuda:li sen.

clxx

**Godeya: To Nafayo: We
The New Testament, Genesis, and Ruth in the Kaluli
language of Papua New Guinea
Sampela hap Buk Baibel long tokples Kaluli long
Niugini**

copyright © 1998-2022 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: Kaluli

Translation by: Wycliffe Bible Translators

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-Noncommercial-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not sell this work for a profit.

You do not change any of the words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2024-09-30

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 28 Dec 2024 from source files dated 30 Sep 2024

b1d455ca-c4bb-5822-b79f-8fad97c5b77